DANNY KATCH • CİDDİ CİDDİ SOSYALİZM

Danny Katch

Ciddi Ciddi Sosyalizm

İnsanlığın Kurtuluşu İçin Kısa Bir Kılavuz

İngilizceden Çeviren: Cemre Şenesen

2. basım

Yordam Kitap

Eserin Orijinal Adı:
Socialism... Seriously
A Brief Guide to Human Liberation
(Haymarket Books, 2015)

CİDDİ CİDDİ SOSYALİZM

İnsanlığın Kurtuluşu İçin Kısa Bir Kılavuz

Danny Katch

İngilizceden Çeviren:
Cemre Şenesen

Danny Katch

Amerikalı aktivist ve mizahçı, *Socialist Worker* yazar ve editörü, Better Off Red adlı internet programının sunucularından biri. 20 yıldan uzun bir süredir sendikal mücadele ve savaş karşıtı hareket içinde. Son dönemde özellikle yaşadığı bölgedeki sınır dışı edilen göçmenlere ilişkin çalışmalar yürütüyor. *Why Bad Governments Happen to Good People* [Kötü Hükümetler Neden Hep İyi İnsanların Başına Gelir?] ve *America's Got Democracy: The Making of the World's Longest-Running Reality Show* [Demokrasi Sizsiniz: Dünyanın En Uzun Soluklu Reality Şovunun Kamera Arkası] adlı iki kitabı daha bulunuyor.

Yordam Kitap: 347 • **Ciddi Ciddi Sosyalizm** • Danny Katch
ISBN 978-605-172-344-0 • *Çeviri:* Cemre Şenesen • *Redaksiyon:* Gülden Kurt
Kapak ve İç Tasarım: Savaş Çekiç • *Sayfa Düzeni:* Gönül Göner
Birinci Basım: Temmuz 2019 • *İkinci Basım:* Kasım 2019
© Danny Katch, 2015, © Yordam Kitap, 2017
(Telif hakları Anatolialit aracılığıyla alınmıştır)

Yordam Kitap Basın ve Yayın Tic. Ltd. Şti. (Sertifika No: 10829)
Çatalçeşme Sokağı Gendaş Han No: 19 Kat: 3 34110 Cağaloğlu - İstanbul
Tel: 0212 528 19 10 • **W:** www.yordamkitap.com • **E:** info@yordamkitap.com
www.facebook.com/YordamKitap • www.twitter.com/YordamKitap
www.instagram.com/yordamkitap

Baskı: **Pasifik Ofset** (Sertifika No: 44451)
Cihangir Mah. Güvercin Cad. No: 3/1
Baha İş Merkezi A Blok Kat: 2
34310 Haramidere / İstanbul
T: 0212 412 17 77

CİDDİ CİDDİ SOSYALİZM

İnsanlığın Kurtuluşu İçin Kısa Bir Kılavuz

İçindekiler

Teşekkür 9

Giriş 11

I. KISIM
NEDEN SORDUN? 17

1. Bölüm: Hayalet Hikâyeleri 19

2. Bölüm: Daha Derine İn! 32

II. KISIM
KAPİTALİZM 39

3. Bölüm: Balta Girmemiş Ormana Hoş Geldiniz!.. 41

4. Bölüm: Yok Öyle Beleşe Özgürlük 50
Zorbalık: sömürü ve baskı 54
Anarşi: rekabet ve bunalım 62

5. Bölüm: Buranın Yetkilisi Kim?.. 67
Hem milyarderlerin hem de demokrasin olamaz 68
Hükümeti(nizi) tanıyın 74

III. KISIM
SOSYALİZM 81

6. Bölüm: Hayal Et 83

7. Bölüm: İşçilerin Gücü 94
Dayanışma 104

8. Bölüm: Devrim! ... 115
Devrimci tam olarak nedir? ... 117
Rusya'yı konuşma zamanı ... 123
Güçsüzlük güçlendirmez ... 132
9. Bölüm: Adlara Çok Takılmayalım ... 137

IV. KISIM
MUHTEMELEN HİÇ SORMADIĞINIZ
SIKÇA SORULAN SORULAR ... 145

10. Bölüm: Sosyalizm Sıkıcı mı Olacak? ... 147

11. Bölüm: Sosyalizm Bir Din midir? ... 156

SONUÇ
~~Hayli Etkili~~ Nispeten Bozulmamış Sosyalistlerin Beş Huyu ... 165
1. Tarafınızı seçin ... 165
2. Diğer sosyalistlerle örgütlenin ... 166
3. Züppe olmayın ... 166
4. Sabır Duası'nı ezberleyin ... 167
5. "Aklın karamsarlığı, iradenin iyimserliği" ... 167

Dizin ... 169

Teşekkür

Bu sayfa, kendi adını görmeyi umanlar hariç genelde sıkıcıdır (Huntsville, Alabama'dan Chester Finkelstein'a selam!). O yüzden, gelin bir oyun oynayalım: Bu teşekkürlerin bazıları gerçek, bazıları uydurma olsun ve siz de hangilerinin uydurma olduğunu tahmin edin.

Bu kitaba, Karl Marx'tan en küçük kız kardeşim Karlmarxina'ya kadar çok sayıda insan ilham verdi ve destek oldu; hepsini tek bir sayfaya sığdırmak ne yazık ki mümkün değil.

Kitabı yazmam konusunda beni cesaretlendiren ve her aşamada büyük ihtiyaç hissettiğim geri bildirimleri sağlayan Anthony Arnove, Dao X. Tran, Jason Farbman ve Haymarket Books'taki herkese teşekkür ederek başlamam gerek. Haymarket tayfası dışında Amy Muldoon, Brenna Schiman, Jessica Rothenberg, Larry Dwyer ve Lucy Herschel'den de ilk taslaklara ilişkin harikulade geri bildirimler aldım.

Ayrıca; Aykırı İsimler Enstitüsü'nden Consuela Von Singh'e, Anti-Formalite Çalışmaları Merkezi'nden Bücür ve Ray Ray'e ve Uygulamalı Beyaz Adamlık Çalışmaları Enstitüsü'nden Dalton Reed ve Reed Dalton'a, paha biçilmez yardımları için minnettarım.

Hem bir üyesi olduğum hem de kuruluşunda payım olan harika ailem, ve benden desteklerini, sevgilerini ve her gün bir doz alaylarını esirgemeyen arkadaşlarım olmasaydı, bu

kitabı yazamazdım. Aynı zamanda yıllardır birlikte çalışma ayrıcalığına sahip olduğum bir dizi büyüleyici savaşçıdan da güç aldım: Jen Roesch, Jairo Reyes, Shaun Harkin ve Nastaran Mohit bunlardan bazıları. Son olarak gururlu bir üyesi olduğum International Socialist Organization'daki [Uluslararası Sosyalist Örgüt] pek çok insandan siyaset, irfan ve daha pek çok şey öğrendim.

Bir şey daha; bana güvenip, deli gibi steroid kullandıklarını ve köpek dövüşüne katıldıklarını söyleyen eski futbolcu Tom Brady ve beyzbol oyuncusu Derek Jeter'e özel teşekkürlerimi sunarım. Çocuklar, emin olun bu sırlar benimle mezara gidecek.

Giriş

Sosyalizm aslında iyi fikir, ama...

... uygulamada işlemiyor.

... uygulamada işlemez çünkü insanlar çok açgözlü.

... para ve iktidar sahipleri sosyalizme asla izin vermez!

Çoğumuz bu cümlelerden birini okulda, bir televizyon programında veya yemek masasında mutlaka duymuşuzdur. Gösterilen sebep ne olursa olsun bizim çıkarmamız gereken sonuç, sosyalizmin hiçbir zaman gerçekleşmeyeceğidir. İlginçtir ki bu konuşmalar hep şu gönülsüz itirafla başlar: Sosyalizm "aslında" iyi fikir. Hatta *iyi*den bir adım öteye giden şöyle bir sağcı kamyon arkası yazısı bile var: "Sosyalizm, sen başkalarının parasını bitirene kadar müthiş bir fikir." Arabasına, Konfederasyon bayraklarının ve başka birtakım "ben dallamanın önde gideniyim" mesajı veren şeyin yanında bu yazıyı da yapıştıran adamın iltifat etme niyetinde olmadığının farkındayım. Ama en ateşli sosyalizm karşıtlarının bile, fikrin kulağa hoş geldiğini itiraf ederek başlaması manidar.

Belki de bunun nedeni, tersinin bariz şekilde doğru olması; kapitalizm kötü bir fikir. Issız, tropik bir adada sıfırdan bir toplum kurduğumuzu düşünelim ve varsayalım ki şöyle bir öneride bulunuyorum: Bütün işi yapan insanlar kazanabilecekleri en az parayı kazanırken, hiçbir şey yapmayan ama hisse senedi olan insanlar hayatları boyunca harcayabileceklerinden fazla para kazanacak. Herhalde birbirinize bakıp "ı-ıh"

derdiniz. Sonra ben "Durun durun, daha bitmedi," diyorum; "Havayı, suyu, bitkileri, madenleri ve hayvanları işçilerden bile çok sömüreceğiz!" Belli ki bu adamda bir sorun var diyerek ufak ufak sıvışmaya bakardınız. Bense konuşmaya devam ediyorum: "Durun gitmeyin! Kitle imha silahlarıyla ve vahşi hapishanelerle barışı koruyabiliriz. Hey, nereye gittiniz?!"

En kapitalist ülkelerde bile gitgide daha fazla sayıda insan kapitalizmin işlemediğine kanaat getiriyor. Kimileri, Noam Chomsky ve Naomi Klein gibi sistemi acımasızca eleştirenleri okumuş; kimileri de olup bitenlere gözlerini ve kalplerini kapatmayan insanlar. Bu, kapitalizm eleştirilerinin tehlikeli bile olamayacak kadar marjinal sayıldığı ve birkaç on yıldır devam eden siyasi iklimden farklı, olumlu bir gelişme. Ama karşı karşıya olduğumuz şeyi anlamak için yeterli değil. Eğer taraftar olduğunuz başka bir görüş yoksa, ayakta uyuyorsunuz (veya benim gibi biriyseniz mızmızlanıyorsunuz) demektir. Kapitalizm eleştiriyle çökmeyecek. İnsanlar zaten yüzyıllardır kapitalizme lanet okuyor ve kötü yönlerini bir bir sayıyor; kapitalizmse kendi "ama"sıyla bu eleştirileri bir güzel savuşturuyor:

Kapitalizm kötü bir fikir, ama...

... işleyen tek sistem.

... insanın açgözlü doğasına uygun.

... onu değiştirmeye çalışırsan ömrüne yazık edersin.

Ebediyen alaşağı edilen son büyük toplumsal sistemlerden biri, köleliğe dayalı büyük çiftliklerdi. Saint-Domingue'deki kölelerin, Fransız ve İspanyol ordularını yenerek 1810'da Haiti'yi kurması bir dönüm noktası oldu. Haiti Devrimi'nden önceki yüzyıllarda zincire vurulan Afrikalılar, sistemin adaletsizliğini görmüş ve bundan kurtulmak için isyanlara kalkışmıştı. Fakat bu isyanlar, Haiti'nin ardından -Brezilya'dan Virjinya'ya kadar- kölelikten kurtulmak için değil köleliği ortadan kaldırmak için yapılan devrimlere dönüştü. Ama sosya-

lizmin, kapitalizme artık ihtiyaç olmadığını dünyaya kanıtlayacak Haiti'ye denk bir örneği yok. Kitaplarsa devrimin yerini tutmuyor. Benim amacımsa daha mütevazı; günümüzün ayakta uyuyanlarını ve mızmızlarını, dünyanın fevkalade ihtiyaç duyduğu bir kavramla tanıştırmak.

Sosyalizm nedir? Bunu herhalde daha 13. sayfada söyleyecek değilim. Siz beni nasıl bir yazar sandınız? İyi iyi, peki; kısaca cevap vereyim madem: sosyalizm, halkın –yiyecek, barınak ve sağlıktan sanat, kültür ve sosyalleşmeye kadar– tüm ihtiyaçlarının karşılanmasını, birinci öncelik kabul eden toplumdur. Buna karşılık, kapitalizm, bu temel insani ihtiyaçları, ancak bunlar üzerinden para kazanılması mümkünse umursar.

Sosyalizm, kapitalizmden hem daha mantıklı hem de daha ahlaklıdır, ama her zaman için asıl soru, uygulanabilir ve ulaşılabilir olup olmadığıdır ve bu sorunun da çok daha uzun bir cevabı vardır. Ama okumaya devam etmeniz için sadece şu kadarını söyleyeyim; bu kitap size sosyalizmin farklı yönlerini gösterecek: sosyalizmin yaptığı kapitalizm çözümlemesi, farklı bir dünya nasıl olurdu üzerine geliştirilen sosyalist kuramlar, farklı bir dünyanın nasıl kurulabileceğine dair sosyalist stratejiler ve bir hareketler, partiler ve devrimler tarihi. Tekmili birden hepi topu yüz küsur sayfalık bu kitapta; yani iTunes güncellemesi yaparken onaylamanız gereken "Hüküm ve Koşullar"dan azıcık daha uzun. Tabii ben, Apple'ın aksine, sonraki sayfaları okumanızı gerçekten istiyorum, çünkü gizlilik haklarınızdan (kaldıysa tabii!) feragat etmeniz için sizi kandırmaya çalışmıyorum. Ne yaparsın, bu da sosyalizmin birçok sözde suçundan sadece biri işte. Ama neyse ki kapitalizm tarafından uzun zaman önce icabına bakıldı!

Okumaya devam ederseniz muhtemelen kimi yerlerle ilgili sorularınız, kimi yerlere de itirazlarınız olacak. Bazı dipnotlarda ve metnin içinde, birtakım konularda elinizdeki kitaptan

daha fazla bilgi veren kitaplar da öneriyorum; bunları okuyabilirsiniz. Örneğin kölelerin inşa ettiği ABD'nin eğitim sisteminde, nedendir bilinmez, görmezden gelinen Haiti Devrimi'yle ilgili daha fazla bilgi edinmek isteyebilirsiniz. En iyi başlangıç noktası, Trinidadlı parlak sosyalist C.L.R. James'in iyi yazılmış ve ilham verici kitabı *The Black Jacobins* [Siyah Jakobenler] olacaktır. Aklıma gelmişken, lütfen dipnotları okuyun, çünkü yalnızca kitap önerileri yok; aynı zamanda saçma sapan dokundurmalar, çok komik şakalar ve en lezzetli, serbest dolaşan köy hindilerinden yapılan artizan hamburgerleri sadece ve sadece 150 liraya nerede yiyebileceğinizle ilgili faydalı ipuçları da var (bkz. ilk dipnot).[1]

Son olarak, kapitalizmi yıkmak konulu bir kitap için alışılmadık derecede laubali görülebilecek üslubum üzerine de bir şeyler söyleyeyim. Vladimir Lenin'in az bilinen *Bolşevik Mizahının Büyük Tuvalet Kitabı*'ndan[2] bu yana, bu kadar şakacı bir sosyalist kitap herhalde yazılmamıştır. Bu espriler, acı siyaset hapını daha kolay yutmanıza yardımcı şeker niyetine yapılmadı; bunlar siyasetin bir parçası. Kapitalizm, yıkıcı ve insanlık dışıdır ama aynı zamanda saçmadır da. Kapitalizmin abeslikleriyle dalga geçmek, insana, bu kadar aptalca bir sistemin elbette yıkılabilir olduğunu da hatırlatır.

Kapitalizmi eleştiren bizler de kendimizle dalga geçebilmeliyiz. Siyasetçiler, tüm o boş beleş kurumsal vergi muafiyeti önerilerini özgürlük ve bağımsızlık gibi büyük büyük fikirlerle süsleyedursunlar; biz bırakalım da hakikaten büyük fikirlere sahip olan radikaller, hayalleri bile bizim yapabildiklerimizi geride bırakan kişilere özgü o tevazu ve mizahla, siyasetçilerin

1 Yok artık! (Muhteşem espri numara 1! Bunu kitap boyunca yapacağım.)

2 Örnek şaka: "Bir ampul takmak için kaç Kazak gerekir? Cevap: Sıfır, çünkü Çar II. Nikolay kırsala yatırım yapmayı reddediyor, bu yüzden çoğu taşra köyünde elektrik yok." Aslında o zamanlar komikti.

başına bela olmaya devam etsinler. Mizah, ayrıca, hayatlarını savaşa, sefalete ve çoğu insanın üzerine ciddi ciddi kafa yormaktan kaçındığı başka korkunç olaylara karşı örgütlenmekle geçiren aktivistlerin meslek hastalığı olan "sürekli olumsuz düşünce"ye karşı da bir güvenlik önlemi. Biz, insanlık için olumlu bir yol arıyoruz; amacımız haber bülteni huysuzları veya internet trolleri ordusuna katılmak değil.

Her şeye bir kulp takanlar, sizlerle sonra görüşürüz. Sosyalizm, sevgiyi bilenler için.

I. KISIM

NEDEN SORDUN?

1. Bölüm

Hayalet Hikâyeleri

Amerika Birleşik Devletleri'nde bir hayalet kol geziyor: sosyalizm hayaleti. Başkanları ve vaizleri, Hillary Clinton'ı ve Rush Hudson'ı, Wall Street patronları ve Ulusal Güvenlik Ajansı [NSA] casusları, tüm eski güçler bu şeytanı bertaraf etmek amacında birleşmiş.

Rakip bir Demokratı sosyalist olmakla suçlamayan tek bir Cumhuriyetçi gösterebilir misiniz? Bu korkunç suçlamadan topukları kıçına vura vura kaçmayan tek bir Demokrat gösterebilir misiniz?

Bundan iki sonuç çıkıyor:

1. Sosyalizm, *Yüzde Bir* tarafından kendi iktidarlarına tehdit olarak görülüyor.
2. Biz sosyalistlerin, davamızı dünyaya açıkça ilan etmesinin, öcü sosyalizm masalına gerçek gayemizin beyanıyla karşılık vermesinin tam zamanıdır.

Bu cesur girişi beğendiniz mi? Karl Marx ve Friedrich Engels'ten arakladım. Hepimiz yoldaş olduğumuza göre, sorun edeceklerini sanmıyorum.

Komünist Manifesto şöyle başlar:

> Avrupa'da bir heyula kol geziyor: komünizm heyulası. Yaşlı Avrupa'nın bütün devletleri, Papası ve Çarı, Metternich'i ve Guizot'su, Fransız Radikalleri ve Alman hafiyeleri bu heyulaya karşı kutsal bir sürgün avında el ele vermişlerdir.

> İktidardaki hasımları tarafından komünistlikle suçlanmamış tek bir muhalefet partisi gösterebilir misiniz? Bu komünizm karalamasını gerici hasımlarına olduğu kadar kendinden daha ileri muhaliflere de gerisin geri fırlatmamış tek bir muhalefet partisi gösterebilir misiniz?
>
> Bundan iki sonuç çıkıyor:
>
> I. Komünizm daha şimdiden bütün Avrupa devletlerince bir güç olarak kabul edilmiş bulunuyor.
>
> II. Komünistlerin görüşlerini, amaçlarını, eğilimlerini açıkça bütün dünyanın gözleri önüne sermelerinin ve bu komünizm heyulası masalına partinin kendisinin bir manifestosuyla karşılık vermelerinin tam zamanıdır.[1]

Komünist Manifesto, tanrı veya ergen büyücüler üzerine yazılan kitapları saymazsak, dünya tarihindeki en etkili kitap olabilir. 1848'de yayımlanmasından sonraki birkaç ay içinde, Avrupa'nın her yerinde devrimler patlak verdi. Dehşete düşmüş seçkinler, bu iki genç yazarın bir ayaklanmayı ya öngörmek ya da çıkarmak gibi muazzam bir güçleri olduğuna inandılar. Aslına bakılırsa Marx ve Engels, 1848'in tarihî bir yıl olacağından habersizdi ama değişimin yaklaşmakta olduğunu biliyorlardı, çünkü geçmişte olduğu gibi bugün de entelektüeller için sıra dışı bir huy ama, tepesi atmış işçilerle çok fazla vakit geçirirlerdi.

O yıl Paris'teki, Berlin'deki veya başka yerlerdeki insanlar, Karl Marx öyle dedi diye ayaklanmadı. Ama bazıları, sokağa çıktıktan sonra, o ayaklanmayla –ve gelecekteki ayaklanmalarla– neler başarabileceğine dair ilhamı *Komünist Manifesto*'da buldu. O günden beri de sosyalizmin amacı bu oldu: İnsanlardaki cesaret ve yaratıcılığın, farklı bir toplum yolunda kılavuzluk edebileceğini ve bu değerlerin bu farklı toplu-

1 *Komünist Manifesto*'dan yapılan tüm alıntılar şu kaynaktan alınmıştır: *Komünist Manifesto*, çev. Nail Satlıgan, 7. basım, İstanbul: Yordam Kitap, 2019, s. 39. *–çev.*

ma tehdit olmadığını, aksine böyle bir topluma zemin oluşturacağını göstermek.

2014'deki Birleşik Devletler, 1848 Parisi'nden hayli uzak. Bu kitabın bir başka Amerikan Devrimi tetiklemesini beklemiyorum (gerçi satışları ne biçim patlatırdı!). Yine de *Komünist Manifesto*'nun giriş cümleleri hâlâ yankı buluyor, çünkü bizim de hayaletlerimiz var. Marx'ın sosyalist gelecekten korktukları için tiye aldığı Avrupalı kaymak tabaka iken, bugün kapitalizmin vaat ettiği gelecekten korkanlar, sıradan insanlar.

Dünyanın birçok sorunu olmasına rağmen tünelin ucunda biraz ışık görünse hadi neyse. Çünkü insanlar, çocukları katlanmak zorunda kalmasın diye az çok her şeye katlanır. Üstelik hemen herkes tamirat işlerinden biraz hoşlanır. Fakat şu son birkaç on yılın kötü tarafı, işlerin açıkça kötüye gidiyor olması. Uluslararası yardım kuruluşu Oxfam'a göre, dünyadaki en zengin 85 kişi, dünya nüfusunun en yoksul yarısı kadar varlığa sahip. Başka bir deyişle, bu şerefsizlerden her birinin, 41 milyon kişininki kadar malı var (bu sayı, orta büyüklükte bir ülkenin nüfusundan fazladır). Tarihteki en zalim krallar bile açgözlülüğün böylesini görmedi; tek bir adamın olsa olsa bir sürü goblen halısı ve mücevherlerle bezeli tacı olur!

Tarih derslerinde bize insana kendini iyi hissettiren ilerleme ilkesi öğretildi: Geçmişte kölelik ve veba gibi korkunç şeyler yaşandı ama dünya artık daha ılımlı ve aydınlanmış bir yer. Oysa bugün dünyada her yıl 7 milyon insan açlıktan ölüyor; üstelik bu insanları kurtarabilecek paranın nerede olduğu hiç bu kadar aşikâr da olmamıştı. Tabii bir de savaşlar var. 1980'lerde büyümüş biri olarak, savaşların ülkelerin çok eskiden yaptıkları ama sonra ne kadar saçma olduğunu fark ettikleri kötü bir şey olduğunu düşünürdüm. Birleşik Devletler'in o zaman bile bütün dünyadaki darbelerde ve gizli askerî operasyonlarda parmağı olduğundan haberim olmadığını söylememe gerek

yok. Şimdiyse her yerdeki darbelere ve gizli askerî operasyonlara ek olarak, bitmek bilmez eski tip savaşlara geri döndük. Artan ırkçılıktan, cinsiyetçilikten ve Eski Kötü Günler'den kalma insan ürünü başka kötü şeylerden örneklerle devam edebilirdim ama hepinizde internet var. Benim gördüğümü siz de görüyorsunuz: cinayetler, tecavüzler ve bunlar hakkındaki haberlerin altına bırakılan aşağılık yorumlar.

Aslında, ne kadar yanlış yolda olduğumuzu görmenin en güvenilir yolu; termometre. Akaryakıt, doğalgaz ve kömüre bağlı karbon salınımı yüzünden küresel sıcaklıklar artıyor, buzullar eriyor ve kıyı şehirleri sular altında kalıyor. Bunlar başlı başına kötü şeyler ama bunlardan daha kötü olan şu: İnsanlığın düştüğü bu varoluşsal kuyuya sorumluların bulduğu çözüm, kelimenin tam anlamıyla daha dibe vurmak, yani daha fazla fosil yakıt için kazmaya devam etmek. 2014'te Birleşik Devletler, dünyanın en büyük petrol üreticisi olduğunu (utanmak şöyle dursun, bir de gururla) duyurdu. Gezegendeki yaşamın geleceği, bir avuç kişinin kısa vadeli çıkarlarına, daha fazla para kazanma hırsına yenik düşüyor. Tek başına bu gerçeğin bile kafadan kapitalizm karşıtlığı getirmesi gerek.

Fakat kapitalizmin insanlığa hizmet için uygun olmadığını söylemek, doğrudan, başka bir seçeneğin daha iyi olduğu anlamına gelmiyor. Gerçekten de genel kabul, sosyalizmin geçen yüzyıl içinde başarısızlığa uğradığı yönünde. Bu, kısmen, statüko savunucularına yarayan kullanışlı bir propaganda; ancak Rusya ve Çin'in "komünist" diktatörlüklerinin veya Fransa ve İsveç'in ılımlı "sosyalist" reformcularının, Marx ve Engels'in *Komünist Manifesto*'da tasvir ettiği özgürleştirilmiş demokratik toplumları yaratmada başarılı olamadığı da bir gerçek.[2]

2 Marx'a göre "komünizm" ve "sosyalizm" çoğu bağlamda aynı anlama geliyordu; ben de kitapta bu kavramları aynı şekilde ele alıyorum. Bu soruna 8. bölümde değineceğiz.

Sonuç olarak, kapitalizme sırt çeviren pek çok insan, sosyalizmin de çıkmaz sokak olduğu varsayımıyla hareket ediyor. Oysa sosyalizm, bu toplum için, şimdiye kadar akıl edilmiş ve uygulanabilir tek seçenek. Sosyalizmi reddeden antikapitalistler, sistemin, ne olduğu pek de anlaşılmayan başka bir şeyle (ne bileyim işte, "daha iyi bir şeylerle") değişmesini isteyen kişiler haline geldi. Bu "daha iyi bir şeycilik" öğretisi, insanları hoşlanmadıkları karşısında geçici bir süreliğine bir araya getirebilir, ama ileriye dönük olumlu bir yol göstermek bakımından pek başarılı değildir.

Ara sıra kulağa çalınanların aksine, bugünün gençleri de dünyayı umursuyor ve en az önceki kuşaklar kadar bir şeylere itiraz ediyor. 2008'deki banka iflaslarından bu yana pek çok ülkede, Tunus ve Mısır'daki devrimlerden Birleşik Devletler'deki Wall Street İşgali'ne ve polis şiddeti karşıtı yürüyüşlere kadar birçok ayaklanma oldu. Bugün ile 1960'lar arasındaki en önemli fark, protestoların daha az katılımla gerçekleşmesi falan değil; daha iyi bir dünya inancının daha az olması. Kapitalizm işleri o kadar berbat etti ki, daha iyisini yapabileceğimizden bir türlü emin olamıyoruz.

Sadece kapitalizmin korkunç gidişatı değil, sosyalizmin geçmiş başarısızlıkları da -farkında olsak da olmasak da- peşimizi bırakmıyor. Marx, son dönem çalışmalarından birinde, uzun zaman önce ölüp gitmiş kuşakların yaşadıkları yenilgilerin, yaşayanların zihinlerine kâbus gibi çöktüğünü yazar.[3] Bu kesinlikle doğru. Gördüğünüz gibi Karl Marx, günümüzün zombi filmleri furyasını da öngörmüştür.

Yine de sosyalizm, her şeye rağmen, geri dönüyor. Anketler, nüfusun bazı kesimleri arasında sosyalizmin, kapitalizmden

3 Alıntı, 1848'de Paris'teki devrimi anlatan *Louis Bonaparte'ın 18 Brumaire'i*'nden. Tarihi bilmiyorsanız zor bir metindir, ama biraz arka plan bilgisiyle, bulabileceğiniz en zekice, en nüktedan devrim tarihlerinden biridir.

çok daha popüler olduğunu gösteriyor; ki bu harika bir gelişme. Tabii çoğu insan Homer Simpson'ın hafızalara kazınan "Komünizm teoride işler; sadece teoride..." sözüne katılıyorsa da, kapitalizmin "gerçekte" işlemediğini de açık seçik görüyor. Bırakın sosyalist bir örgüte girmeyi, sosyalizm kelimesinin ne anlama geldiğini öğrenme fırsatına bile çok az insan sahip. Bu yüzden sosyalizm kelimesi, köle çalışma kamplarından daha sol çizgide kalan her şeyin yerine kullanılabiliyor.

Bu, kısmen, Cumhuriyetçilerin işsizlik sigortasında, çevresel düzenlemelerde ve bomba yağdırmanın ve hapse tıkmanın ötesine geçen hükümet programları öngören tüm politikalarda sosyalizm yaygarası koparmalarından kaynaklanıyor. Hâlâ sağcı bir özgürlük sevdalısının basın toplantısı düzenleyip de trafik ışıklarının Derin Devlet komplosu olduğunu açıklamamış olmasına çok şaşıyorum.[4]

Sonuç olarak *sosyalizm* kelimesi kuşaklar boyunca hiç bu kadar dolaşımda olmamıştı ama içeriği zayıf; bir sokak gösterisinde, en önde dalgalanan parlak kırmızı bayrak değil de, pembe bir krepon kâğıdı gibi. Bugün, 1848'de olduğundan çok daha fazla bir hayaleti andırıyor. Bu kitabın amacı, sosyalizmin iki basit ama kapsamlı anlayışından yola çıkarak bu heyulayı ete kemiğe büründürmek:

1. Çalışan insanların hükümeti kontrol etmesi
2. Hükümetin ekonomiyi kontrol etmesi

Kendilerine sosyalist veya komünist diyen ülkelerin temel özelliği ikincisi olagelmiştir, ama birincisi –toplumun her düzeyinde demokrasi– olmadan, ekonominin devlet kontrolünde olması sosyalizm anlamına gelmiyor. Karl Marx, Vladimir

4 Bu hayalî basın toplantısından kesitler:
"Anayasa'da trafik ışıklarıyla ilgili bir madde var mı?"
"Bu trafik ışıklarının renkleri çok manidar, öyle değil mi?
"En üstteki ışığın kırmızı olması sadece bir tesadüf mü yani?"

Lenin ve Rosa Luxemburg, hepsi de krallık ve diktatörlük rejimlerinde yaşayan özgürlük savaşçılarıydı. Gerçek demokrasinin kapitalizmle mümkün olamayacağını anladıkları için sosyalistlerdi. Demokrasi derken seçim günü oy vermeyi değil, toplumun tüm önemli kararlarında doğrudan rol almayı kastediyorlardı.

Hükümetin ve ekonominin başındakileri, birkaç binada toplaşıp hepimizi yöneten sınırlı, merkezileşmiş bir güç olarak tasavvur etmeye o kadar alışkınız ki, o binalardaki insanları daha dürüst ve şerefli olduklarını umduğumuz başkalarıyla değiştirmekten ötesini hayal edemiyoruz. Sosyalizm yalnızca binadakileri değil, böylesine bir gücü birkaç binada merkezileştiren sistemi de değiştirecek. Kararların alındığı merkezleri binlerce binaya, kent meydanına ve halkevine doğru genişletecek. Bu, halkın, hükümet etmenin anlamını değiştirerek hükümeti çalıştıracağı bir sistem.

Sosyalistler bu sistemle, memurların ortalama bir işçiden daha fazla kazanmadığı ve memnun olmayan seçmenlerce anında görevden alınabildikleri yeni yönetim biçimleri yaratan ve Paris Komünü olarak bilinen 1871 devrimi sayesinde tanıştı. Komün, Marx'ın yazdığı gibi "Üç ya da altı yılda bir, egemen sınıfın hangi üyesinin parlamentoda halkı temsil edeceğine ve ezeceğine karar verilmesi yerine", patronların işini yapmayan işçi ve yöneticileri görevden alma gücünü halka vermişti. "Ve bireyler gibi şirketlerin de, gerçek ticari işler söz konusu olduğunda doğru kişiyi bulabildikleri ve yanlış tercih yapmaları durumunda bunu kısa sürede düzeltebildikleri bilinir."[5]

5 Aslında şirketlerin her zaman en doğru yöneticileri istihdam ettiği fikri yanlış. Kapitalizm savunucularının bunu Marx'a karşı silah olarak kullanmamaları da bir tuhaf!
[Alıntılanan çeviri, Yordam Kitap tarafından yayımlanan *Fransız Üçlemesi* içindeki "Fransa'da İç Savaş" bölümü, sayfa 312'den alınmıştır. -*çev.*]

Nasıl ki demokrasi seçim gününün ötesinde de var olmalıysa, hükümet binalarının dışında da var olmalı. Sosyalizm, halkı, hayatlarının idaresinin her aşamasında söz sahibi yapmakla ilgilidir, ki bu yalnızca yüce değil daha etkindir de. Aramızdan, Wall Street İşgali'ne katılarak gözlem yapma şansına nail olanlar bu potansiyeli hissetmiştir: mutfaklar, kütüphaneler, güzel sanatlar, -Sotheby's Müzayede Evi'ndeki grevci işçileri desteklemekten Queens'teki sınır dışı ve Brooklyn'deki haciz uygulamalarına karşı çıkmaya kadar- kimin bir projesi varsa bunları gerçekleştirmek için bir gecede konseyler oluşuverdi. İşgale katılanlardan biri sonradan şöyle yazacaktı: "Gösterilen beceri ve yaratıcılık, vaktimizi ve yeteneklerimizi para karşılığında satmak için bizi kandıran ve paylaşarak yapabileceklerimizden alıkoyan dışarıdaki yabancılaşmış dünyadan daha fazla yakınmamıza neden oldu."[6]

Sosyalizmi, yeteneklerimizle hayal gücümüzü paylaşmanın dışında bir dünyanın olmadığı toplum olarak düşünebiliriz. İşyerlerimizde ve yaşadığımız yerlerde gerçekleşen, bin kat daha büyük bir Wall Street İşgali hayal edin.[7] Sağlık Hizmeti İşgali, hemşirelerin, teknisyenlerin, diğer sağlık çalışanlarının, doktorların ve hastaların hastanelerle kliniklerin yönetimini üstlenerek nasıl çalışmaları gerektiğine karar vermeleri olacaktır. Yemeğimiz İşgali, güvenli, sürdürülebilir, etik ve lezzetli bir beslenme sistemini tartışmak üzere çiftçileri, mezbaha ve fabrika işçilerini, diyetisyenleri, çevrebilimcileri ve veganları bir araya getirecektir. Bu ülkenin bitmek bilmeyen savaşlarının cephelerindeki askerler Her Yerden Çekil

6 Alıntı, Nathan Schneider'in *Thank You, Anarchy* [Teşekkürler Anarşi] kitabından. Ben, Schneider'e göre anarşizme daha az minnettarım ama buna 9. bölümde değineceğim.

7 Wall Street İşgali'ne katılanlar biliyor ki, bu hareketin demokratik kararlar almak için daha etkin yapılar yaratan bir biçimini hayal etmeliyiz.

hareketini oluşturarak daha fazla ölümcül görev üstlenmeyi reddedecektir.[8]

Bu tip radikal katılımcı demokrasi, sosyalist görüşün kalbinde yer alır. İşgal hareketinden çok önce sovyetler vardı. Bu kelimeyi Rusya'nın eski resmî adından –Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği– anımsayabilirsiniz, ama muhtemelen bunun *işçi konseyi* anlamına geldiğini bilmezsiniz. Rus Devrimi, sosyalist kimliğini kaybedip diktatörlüğe dönüşmeden önce, demokratik yollarla seçilmiş sovyetlerce yönetiliyordu. Ülkenin her yerindeki fabrikalarda, kışlalarda ve köylerde, devrimi yörelerine taşıyıp bölgesel ve ulusal sovyet hükümetlerine temsilci seçmek için bu yerel organlar türedi.

Büyük sosyalist gazeteci John Reed "Halk iradesine bundan daha duyarlı ve bu iradeyle bundan daha uyumlu bir siyasi organ icat edilmemiştir" diye yazar.[9] Paris Komünü'nde olduğu gibi sovyet temsilcileri de mutsuz seçmenler tarafından hemen görevden uzaklaştırılabiliyordu. Fabrikalarda çalışmayan ev kadınları, hizmetçiler vb. örgütlenerek sovyetlerde temsil hakkı kazanabiliyordu. İşverenlerle polisler hariçti.

1936'da İspanya da dahil olmak üzere, geçtiğimiz yüzyıldaki pek çok devrimde sovyetler ve benzeri organlar ortaya çıktı. George Orwell, o yıl Barselona'da yaşananları nefes kesen kitabı *Katalonya'ya Selam*'da şöyle anlatıyor:

> Her dükkân veya kahvehanede, devletleştirildiğini belirten bir yazı asılıydı. Hatta ayakkabı boyacıları bile devletleştirilmişti, sandıkları da kırmızı ile siyaha boyanmıştı. Garsonlar ve dükkân

8 Bu size ihtimal dışı geliyorsa, David Cortright'ın *Soldiers in Revolt: GI Resistance During the Vietnam War* [İsyandaki Askerler: Vietnam Savaşı Sırasında Direniş] kitabına bakın.

9 Epik film *Kızıllar*'da John Reed'i Warren Beatty canlandırmıştı. Zaman zaman beni konu alacak bir epik sosyalist film hayali kuruyorum ama bu film, her seferinde, "Bil Bakalım Yemeğe Hangi Kızıl Geliyor?" gibi iğrenç bir adı olan bir romantik komediye dönüşüyor. Beni de Zach Galifianakis canlandırıyor.

> hizmetkârları dosdoğru gözünüzün içine bakıyor ve size onların eşitiymişsiniz gibi davranıyorlardı. Köle emeği ve hatta şatafatlı hitap şekilleri giderek yok oluyordu. Kimse "senyör", "don" veya "usted" dahi demiyor; herkes birbirine "comrade" (yoldaş) ya da "thou" (sen) diye hitap ediyordu. "Buenos dias" (iyi günler) yerine "Salud!" (selam) kullanılıyordu. ...
>
> Her şeyin garibi, kalabalığın arz ettiği manzaraydı. Şöyle üstünkörü bakıldığında Barselona, zengin sınıfların fiilen ortadan kalktığı bir şehir görünümündeydi. Az sayıdaki kadınların ve ecnebilerin dışında, "şık giyimli" bir Allah'ın kulu yoktu. Herkesin üstünde kaba saba işçi kıyafetleri ile mavi tulumlar veya milis üniformasını andıran giysiler vardı. Bütün bunlar tuhaf ve çarpıcıydı. Bu manzara, benim anlamadığım, hatta bazı yönlerden hoşlanmadığım, ama uğrunda çarpışmaya değer bir şeyler yaşandığını hemen fark ettiğim fazladan bir anlam taşıyordu.[10]

George Orwell'i, çoğu okulda antisosyalist propaganda eserleri arasında okutulan *1984*'ün veya *Hayvan Çiftliği*'nin yazarı olarak tanıyor olabilirsiniz. Fakat Orwell, kendilerine komünist diyen diktatörlükleri reddeden, gerçeğini gördüğünde ise takdir edip destekleyen bir sosyalistti. Rusya ve İspanya'daki sosyalist devrimlerin ömrü uzun olmadı; Wall Street İşgali'nin de... Ama nasıl ki geçmişte başarısız olmuş onlarca köle isyanına rağmen büyük çiftlik köleliğinin sonu gelmişse, sosyalizm hedefi de imkânsız değildir.

Sosyalizm, uzak bir hayal gibi görülebilir ve mevcut sıkıntılı gerçekliğimizle bakınca hakikaten de öyledir. Çalışma koşulları ve hakları, ABD'nin başı çekmesiyle gitgide daha fazla ülkede aşındırıldı. *Emekçi* kavramı, gurur ve (patronlarda) korku uyandırabilen bir şey olmaktan çıkarak utanç ve acıma çağrıştıran bir şeye dönüştü. Bununla beraber sosyalizm anlayışı da işçilerin yaratıp yönettiği bir şeyden, işçileri kurtarmak için

10 Alan Yayıncılık, Jülide Ergüder çevirisi, 1. basımdan alınmıştır. -*çev.*

uzmanların getirmesi gereken bir şeye doğru kaydı. Ama sosyalizm ara sıra imkânsız gibi görünse de, gelişinin eli kulağında olduğunu düşünen muhafazakârlardan cesaret almalıyız.

Bir Cumhuriyetçi yetkiliden ülkenin yakıcı bir sosyalizm belasına bulaştığını duymadan tek bir hafta bile geçiremiyoruz, çünkü herhalde sokaklarda yeterince yoksul açlıktan ölmüyor! Ülkelerin en kapitalistindeki "ölümüne serbest piyasacılar"ın çoğunun aklında, bastırılmış bir dürtü gibi, sürekli sosyalizmin olması da bir tuhaf!

Cinsellik konusunda köşe yazan Dan Savage, birçok homofobik bağnazın önünde sonunda eşcinsel kaçamak yaparken yakalandığına ve LGBT bireyleri alenen suçlayanların bu yüzden cinsellikle kafayı bozduklarına dikkat çekiyor. En şuursuz antikomünistler için de benzer bir durum söz konusu olabilir mi? [Amerikalı muhafazakâr siyaset yorumcusu] Glenn Beck, köhne bir otel odasında, Amerikan emperyalizmi hakkındaki yasadışı kitapların okutulduğu bir kitap kulübü yönetirken mi yakalanacak acaba?

Fakat muhafazakârların, tüm sosyal yardım programlarının tehlikeli bir sosyalizm mikrobu barındırdığına dair korkularında gerçeklik payı var. Sosyalizm hükümetin kontrolünü ele geçireceğinden falan değil tabii; kapitalizmin toplumun en temel ihtiyaçlarından bazılarını karşılayamadığının kanıtı bu programlar olduğundan. Sağcıların her yerde sosyalizm heyulası görmesinin –Demokratlara çamur atıp küçümsemenin bir yolu olması dışında– bir sebebi de, içgüdüsel olarak, kapitalizmin özünde adaletsiz ve sömürücü bir sistem olduğunu, bunun insanları bir alternatif arayışına iteceğini hissetmeleri. İşte bu yüzden muhafazakârlar, kapitalizmin kırılganlığına genellikle anaakım liberallerden daha çabuk tepki veriyor.

[ABD] Yüksek Mahkeme[si], Teksas'ta eşcinsel ilişkiyi yasaklayan yasayı nihayet 2003'te iptal ettiğinde, Mahkeme'nin

süper-muhafazakâr hâkimi Antonin Scalia kedere gark olmuştu. Scalia, "Eğer eşcinsel ilişkinin ahlaki olarak uygun bulunmaması, bu türden ilişkinin men edilmesi bahsinde 'meşru kamu yararı' kapsamında değilse, (...) o halde eşcinsel çiftlerin evliliğin getirdiği haklardan yararlanmasını hangi gerekçeyle yasaklayacaksınız?" diye uyarmıştı. O sırada henüz hiçbir eyalette eşcinsel evlilik yasal olarak serbest değildi ve pek çok liberal yorumcu, Scalia'nın eşcinsellerin hiç de muhtemel olmayan evlenme olasılıklarını dile getirerek korkutma taktiği uyguladığını söyleyip dalga geçmişti. Ama Scalia haklı çıktı, ki bunun iyi bir şey olduğunu hatırladığım tek örnek de budur!

Bazı muhafazakârlar, ülkenin her yanına yayılan evlilik eşitliğinin, geleneksel cinsiyet rollerinin altını oyacağını dile getiriyor; pek çok liberalse felaket tellallığı deyip bu sözleri ciddiye almıyor. Ama umalım ki gerçekten de altını oyuyor olsun, çünkü dayatılmış cinsiyet rolleri acayip saçma. İnsanlar doğdukları andan itibaren, kendilerine iyi hissettiren şekilde konuşmalı ve giyinmeli, tarih öncesi hayalî bir işbölümüne göre değil: Erkeksen avla, kadınsan topla!

Tam burası, ABD'de neredeyse "Cumhuriyetçi olmayan herkes" anlamında kullanılan liberal kavramıyla ne kastettiğimi açıklamak için iyi bir nokta. Bankalarla bombalara karşı yürüyenlerden tutun da, ilkini iflastan kurtarıp diğerini atanlara kadar milyonlarca insan, kendilerini liberal olarak sınıflandırılmış buluyor. Bu pek kullanışlı bir tasnif değil. Size anlatmak istediğim şeylerden biri de şu: Eğer bu kitapta ortaya konan eleştiri, kuram ve görüşlere katılıyorsanız liberal değil sosyalistsiniz ve bu ikisi birbirinden çok farklı. Liberalizm, kapitalizmde bazı şeylerin iyileştirilmesi gerektiği konusunda sosyalizmle hemfikir olabilir ve sosyalistler de bu değişimi sağlamak için sık sık liberallerle işbirliği yapabilir. Farklılaştığımız nokta, liberalizmin bu iyileştirmeleri kapitalizmi korumanın yolu,

sosyalizminse kapitalizmin yerini almak için atılacak adımlar olarak görmesidir.

Liberaller uzun zamandır fikirlere hasret. Şimdilik, ileriye dönük bir şey sunmaksızın, sadece Cumhuriyetçilerin gariplikleriyle alay ederek idare etmeyi başarıyorlar. Ama liberalizmin de, fark edilmesi daha zor olsa da, kendine özgü bir tutarsızlığı var. Cumhuriyetçiler kapıya dayanmış sosyalist barbarlar heyulasınca lanetlenmişken, liberaller, onların bu korkularıyla dalga geçiyor, fakat toplum bir çevre felaketinin ve iktisadi yozlaşmanın eşiğindeyken bile sadece mevcut sistemin şurasına burasına birkaç yama gerektiğine inanıyorlar.

Liberaller hayaletlerin varlığını -gündelik hayatımızda görebildiklerimizin ötesindeki bir dünyanın soluk ipuçlarını- reddediyorlar, çünkü yaratıcı değiller; kafayı neyin "gerçekçi" veya neyin "mümkün" olduğuyla öyle bozmuşlar ki, bu büyük devrimci değişiklik ihtiyacıyla başa çıkamıyorlar. Ama sosyalistler, heyulanın gerçekliğinin hep farkındaydı. Kimiyle baş etmesi kolay, kimiyle zor... Sağcılara musallat olan heyula, kapitalizmin başarısız bugünü ve geleceği, ki buna bir çare bulunması artık mümkün değil. Bizim tarafa musallat olan heyula -sosyalizmin geçmiş başarısızlıkları- ise, anlayıp üstesinden gelebileceğimiz bir şey. Bunu başarabilirsek, dünyanın her yerinde adalet için savaşan milyonların gündemine sosyalizmi tekrar taşıyabiliriz.

Kâbuslarımızdan başka kaybedeceğimiz bir şey yok.

2. Bölüm

Daha Derine İn!

Son yıllarda yapılan anketlere göre Amerikalıların[1] neredeyse üçte biri, sosyalizmi kapitalizme tercih ediyor. Sonuçları inceleyen araştırmacılar; yirmili yaşlarındakiler arasında sosyalizmin kapitalizme az bir farkla üstün geldiğini (yüzde 49'a yüzde 46), her yaştan Afrikalı-Amerikalılar ve Latin kökenliler arasında ise kapitalizmi ezip geçtiğini (yüzde 55'e yüzde 41 ve yüzde 42'ye yüzde 32) tespit ediyor. Sosyalizm, her yaş ve ırktan düşük gelirliler arasında da kapitalizmin önünde (yüzde 43'e yüzde 39).[2]

Medyanın anketlere verdiği tepki zaten yeterince açıklayıcı. Yayınlar, neredeyse tamamen gençler arasındaki sonuçlara odaklanıyor, bu da kuşak farkı ve şu çılgın "Y kuşağı" üzerine bir ton makale yazılmasına neden oluyor. Öte yandan, Beyaz olmayan nüfusa ilişkin çarpıcı sonuçlar hakkında, radikal sol basın dışında, tek bir inceleme yazısı bile bulamadım. 2050'lerde Beyaz olmayanlar bu ülkede çoğunluk olacak ama iktidar-

1 Aslında ABD'deki insanlara, kelime bu yarıkürede Arjantin'den Yukon'a kadar herkesi tanımladığı için Amerikalılar demek istemezdim ama başka hiçbir kelime tek başına işimi görmüyor. "Siyasi doğruculuk" yaptığımı düşünüyorsanız şöyle düşünün; eğer Almanya kendisine Avrupa demeye başlasaydı, Fransa'daki veya Polonya'daki insanlar ne tepki gösterirdi? Ben, hiç mi hiç yaratıcı olmadıkları için Kurucular'ı suçluyorum. İnsan, Müthiş Birleşik Devletler falan koyar. Ya da belki Köleistan koymadıklarına şükretmeliyiz.

2 Anketler; Pew, Rasmussen ve Gallup tarafından yapılmıştır. Ayrıntılı bilgi için, "*polls socialism capitalism*" [anket sosyalizm kapitalizm] diye aratıverin.

dakiler, bu insanların ülkenin nasıl yönetileceğine dair fikirlerini pek de ipliyormuş gibi görünmüyor. İşin iyi yanı; engelliler, Kızılderililer, hatta ABD nüfusunun "kadınlar" diye bilinen ufak kesimi gibi kapitalizm hakkında özgün bir bakış açısına sahip olabilecek diğer grupların aksine, hiç değilse Siyahları ve Latin kökenlileri ayrı bir kategori olarak almışlar!

Ülkenin orta kesimlerindeki düşük gelirli Beyazların neredeyse tamamının Cumhuriyetçi olduğu ve muhafazakâr değerleri, kendi ekonomik çıkarlarından üstün tuttuğu yönünde bir varsayım var elbette; ancak böyle bir varsayım olmasaydı bile, medyanın, yoksulların kapitalizm hakkındaki düşüncelerini umursamaması şaşırtıcı olmazdı. Bu varsayım, her fırsatta destekçilerine tabii ki de zenginleri vergilendirip yoksulluğu ortadan kaldırmak istediklerini söyleyen, ama daha az eğitimli seçmenleri böyle radikal mevzularla ürkütmekten kaçınan Demokratlar için elverişli bir efsanedir. (Cumhuriyetçiler ve Demokratlar demişken, bu iki partiyi onaylayanlar yüzde 40 civarında, yani sosyalizmin birkaç puan üzerinde. O zaman neden üçüncü bir sosyalist partimiz yok? Bu, uzun bir hikâye ve başka bir kitabın konusu. Tabii onu da ben yazdım.[3])

Bu kitabı ilgilendiren asıl mesele ise, bu tür anketlerin yapılıyor olması. Birkaç yıl öncesine kadar hiç kimse, Amerikalıların -orta sınıf Beyazların bile!- kapitalizm ve sosyalizm hakkındaki görüşlerini sormazdı. Fevkalade dikkate alınması gereken bir konu. Bizden, hemen her gün bir ürünün web sayfasını "beğenmemiz" ya da bir müşteri anketini tamamlamak için hatta kalmamız isteniyor, fakat yakın zamana kadar hiçbir büyük anket şirketi, vereceğimiz her kararın koşullarını belirleyen ik-

3 *America's Got Democracy!* [Demokrasi Sizsiniz!], HaymarketBooks.org adresinde ve tüm sosyalist mizah e-kitaplarının satıldığı yerlerde mevcut. Bu son, buradan sonrasında size başka bir şey satmaya çalışmayacağıma söz veriyorum. Eğer pek az kullanılmış bir yazıcıyla ilgileniyorsanız o başka; kitabı bitirdikten sonra konuşalım.

tisadi sistem hakkındaki fikirlerimizin peşine düşmedi! Bazen ekonominin gidişatı ya da Başkan Bilmem Kim'in ekonomide yaptıkları hakkındaki görüşlerimiz soruluyor, oysa ekonominin kendisinin mantıklı olup olmadığı hakkında ne düşündüğümüz hiç sorulmuyor.

Burada bir komplo teorisi yok, tamamen eski kafalılıktan oluyor. Kapitalizmi sorgulamak muhtemelen anketçilerin aklına bile gelmemişti, çünkü bunun, karıncayiyenlere karıncalar hakkındaki düşüncelerini sormaktan farkı yoktu. Peki ne değişti? Bu bir sır değil; 2008'deki büyük ekonomik kriz milyonları evsiz, işsiz, okulsuz bırakmakla kalmadı, bunu akla gelebilecek en adaletsiz şekilde yaptı. Hafızanızdan sildiyseniz, işte dört maddelik bir özet:

1. Finans kurumları, dünya ekonomisini durma noktasına getirecek çapta dolandırıcılık yapar çünkü bankacılar bile paralarının ne kadarının gerçek, ne kadarının hayalî olduğunu bilmez.
2. ABD hükümeti, suçlu bankaları trilyonlarca dolarla kurtarır.
3. Aynı hükümet, bankaların yol açtığı durgunluk yüzünden işten çıkarmalarla, hacizlerle ve üniversite kredisi borçlarıyla karşı karşıya kalan milyonlara yardım etmez.
4. Bu sırada Beyaz Saray'daki George Bush'un yerine, epeyce farklı Barack Obama gelir, yine de neredeyse hiçbir şey değişmez.

Hiçbir sosyalist propaganda, durumu bundan daha iyi açıklayamazdı. Bu maddeler, dört adımda adaletsiz bir sistem kurulumu için IKEA kılavuzu gibi! Eşitsizlik, on yıllardır artıyor; 1979'dan beri *Yüzde Bir*'in en zengin onda birinin geliri dört katına çıkarken, yoksulların sayısı elli milyon arttı. Ama bu, yavaş yavaş gerçekleşen, doğrudan göze çarpmayan bir süreçti. 2008'deyse insanlar, aynı şeyin sadece birkaç ay içinde meydana geldiğini gördü. Belli ki böyle bir sonuca yol açan sistem, bizim aleyhimizeydi.

2008, Matriks'teki bir sistem hatasıydı; bütün bu süre boyunca adil ve demokratik olduğunu sandığımız sistemin, özenli bir hologram olduğunun ipucuydu. Ya da mecazları değiştirelim: Hepimiz, *Kapitalizm* adlı bir tiyatro oyununun bilinçsiz oyuncularıydık ve bu oyun, insanların, sadece kendileri (veya ataları) hayatta böyle bir statü kazanmış olduğu için zengin ya da fakir olduğu bir dünyayı anlatıyordu. Derken 2008'de sahnenin arkasındaki perde düştü ve kulisteki özenle hazırlanmış dalavere mekanizmaları gözler önüne serildi.

Yine de şov devam etmeli, dolayısıyla hiçbir şey olmamış gibi işe, okula gitmeye devam ediyoruz ama yaşadıklarımızı da unutamayız. Son birkaç yılda yapılan milyonlarca sohbette, şu cümle mutlaka geçmiştir: "Bankaları kurtardılar." Sohbetin konusu eğitim bütçesinin kısılması da olsa, greve giden hazır yemek işçileri de olsa fark etmez. Konuşan kişi de ister on yedi yaşında ister yetmiş yaşında, ister kıdemli bir radikal ister "siyasetten nefret eden" biri olsun.

Anketçilerin, insanların kapitalizm hakkındaki düşüncelerine dair meraka kapıldığı ortam işte bu. Aslında her soruda cevabın da birazı gizlidir. Terry Eagleton, *Marx Neden Haklıydı* kitabında şöyle der: "İnsanlar kapitalizm hakkında konuşmaya başladığında, kapitalizmin başı dertte demektir. Bu, sistemin soluduğumuz hava kadar doğal olmaktan çıktığı anlamına gelir ve bunun yerine, aslında olduğu gibi, yani tarihsel açıdan nispeten yeni bir olgu olarak görülebilir. Dahası, doğmuş olan her şey, her zaman ölebilir."[4]

Son birkaç yıldır kapitalizmin "doğal" olduğunu yutturması zorlaştı. Goldman Sachs ve JP Morgan Chase gibi bankalar dünya ekonomisini çökertmekten yırtmış ve hâlâ kâr

4 Eagleton'ın kitabı, bu kitabı seven ama daha nüktedan, zekice ve güzel yazılmışını tercih edecek okurlar için harika bir tamamlayıcı. [*Marx Neden Haklıydı*, çev. Oya Köymen, İstanbul: Yordam Kitap, 2011. *-çev.*]

ediyor olabilir, ama onlar bile bunun doğa kanunlarına uygun olduğuna kimseyi inandıramadı. Yani kimse, Bush'un ve Obama'nın devasa kurtarma paketlerine bakıp da derin, düşünceli bir şekilde iç geçirerek, "Ah, işte yaşamın döngüsü" diye düşünmemiştir.

Ne yazık ki şirketler de kendilerine "korkunç bir ders" veren bu kurtarmaları unutmuş değil: Eğer "batamayacak kadar büyük"sen, kelimenin tam anlamıyla her şeyden yırtabilirsin. Günümüzdeki pek çok insanın aksine, ben, *kelimenin tam anlamıyla* ifadesini kelimenin tam anlamıyla kullanıyorum. Meksikalı uyuşturucu kartelleri ve El Kaide ile ilintili gruplar için milyarlarca dolar aklarken yakalanan HSBC bankasını ele alalım. Bu iş öyle rezil bir iş ki, insan, bankanın yönetim kurulu toplantılarının uzak bir volkanik adadaki gizli bir sığınakta gerçekleştiğini falan düşünüyor! Yine de HSBC, batmak (ya da tutuklamak) için çok büyük kabul edildiğinden ceza almaktan yırttı.[5] Bir polisin, üzerinde uyuşturucu aradığı Siyah bir çocuğu duvara yapıştırdığını görecek veya hiçbir kanıt olmadan terörist olmakla suçlanan bir Müslüman hakkında bir haber okuyacak olursanız, lütfen bunu hatırlayın.

Tüm bunlar, sert 2008-2009 krizi nihayet sönümlense de, geldiğimiz yerin eski, "normal" kapitalizm olmadığı anlamına geliyor (ya da öyleyse bile artık farklı bir gözle bakıyoruz). Bu, hiç değilse adil veya verimli görüntüsü vermekten bile vazgeçen ve açıkça güçlünün haklılığı ilkesiyle işleyen bir kapitalizm.

Su katılmamış ahlaksızlık, kurtarma paketlerinin çok ötesine geçiyor. Şirketler, kendilerine göre bozukluk sayılabilecek miktarlarla siyasetçileri satın almaya yetecek kadar paraya sahip olduklarından, çoğunlukla yılda 40 bin dolar kazanan

5 Arayıp bulun. Yemin ederim ki HSBC'nin suçlarını abartmıyorum. 1,9 milyar dolar ceza ödediler; bu, devasa bir ceza olsa da, bu dallamalar için yalnızca beş haftalık kâr (hasılat bile değil).

birinden daha düşük oranda vergi ödüyor.[6] Geçtiğimiz beş yılda Boeing ve General Electric gibi dev şirketler, hükümetin; çöken köprüleri onarmak için parayı nereden bulacağını bir türlü çözemediği, üniversite harçlarının tırmandığı, gıda yardımlarının kesintiye uğradığı bir zamanda tek kuruş vergi ödemedi.

Teknoloji şirketleri bile büyüsünü kaybetti. Bir ürünü; şık bir tasarım, sevimli bir reklam kampanyası ve 200 dolarlık şişkin bir fiyatla cazip kılabilen Apple'a, asi bohem diye taptıkları günleri hatırlar mısınız? Apple'ın yeni bir işletme modeli -İŞletme- sunması bekleniyordu. Oysa bugün; Çinli fabrika işçilerini acımasızca sömüren, ürünlerini üç yıl içinde bozulacak veya işe yaramaz hale gelecek şekilde tasarlayan ve vergi oranlarının daha düşük olduğu ülkelerde düzmece genel merkezler kuran yeni bir ruhsuz takım elbiseliler sürüsü olarak görülüyorlar.

Bugün kapitalizm geniş çevrelerce sorgulanıyor çünkü geçtiğimiz birkaç yıl, "ekonomi" denen -genellikle hisse fiyatları ve büyüme oranlarıyla tanımlanan- bu şeyin hayrına olanın, çoğumuzun hayrına olmadığını gösterdi. Anketlere göre en çok şüphe duyanlar, en acı ilacı içenler: Afrikalı-Amerikalılar, işten çıkarma ve hacizlere herkesten fazla maruz kaldı. Latin kökenliler, ülke tarihindeki sınır dışı etmelerin zirve yapmasıyla topluluklarının dağıldığına tanık oldu. Yoksullar, toplu taşımadan ısınma yardımına kadar tüm yaşamsal hizmetlerde kesintilere katlanmak durumunda kaldı. Üstüne üstlük, tek tek bu gruplar beleşçi diye günah keçisi ilan edilirken, vergilerden gelen dolarları emen gerçek sülükler özel jetleriyle bulutların üstünde fink atmaya devam ediyor.

6 Ayrıntılar için bkz. Citizens for Tax Justice [Vergi Adaleti için Vatandaş Girişimi, Vergi politikalarına ve etkilerine odaklanan, Washington D.C. merkezli düşünce kuruluşu. -*çev.*].

Kapitalizm, her türlü sorgulamayı hak ediyor ama bu soruların derinlikli sorular olduğundan emin olmak gerek. Çoğu insan kapitalizmden bahsederken yüzeysel düşünüyor; büyük şirketleri gözeten hükümet politikalarından, çoğu işletmenin ve siyasi liderin küstah ve bencil değerlerinden öteye geçemiyor. Aynı şekilde sosyalizmin de, kısaca, eğitime, sağlığa ve yoksulluğu gidermeye daha fazla kaynak ayıran daha cömert bir toplum olduğu varsayılıyor. Yanlış anlamayın, bu elbette iyi bir başlangıç noktası. Ama kapitalizm, sonraki bölümde açıklanacağı gibi, hemencecik geri döndürülebilecek birkaç yasa ve tutumdan çok daha fazlası.

İşte size alelade bir soru: İşsizlik yardımları iyileştirilmeli mi? Şimdi de daha derine inen birkaç soru: Bu dünyada yapılması gereken bunca önemli iş varken, çalışmak isteyen biri nasıl olur da işsiz kalır? Neden istihdam kararları, toplumun ihtiyaçlarına göre değil de işletmelerin kâr hesaplarına göre alınır? Ve son olarak: Bu kadar fazla yiyeceğin olduğu bir toplumda, illaki birileri açlıkla yüzleşecekse, bu neden toplumu yönetme becerisinden yoksun ahmaklar değil de o toplumun kurbanlarıdır?

Bu türden sorular kapitalizmin çürüyen temellerine kadar iner. El fenerinizi kapın, en sağlam botlarınızı giyin. Şimdi kirlenme vakti!

II. KISIM

KAPİTALİZM

3. Bölüm

Balta Girmemiş Ormana Hoş Geldiniz!..

Kapitalizmin rekabet ve bencillik gibi temel insani güdülerle en uyumlu iktisadi sistem olduğu iddia edilir. Madem toplumlar "insan doğası"nı temel alıyor, o halde sevgi ve kahkaha üzerine yeni bir toplum kurmak daha mantıklı ve keyifli olurdu; ama hayır, burada kastedilen o değil. Kapitalizm, vahşiyken sürdüğümüz hayata uygundur: kurtlar sofrası, orman kanunu gibi.

Oysa kurt kurdu ısırmaz. Ayrıca sürdürülebilir ekosistemlerin devamı, topluluğun yararına bireyin feda edilmesi gibi pek çok orman kanunu vardır. Peki neden kapitalizmde bunlardan hiçbiri yok?

Bu "vahşi ormana benzeyen uygarlık" kavramı da bir tuhaf. Madem iş, vahşi hayattaki gibi yaşamaya varacaktı, neden ateşi bulmak, mağara duvarlarını boyamak, yazıyı geliştirmek, Roma ile Timbuktu'yu inşa etmek, felsefe ve astronomiyi yaratmak için on bin yıldır helak oluyoruz? Hem ormanları daha fazla Cinnabon pastanesi inşa etmek için yok etmekle bu kadar meşgulken, ne ara kanunlarını anladık?

Evrim teorisi, Charles Darwin tarafından ortaya atıldığından beri, kapitalizmi mantığa aykırı olsa da haklı çıkaran "Sosyal Darvincilik"e çarpıtılmış halde. Evrim teorisi, türlerin,

çevrelerine daha iyi uyum sağlayabilmek için kesintisiz -ve kendi de sürekli değişen- bir değişim sürecinde olduğunu söyler. Sosyal Darvincilik ise doğanın güçlüyü zayıfa yeğlediğini, bu sebeple kapitalizmin büyük eşitsizliğinin hiçbir zaman değiştirilemeyeceğini ileri sürer.

Ama hem öyle, hem böyle olmaz. Eğer kapitalizm evrimin sonucuysa (ki bu da şaibeli, sonuçta zürafalar, daha uzun bir boynun yaprak tüketimini yüzde 50 artıracağını ortaya koyan iktisat kitapları sayesinde evrimleşmedi), buradan çıkacak sonuç, kapitalizmin daimî ve mükemmel bir sistem değil, sadece evrimin bir aşaması olduğu ve önünde sonunda yerini daha uygun bir şeye bırakacağıdır. Sosyal Darvinciler evrimin birtakım kavramlarını alıp diğerlerini dışarıda bırakmak istiyor. Büyük çiftlik sahipleri, İncil'in, Firavun'a karşı ayaklanarak özgürlüğe kavuşmaktan söz eden daha eski Yahudi kısımlarını köleleri duysun istemezdi, yalnızca uysallıktan ve öteki yanağı da uzatmaktan bahseden Hıristiyan bölümlerini yeğlerdi. Aynı şekilde bizim de Darwin'in kitabını, bugüne gelene dek okuduktan sonra çarparak kapatıp "ve herkes sonsuza kadar mutlu yaşadı, son!" diye haykırmamız bekleniyor. Ama umarım kitabın henüz sonuna gelmedik.

Sosyalistler, Darwin'in doğa tarihi, yalnızca İncil'deki altı günlük yaratılıştan daha akla yatkın olduğu için değil, ayrıca değişim ve çelişkiye dayanan felsefi bir yaklaşıma, yani diyalektiğe harika bir örnek teşkil ettiği için de büyük Darwin hayranlarıdır. Diyalektik, her şeyin hem göründüğü gibi olduğunu hem de bazen binlerce yıl boyunca, bazen de anında ama önünde sonunda onu başka bir şeye dönüştürebilecek bir çelişkiler karmaşası barındırdığını vurgular. Bir tohum, bir sabah filizlenene kadar tohumdur. Bir maymunsu topluluğu, yeni bir insansı türüne evrimleşir. Toplumlar da sürekli bir değişim sürecindedir. Bu süreç genelde yavaş ve zor tespit edilebilir olsa

da, toplum içindeki çelişkilerin kaynamaya başladığı durumlarda bir patlamaya da müsaittir.

Kapitalizm, Avrupa'nın belli bölgelerinde, 1300 ile 1700'ler arasında –bazı yerlerde yavaş, bazı yerlerde çok hızlı– ortaya çıktı. En bilinen şekliyle, yiyecek için köylüleri ve diğer toprak sahipleriyle savaşmak için şövalyeleri kullanan büyük toprak sahiplerinin hâkim olduğu feodal toplumlardan doğdu. Feodalizmin, nihayetinde kapitalizme varacak olan içsel çelişkileri, bu toprak sahipleri ile ticaret ve yatırım sayesinde servet edinmiş, büyümekte olan tüccar sınıfı arasındaydı. Gerçi tüccar sınıfı bin yıllardır vardı ama bu tüccarlar, Avrupa'nın Amerika kıtalarını fethi ve Afrikalıları köleleştirmesi sayesinde, mülksüz doğanlar için eşi görülmemiş fırsatların doğduğu tarihî bir dönemde yaşıyordu. Marx, bunu *Kapital*'de şöyle anlatır:

> Amerika'da altın ve gümüş madenlerinin keşfi, yerli halkın kökünün kazınması, köleleştirilmesi ve madenlerin bunların mezarı haline getirilmesi, Doğu Hint Adalarının fethine ve yağmalanmasına başlanması, Afrika'nın, siyah derililerin ticari amaçlarla avlandığı alana çevrilmesi, kapitalist üretim döneminin şafağının işaretleriydi.[1]

Marx'ın ince dokundurmasıyla belirttiği gibi, bugün kapitalizm mümkün iktisadi sistemlerin en iyisi olduğu için değil, tarih, –insanlık tarihinin en büyük suçlarından bazılarını da kapsayan– belli bir yolda ilerlediği için var.[2] Tabii bu gerçek, tek başına, kapitalizmin yok edilmesi gerektiği anlamına gelmez. Ama kapitalizmin "doğal olarak" olageldiği düşüncesinin ya cahilce, ya da hatta daha kötüsü, dünyadaki Avrupa (ve Avro-Amerika) zulmünün –aynı zamanda küçük bir kapitalist

1 Alıntılanan bölümün çevirisi, Yordam Kitap tarafından yayımlanan *Kapital Cilt I*, s. 718'den aynen alınmıştır. *–çev.*

2 Bu suçlara başkaları da eklenecekti: çocuk işçiliği, sömürgecilik, işçi sömürüsü, Robin Thicke [Amerikalı şarkıcı, *–çev.*] gibi.

sınıfın Avrupa içindeki zulmünün- bahanesi olduğu anlamına gelir. Laf aramızda, -kölelerin uzak torunlarına tazminat veya Kolomb Günü[3]'nün adının değiştirilmesi gibi- tarihsel suçları kabul ettirme çabalarının, muhafazakâr eleştirmenlerin iddia ettiği gibi uzak geçmişin olayları üzerine manasız bir "siyasal doğruculuk" taslamakla da alakası yok; bu çabalar, yaşadığımız dünyayı anlamanın önemli bir bölümü.

Halklara zulmeden tek sistem tabii ki kapitalizm değil. Allah aşkına, açın da Tanrı'nın Eski Ahit'te yaptıklarına bir bakın. Güya bir de filmin iyi adamı olacak! Ama modern öncesi insanlık tarihinin, sıklıkla inandırmaya çalıştıkları gibi, (destansı Antik Yunan ve Roma yüzyılları hariç) uzun, vahşi ve cahil bir karmaşa dönemi olduğu doğru değil.

Aslında insanlar, varoluşumuzun çoğunda, bazılarının "ilkel komünizm"[4] diye adlandırdığı bir işbirliği içindeki küçük gruplar halinde yaşadı. Günümüzde bu insanlar, sınıfları veya özel mülkleri bulunmayan "avcı-toplayıcı" toplumlar olarak bilinir, ki hâlâ birkaç örnek görmek mümkündür. Bu insanlar bugünkü halimizden daha kibar veya nazik değillerdi ve sıklığı tartışma konusu olsa da kabileler arasında kanlı savaşlar da oluyordu. Ama kaynaklarını paylaşırlardı, çünkü hayatta kalmak ve mutlu olmak için kabiledeki herkesin bir diğerine bağımlı olduğu bir toplumda böylesi daha mantıklıydı. Avcı-toplayıcılar, herhangi bir fazlalığı saklayacak sürekli yaşam alanları olmadığından sadece ihtiyaçları kadar yiyecek ve giyeceği olan göçebelerdi. Aydınlanma filozofu Thomas Hobbes,

3 Kolomb Günü, Kristof Kolomb'un Amerika Kıtası'na ayak bastığı 12 Ekim 1492'nin yıldönümlerinde, Amerika Kıtası'nın pek çok yerinde kutlanır. Yerli uygarlıkların -ABD'de Kızılderililerin- ortadan kalkmaya başladığı günü de temsil ettiğinden adının değiştirilmesi tartışılmaktadır. *-çev.*

4 İlkel kelimesi, sömürgeciliği ve köleliği gerekçelendirmek için hiç de ilkel olmayan insanlara karşı yanlış kullanılmıştır ama kelime anlamı ("erken" veya "uygarlık eli değmemiş") bu bağlamda uygundur.

bu tür toplumlardaki yaşamı "edepsiz, hayvani ve kısa" diye betimler. Ama çoğunun hayatının Hobbes'un varsaydığından çok daha uzun ve birkaç yumurta çaldığı için idam edilen dilencilerin olduğu Hobbes'un İngilteresi'ndeki yoksullardan muhtemelen daha hoş olduğunu artık biliyoruz.

İnsanlar, bitkilerle hayvanların nasıl evcilleştirileceğini binlerce yılda -bazı yerlerde daha erken- öğrendi. Bu da onların gitgide ihtiyaçları olandan fazla yiyecek üretmelerine, muhtemel kıtlık günleri için fazlalığı depolayabilmelerine imkân verdi. Böylece bazı insanlar, sonradan şehirlere, uygarlıklara dönüşecek yerleşimler kurup göçebeliği bıraktı. Hepsi beraber Neolitik Devrim olarak bilinen bu gelişmeler, insanlık için tarihî olarak hem bir ilerleme hem de bir aksamaydı. Kıtlık yıllarında pek çok insanı açlıktan kurtardı ve bazılarının, türümüzün sanat, teknoloji ve inanç sistemlerini geliştirmek için günlük uğraşlardan kurtulmasına olanak sağladı. Ama yüzyıllar geçtikçe daha uğursuz bir icada, yani ayrık bir yönetici seçkin sınıfın doğmasına neden oldu.

Sınıflı toplumların ortaya çıkışı, pek çok nesil boyunca ve peyderpey gerçekleşti. Sınıflı toplumların özellikleri dünyanın çeşitli yerlerinde farklılık gösterse de birkaç genelleme yapmak mümkün. Başta bu yeni yönetici sınıfın -genelde fazla buğdayın nasıl bölüşüleceğine karar vermekle görevli saygın yaşlıların- ayırt edilmesi güçtü. Fakat bu seçkinler, zamanla toplumun kalanından ayrıştıkça egemenliklerini sürekli kılmak ve güvence altına almak için yeni gelenek ve kurumlar yarattılar. Fazlalığın bir kısmını kendilerine saklamak için ortak olmayan, bireysel (veya "özel") yeni bir mülkiyet türü, mülk sahipliğinin öldükten sonra da devamını sağlamak için de miras kavramını geliştirdiler.

Tarım, özel mülkiyet ve miras, Friedrich Engels'in "dişi cinsiyet için tarihî bir yenilgi" dediği dördüncü bir gelişmeye yol

açtı. Çok çocuk, tarım toplumlarında, tarlada çalışacak fazladan işçi demekti ve çoğunlukla fazladan boğaz anlamına geldiği avcı-toplayıcı toplumlara göre daha faydalıydı. Bu nedenle kadınların hayatı artık çocuk doğurmakla ve yetiştirmekle geçiyor ve eve ekmek getiren -daha doğrusu ekmek yetiştiren- konumlarını kaybediyorlardı. Üstelik miras geleneği, bir çocuğun babasının kim olduğunu belirlemenin önemini artırmıştı. Bu da, annenin kim olduğu genelde kabak gibi ortada olduğundan,[5] tek eşliliğin kadınlara, erkeklere olmadığı kadar katı biçimde dayatılmasına yol açtı. Çoğu kültürde halen varlığını sürdüren kadın vücudu ve cinselliği üzerindeki ikiyüzlü ahlak zırvası işte böyle doğdu.

Özel mülkiyet, miras ve kadınların ikincil konuma itilmesi, erken yönetici sınıflarda ortaya çıktıysa da sonunda sınıflı tarım toplumlarının tüm üyelerince kabul gören kurallar haline geldi ve insan uygarlığı dünyaya yayılıp geliştikçe çok çeşitli biçimler aldı. Geçtiğimiz birkaç bin yılda, azınlık yönetici sınıfın kitleler tarafından üretilen iktisadi fazlayı yöneterek farklı yerlerde kullandığı pek çok toplum türü ortaya çıktı. Atina, Meksika ve Mali'nin antik dönemlerinde, halkın fethedilmiş kölelerin emeğinden geçinen küçük bir kesimi, hayret uyandıran bir bilim, sanat ve felsefe mirası bıraktı. Bugün Almanya ve Japonya olarak bilinen topraklarda, varlıklı toprak sahiplerinin süslü şatolar için köylülerin ürettikleri yiyecekleri ve becerilerini, diğer varlıklı toprak sahiplerinin şatolarını yağmalamak için de savaşçıları kullandığı feodal toplumlar yaşadı.

Kapitalizm, Avrupa'daki bu tür feodal toplumlarda önce tüccar ve varlıklı zanaatkârlarla, sonra fabrika sahipleri ve bankerlerle, şimdi de Oprah Winfrey ve U2'dan Bono ile gelişmeye başladı. Kapitalizm, tüm sınıflı toplumlar içinde açık

5 Şüpheniz varsa, okul çağındaki çocuklar sizin için birkaç resim çizsin.

ara en üretken ve yenilikçi olanı, çünkü toprağa değil tekrar yatırım yapılabilecek sermayeye ve kapitalistler arasındaki rekabete bağlı. Bu, kapitalistleri, işçilerinin ürettiği sermayenin çoğunu, daha da fazla sermaye üretmek için yeni yöntemler geliştirmeye zorluyor. Bu nedenle teknoloji son on yılda, 1800'lerden önceki yüzyıllara göre çok daha fazla ilerledi.[6] Kapitalizmi geliştiren Avrupa ve Kuzey Amerika ülkeleri, dünyanın geri kalanını oldukça elverişsiz koşullarda kendi sistemlerine dahil etmelerini sağlayan muazzam avantajı da bu şekilde elde etti.

Kapitalizm akıllara zarar şeyler başardı ve bu başarılar, en çok da, insanlığın doğal halinin bu olduğuna yönelik Sosyal Darvinci propagandadan körleşmemiş sosyalistlerce takdir ediliyor. Kapitalist sınıfın en isabetli övgülerinden birini, *Komünist Manifesto*'nun ilk bölümünde bulabilirsiniz: "İnsan faaliyetinin neler yaratabileceğini ilk ortaya koyan burjuvazi olmuştur. Mısır'ın piramitlerinden, Roma'nın su kemerlerinden ve Gotik katedrallerden kat kat üstün harikalar yaratmıştır burjuvazi."[7] Demiryollarından aşılara ve uzay uçuşlarına kadar tüm bu harikalar, bolluk ve boş zaman dolu bir gelecek vaat ediyor. Fakat o gelecek, yüz yıldır bir türlü gelemiyor!

Kapitalizm o kadar çok fazlalık üretiyor ki, tarihte ilk defa her bir insanın yaşamasına, hatta epeyce iyi yaşamasına yetecek kadar bolluk var. Sorun, bu fazlalığın –geçmişteki sınıflı toplumlarda olduğu gibi– bir azınlık tarafından yönetilmesi ve korunması, geri kalanların da bu azınlık için çalışarak daha da fazla sermaye yaratmak zorunda kalması. Bir diğer deyişle kapitalizm, kapitalistlerin artık hükmünü yitirmesi gereken bir dünya yarattı.

---

6 Otuz beş yaş üzeri insanların gözünün son teknolojiden korkması yeni bir olgu. Şimdiye kadar hiçbir çiftçi, yedi yaşındaki kızına "şu yeni çıkan çelik saban şeysini nasıl kullanacağını" sorma ihtiyacı hissetmemiştir.

7 *Komünist Manifesto*, s. 44. *–çev.*

Türümüzün neredeyse bütün tarihi boyunca başlıca sorunu yeterli yiyeceğe, verimli toprağa veya içilebilir suya sahip olamamaktı. Artık fazla fazla üretiyoruz diye bayram etmemiz gerekirken, bu durum bir lanete dönüştü, çünkü kapitalistler gereğinden fazla üretince zarar ediyor ve milyonlarca işçiyi işten çıkarıyor. İkinci büyük sorunumuz hastalıklardı. Bugün sıtma ve AIDS gibi yaygın hastalıkların çoğu için aşılar ve tedaviler üretip dağıtabiliyoruz, ama bunu, sadece ilaç ve tedavi masraflarını karşılayabilecek parası olanlar için yapıyoruz. Kapitalizmin modası geçmiş mantıksızlığını tecrübe etmek için Sahraaltı Afrika'da yaşamanıza gerek yok; internete girseniz yeter.

İnternet, yaşadığımız dönemin en önemli teknolojik gelişmesi, ama bilginin, düşüncenin ve sanatın anlık paylaşımlarla ve dünyanın her yerinden işbirliğiyle geliştirilmesine dayalı bir iletişim sistemi ve kapitalizmin asıl karın ağrısı da bunu tekellerine alıp satılabilecek bir şeye dönüştürebilmek. Dikkatlerini kolayca çevrimiçi satışa kaydırabilen bazı geleneksel işletmeler için bu süreç görece sorunsuz geçti. Ama önemli sitelerin çoğu, tümüyle kullanıcıların yarattığı ve paylaştığı içeriklere dayanıyor. Wikipedia ve Craigslist gibi bazı siteler kapitalist olmayan bir model benimsedi; Google ve Facebook gibi sitelerse sağladıkları faydaları kâra dönüştürmenin bir yolunu bulmak için yıllarca uğraştı. Ama çok şükür sonunda bir yol buldular: Kullanıcı bilgilerini, çevrimiçi her hareketimizi izleyebilen reklamcılara satmak!

"Ürüne para ödemiyorsan, ürün sensin", teknoloji dünyasında kabul gören bir söz. Google ve Facebook attığımız adımı bile biliyor, ama baştan beri şeytani planları bu olduğundan değil;[8] kapitalistlerin, internetin yatırım yapmaya değer hale

8 O şeref hükümetimize ait. Bu konuya 5. bölümde değineceğiz.

gelmesi için bulabildiği tek yol bu olduğundan. Yıllar yıllar önce (Sovyet asıllı Amerikalı) Yakov Smirnoff gibi komedyenler, şöyle Sovyet Rusya şakaları yapardı: "Amerika parti cenneti, her zaman gidilecek bir parti bulunur! Sovyet Rusya'da ise 'Parti' sizi bulur." Belki tam da şu anda, bir yerlerde bir komedyen kendi Amerika şakası üzerine çalışıyordur: "Kapitalist Amerika'da, Google sizi arar!" Bu teknoloji kapitalistlerinin sistem karşıtı, bilgisayar kurdu, antisosyal tiplerden tam Orwell'lik ürkütücü derebeylerine dönüşmesi, evrimin "doğal" bir aşaması değildi; internet sonrası dünyaya uyum sağlayamayan kapitalist kuralların bulduğu anlamsız bir yoldu.

Kendi evrimimizin sorumluluğunu alma ve toplumdaki zenginliği yaratan çoğunluğun bu zenginliğin paylaşımını kontrol etmesini sağlama zamanı geldi. Bugün, sınıf öncesi toplumların eşitlikçiliğini ve demokrasisini, 21. yüzyıl kapitalizminin maddi bolluğu ve teknolojik imkânları ile birleştirme imkânımız var. Bütün insanlığın, aynı kabilenin parçası olduğu o rüyayı gerçek yapabiliriz.

4. Bölüm

Yok Öyle Beleşe Özgürlük

Kapitalizmin de bir Karl Marx'ı varsa, bu muhtemelen 1776'da *Milletlerin Zenginliği*'ni yazarak "serbest piyasa" ve "görünmez el" kavramlarını dünyaya tanıtan İskoç filozof ve iktisatçı Adam Smith'tir. Smith'in, insanlar tanımlamaya çalıştığı yeni toplumsal düzenin karmaşık işleyişini anlayabilsin diye kullandığı mecazlar, yüzyıllar sonra, modern iktisatçıların gerçekten var olduğuna, tapılması ve tatmin edilmesi gerektiğine inandıkları tanrılara dönüştü. Tabii kendini onun takipçisi ilan eden insanların salaklıkları adamı bağlamaz[1] ve Smith'in kuramlarının zayıflıklarından önce olumlu yanlarını ele alıp takdir etmek gerekir.

Kapitalizmi Smith icat etmedi. O, kapitalizmi, Sanayi Devrimi'nin kalbinde, bir İskoç şehrindeki Glasgow Üniversitesi'nde tünediği kürsüden gözlemledi. İskoçlar, daha birkaç nesil önce, çoğunlukla kendi tarlalarını eken, mahsulün bir kısmını lorda teslim edip elde kalanı da beslenme ve giyecek için saklayan köylülerdi. Smith'in zamanına gelindiğinde iktisadi faaliyet, gitgide tüccarlarla imalatçılar arasındaki ticarete dayalı hale gelmişti. Artık daha fazla insan günlerini belirli tek bir ürünü üretmekle geçiriyor ve bu işten aldıkları ücretleri de başkalarınca üretilen yiyecek ve giyecekleri satın almakta kul-

1 Aynı şey, destekçilerinin çoğuna "Eğer kesin olan bir şey varsa, o da benim Marksist olmadığımdır," diyecek kadar ters düşen Marx için de geçerlidir.

lanıyordu. Bugün, "gırtlak gırtlağa kapitalizm"i kucaklamasıyla bilinen biri için çok ironik bir durum ama, Smith'in değişen toplumunda asıl takdir ettiği şey, ortak bir ekonomi projesinin her türden insanı bir araya getirebilme imkânıydı. *Milletlerin Zenginliği*'ndeki şu ünlü bölümde, yeni ekonominin ortak çalışmaya dayalı doğasını hayranlıkla anlatır:

> Örneğin, görünürde ne denli kaba saba da olsa, bu gündelikçinin sırtındaki yün ceket bir sürü işçinin bir araya gelmiş emeğinin ürünüdür. Çoban, yünü cinsine göre ayıran kimse, yünü diden ya da taraktan geçiren adam, boyacı, çırpıcı, iplik bükücü, dokuyucu, baskıcı ile perdahçı, daha birçokları, hep birden, bu basit üretimin başarılabilmesi için çeşit çeşit zanaatlarını bir araya getirmelidir.
>
> Sonra, gerecin bu birtakım işçilerden, çoğu kez yurdun pek ırak yerlerinde bulunan öteki işçilere aktarılmasında, kim bilir kaç tüccar, kaç arabacı çalıştırılmıştır! Hele, boyacıların kullandığı, çok defa dünyanın bir ucundan gelen türlü eczayı bir araya toplamak için ne alışverişler, ne deniz üstü gidiş gelişler olmuş, nice gemi mimarları, kalyoncular, yelkenci ve halatçılar kullanılmıştır!
>
> ...
>
> [B]ütün bu şeyleri inceler, her biri için nice başka başka emekler harcandığını göz önüne getirirsek, binlerce kişinin yardımı ve elbirliği olmaksızın, uygar bir ülkede, mal bakımından en solda sıfır bir kimsenin, pek yanlış olarak külfetsiz ve sade bildiğimiz, her zamanki biçimiyle bile donatılamayacağını anlarız.[2]

Kapitalizm sonraki iki yüzyılda dünyanın her köşesine yayılırken, emek sömürüsü ve kirlilik gibi dehşetleri de beraberinde getiren bu karşılıklı bağımlılık, yalnızca artacaktı. Fakat bu yeni sisteme Smith'in gözünden bakınca, bu sistemin insanları, milyonlarca günlük üretim ilişkisi yoluyla birbirine bağla-

2 Adam Smith, *Milletlerin Zenginliği*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2006, Haldun Derin çevirisinden alınmıştır. *-çev.*

masının güzel tarafları olduğunu da görebiliriz. Marx ve diğerleri, düşüncelerini Smith'in görüşlerinin bu yönü üzerine bina edeceklerdi. Ama daha o kısma gelmedik. 1776'da, Glasgow gibi birkaç şehirde belli belirsiz bir işçi sınıfı ortaya çıkmaya başlıyordu. Büyük ölçekli grevlerle dünyanın işleyişine dair kendi fikirlerini ortaya koymalarına ise daha otuz yıl vardı.

Smith'in dikkatini çekenler, çoğu arkadaşı olan Glasgow'lu kapitalistlerdi. Bu yükselen yeni sınıf büyük bir servet biriktirmeye başlamış olmakla birlikte, bugün bildiğimiz anlamıyla iktidardaki kapitalist sınıf değildi. O dönem Britanya, hâlâ, çoğunlukla Bilmemnere Dükü'nün mü, Falanca Kontu'nun mu ailesinden olduğunuza bağlı olarak değişen katı feodal hiyerarşilere dayalı aristokrat toprak sahiplerince yönetiliyordu. *Milletlerin Zenginliği*, bu bağlamda, kapitalist sınıfın toplumun işleyişi için daha iyi bir yol bulduğunu öne süren radikal bir iddiaydı.

Bu yol, üç basit unsura dayanıyor: bireysel çıkar, rekabet ve birikim. Bu üçü birlikte etkili bir bileşim ortaya çıkarıyor; birincisi yeniliği teşvik ediyor, ikincisi yeniliğin faydalarını topluma yayıyor, üçüncüsü de daha fazla yenilik üretiyor. Bireysel çıkar, bir kapitalisti kâr etmek için yün kaban imalatına girmeye itiyor. Diğer yün kaban imalatçılarının rekabeti, bu kapitalistin "haksız" fiyat biçmesini önlüyor. Ayrıca bu rekabet kaban imalatçısının kârını hemencecik cebe indirmesine engel oluyor ve birikim yaparak, diğer imalatçılara fark atabilmek için daha iyi makinelere ve yeni teknolojilere yeni yatırımlar yapmasına yol açıyor.

Tüm bu faaliyetler, Smith'in serbest piyasa dediği yerde meydana geliyor. Bu piyasa gerçekte var olan bir yer değil, alıcılarla satıcıların mal ve hizmet ticareti yaptığı ticari dünyayı anlamanın bir yolu. Burada, eski toplumlarda lordlarla köylüler veya kölelerle köle sahipleri arasındaki gibi zorunlu ilişki-

ler değil, gönüllü alışveriş söz konusu olduğundan, Smith için anahtar kelime *"serbest"*. Sosyalist gazeteci Eric Ruder bunu şöyle ifade ediyor:

> Kapitalizm taraftarı iktisatçılara göre serbest piyasa, bireylerin iktisadi katkılarına değer biçen, onları ödüllendiren –veya ödüllendirmeyen– bir özgürlük ve eşitlik âlemidir.
>
> ...
>
> Serbest piyasanın güçlerine bu sarsılmaz inanç nereden geliyor? İktisatçı Adam Smith'in 250 yıl önce ortaya attığı ve kapitalist serbest piyasadaki değişim ilişkilerinin gönüllü ilişkiler olmasının, bu sistemin başarısının sırrı olduğu şeklindeki önermeye dayanıyor. Bir şirkette çalışma, o şirketin ürünlerini satın alma zorunluluğumuz yok; bu şirket de diğer şirketlerle anlaşmak zorunda değil, vs.
>
> ...
>
> Görünürde haklılık payı var gibi. Hiç kimse, istemediği ya da ihtiyaç duymadığı yeni bir tost makinesini, iPhone'u veya uçak biletini almaya zorlanmıyor. Fakat piyasa, tüketicilerle tüketicilerin satın aldığı ürünleri üreten şirketler arasındaki değişime olanak sağlamakla kalmıyor; aynı zamanda sermaye ve emek arasındaki değişimi de ayarlayıp düzenliyor. Bir başka deyişle serbest piyasa, arz-talep mekanizması yoluyla, işçilerin alacağı ücreti de belirliyor. McDonald's saatte 10 dolardan az ödeme yapabiliyor çünkü işi bu ücretle kabul etmeye hazır bir işçi arzı var.[3]

Başka bir deyişle, Smith'in serbest piyasa kuramı, Amerikalı iktisatçı ve düşünce tarihçisi Robert Heilbroner'ın ifade ettiği şekliyle, "toplumda ihtiyaç duyulan şeyleri bir düzen dahilinde sunan ve kendi kendini düzenleyen bir sistem". Smith, alıcılarla satıcılar arasındaki milyonlarca mal ve emek değişimini,

3 Bu, Eric'in SocialistWorker.org sitesindeki "Inequality and the Unfree Market" [Eşitsizlik ve Serbest Olmayan Piyasa] makalesinden. Sitede birçok harika makale mevcut. Bunu, kısmen, yazıların bazıları da benim olduğu için söylüyorum.

toplum için en etkin ve üretken olacak biçimde yöneten kendi kendini düzenleyen bu sistemi "görünmez el" olarak ifade eder. Smith, kapitalistlerin para kazanma ve öne geçme arzusunun, toplumun iyiliğine olduğuna inanır. Bu da, birçok modern yöneticinin, Smith'i "açgözlülüğün koruyucu azizi" olarak kutsamasına yol açtı. Ama Smith iş değil fikir adamıydı; toplumda el üstünde tutulan değerin kadere isyan değil itaat olduğu bir zamanda, gerçek bir özgürlük ve bireysel haklar savunucusu oldu. Smith'in iddiası, milyonlarca tüccarın, imalatçının, işçinin ve tüketicinin iktisadi tercihlerinin, en kral kralın fermanlarından daha akıllıca bir toplum düzeni yaratacağıydı. Serbest ticarete ve rekabete dayalı bir ekonominin, monarşi tarafından sıkı kontrol altında tutulan bir ekonomiden daha iyi olduğu iddiası, demokrasi için ilerici bir görüştü.

Sonraki iki yüzyıl onu haklı çıkardı. Bir bakıma da haksız; çünkü kapitalizm, tarihteki en acımasız kralların bile hayal edemeyeceği kadar ölüm ve yıkım getirdi: dünya savaşları, kıtalar arası zorunlu göçler, varlık içinde yokluk... Smith'in kuramlarında devasa boşluklar olduğu ortaya çıktı.

Zorbalık: sömürü ve baskı

"Serbest piyasa"nın çoğu katılımcısı, aslında hiç de serbest değil. McDonald's'ta düşük ücretle çalışmaya hevesli –hatta can atan– bu kadar büyük bir işçi arzının nedeni ne? Birçoğumuz ya bu durumda olduğumuz ya da bu yollardan geçtiğimiz için cevap gayet açık: İnsanlar, eğer kendilerinin veya ailelerinin temel ihtiyaçlarını karşılamak istiyorlarsa, o işleri kabul etmek zorunda. Bu da, yine bir *International Socialist Review* yazarı olan Eric Ruder'in belirttiği gibi, bir başkası için çalışma –emeğimizi piyasada satma– kararının, sadece hayatta kalmak için çalışması gerekmeyen zenginler için gönüllü veya "özgür" bir karar

olduğu anlamına geliyor. Diğerlerimiz, eski zaman köylüleri ve köleler gibi, başkaları için çalışmaya zorlanıyor. Kapitalizmde bir işçinin tek bir özgürlüğü vardır (ve elbette önemlidir): Hayatının geri kalanında tek bir lord ya da köle sahibi için ter dökmeye mecbur değildir; bazen kendisinin, bazen de başkalarının tercihiyle bir işverenden diğerine gidip gelebilir.

İnsanın aklına şu geliyor: O halde serbest piyasa taraftarlarının, her insan tıpkı *Yüzde Bir* gibi emeğini satma –ya da satmama– özgürlüğüne sahip olabilsin diye, bu insanların düzgün sağlık hizmetlerine, barınmaya, yiyeceğe ve ulaşıma erişimini garanti altına alması gerekir. Oysa bu tür önermeler sosyalist olarak kabul ediliyor, çünkü asgari ücret yasaları, işsizlik maaşı ve sendikalar gibi işçileri korumaya yönelik araçlar, serbest piyasanın işleyişiyle çelişiyor. Fakat bu araçlara saldırmak; işçilerin, gelecek değil sömürü vaat eden işleri kabul etme veya bu tür işlerde çalışmaya devam etme kararlarını özgürce alma imkânını daha da azaltıyor. Açıkçası, "serbest" piyasa tezgâhının ne tarafında durduğunuza göre özgürlüğün tanımı da değişiyor.

Serbest piyasa kavramının ironisi şudur: Çoğu insan ekonomik güvencenin sağlayacağı gerçek bir özgürlüğe sahip olduğunda kapitalizm işleyemez hale gelir. Hiç kimse asgari ücretle hamburgercide çalışmaz. Hatta çok az sayıda insan başkası için çalışır, nokta! Kapitalizmde başkası için çalışmak, sömürülmek demektir. Sadece acımasız olanlar değil, tüm patronlar işçilerini sömürür, yani işçileri tarafından üretilen değerin bir kısmını kendine saklar. İşletmeler ancak gasp ederek kâr edebilirler.

Diyelim ki bir işletme sahibiyim ve Alman *house* müziğiyle 90'lar sonu *slow* şarkılarını harmanlamakta uzmanlaşan bir plak şirketi için CD üretiyorum.[4] Çok küçük bir işletmeyiz (şok

4 Kınamayın! Herkesin sıra dışı hobilere sahip olma hakkı var.

şok şok!) ve tek bir çalışanımız var: sen. Saatte 25 lira, yani sekiz saatlik bir iş gününde 200 lira kazanıyorsun. Her gün elli *Bell Biv DeVolkswagen* CD'si üretiyoruz (tamam, sen üretiyorsun), tanesi 10 liradan toplam 500 lira kazanıyoruz. (Örnek açıklayıcı olsun diye, gerçekte işler böyle yürümese de, her CD'nin satılacağını varsayıyoruz. Bu konuya birazdan geleceğiz.) Bir işçi olarak günlerin, binadan çığlık atarak kaçmadığın her saat başı için 25 lira aldığının fevkalade bilincinde olarak, R. Kelley'nin Bavyera elektronik müziği üzerine mırıldanmasını dinlemeyle geçiyor.

Şirket sahibi olarak benim senin gününe bakışım ise epey farklı. Günlük giderlerim senin gündeliğin olan 200 lira, ve kira, makine ve diğer araç-gereç için bir 200 lira daha. Benim bakış açıma göre, yaptığın ilk yirmi CD –üretimi üç saatten biraz fazla sürüyor– gündeliğini çıkarıyor. Sonraki yirmi, benim giderlerimi karşılıyor. Artık 400 liramı geri aldığıma göre, günün kalanında yaptığın on CD tamamen bana ait oluyor. O son 100 lirayı, 400 liralık yatırımımın kârı olarak tutuyorum. Eğer işletme büyür ve on çalışanımız olursa, günde 1.000 lira kazanacağım. Bu kârı da CD ürettiğim için değil (dünyayı kaliteli müzikle tanıştırdığım için hiç değil), sadece ve sadece işyeri kiralayıp araç-gereç alacak sermayem olduğu için "kazanacağım". Asıl işi yapıp da kâr falan görmeyen de sensin, bunun da tek sebebi sermayen olmaması.

Sosyalistler, emeğini satmaya zorlananlarla, bu emeği kâr elde etmek için kullanabilecek sermayeye sahip olanlar arasındaki bu ilişkiye sömürü diyor. Kârın kaynağının sömürü olduğu herhangi bir işte çalışmış çoğu insan için apaçık bir durum, asıl mesele ise bunu kanıtlamak. Kapitalizmin günlük işleyişinde, bir şirketin kâr edip etmediği petrol fiyatlarından tutun da mevcut müşterilerin zevklerine kadar pek çok unsura bağlı olabiliyor. İktisat diye bir bilim olmasının

sebebi de herhalde bu; zira mikroplar veya evrim gibi gündelik gözlemlerimizle açıklayamadığımız şeyleri ancak bilim ortaya koyabilir. Yazık ki iktisat namına bildiğimiz çoğu şey, kapitalizmin işleyişine yönelik bilimsel araştırmalara değil mucizelerini yücelten propagandalara dayanır. Mesela insan, iktisat kitaplarında kâr kaynaklarının da incelenmesi bekliyor. Ne de olsa kâr, kapitalizmin günlük aşı gibi, toplumların aldıkları hemen hemen tüm önemli kararlarda ilk akla gelen şey. Sözgelimi ABD'deki diş macunu üreticileri, piyasaya farklı tür ve ebatta üç yüzden fazla diş macunu sürüyor, çünkü bu kâr getiriyor; sağlık sistemine göre, her yıl yüz milyon Amerikalının diş doktoruna gitmesi olacak iş değil, çünkü bu kâr getirmiyor. Kızınız günbegün standartlaşan sınavlara giriyor ve çok daha fazla ödev yapıyor, çünkü bunun kızınızı, günü geldiğinde, daha üretken ve daha fazla kâr yaratan bir işçi haline getireceği umuluyor. Babanızın uzun zamandır çalıştığı fabrika ise, işçilerin daha düşük ücretlere razı olacağı, dolayısıyla daha yüksek kârların elde edileceği umuduyla şehir dışına, 1500 kilometre öteye taşınıyor.

Yine de çoğu iktisat ders kitabı, kârın nelerden oluştuğu sorusuna tek bölüm bile ayırmaz. Bunun yerine kârı verili kabul edip, dosdoğru arz-talep, verimlilik ve esneklik gibi kavramlara dalarak, bir şirkette veya sektörde kârlar yükselirken diğerlerinde neden düştüğünü açıklamaya girişir. Bu, kapitalistlerin bakış açısıyla, tek ve en önemli konu olabilir, ama nasıl olup da toplumdaki toplam sermaye tutarının, durgunluk dönemleri dışında, her yıl arttığını açıklamaz. Aslına bakılırsa anaakım iktisadın kârı ele alış biçimi, açıklayamadığımız, gizemli bir şekilde her ay 1000 dolar artan banka hesabımıza karşı takınacağımız tutumdan farksız. Şüphesiz hepimiz bu fazladan parayla ne yapacağımıza kafa yorarız ama, muhtemelen bilmek istemeyeceğimizi düşünerek, üzümü yeriz de bağını sormayız.

Kâr konusunun anaakım iktisatta ele alındığı durumlarda da mesele kârın nereden geldiği değil, kârın, neden bu kârı kazanmak için genelde pek az şey yapmış olan patronlara gitmesi gerektiğini açıklamaktır. Bu nedenle birçok iktisatçı, kârın kapitalistlere, aldıkları yatırım riski karşılığında verilen bir ödül olduğunu ileri sürer. Bu kurama göre, kaynakları arz ve talep doğrultusunda bölüştüren Görünmez El, cesaretlerine duyduğu minnetin göstergesi olarak kapitalistlere üç beş bi' şeyler atmayı seven çakırkeyif bir Görünmez Amca'ya ait herhalde. İşin en gülünç tarafı da, toplumumuzda en büyük riski alanların zenginler olduğu inancı. Eğer kapitalizm gerçekten de milli servete katkıda bulunmak için risk alanları kârla ödüllendirseydi, patronlar ve yatırımcılar inşaat işçilerinin, itfaiyecilerin ve kaçak göçmenlerin hayli gerisinde kalırdı.

Kapitalizm savunucuları, bunun gibi saçma sapan kuramlara sarıyorlar, çünkü kârın gerçek kaynağının kârdan hiç pay almayan işçiler olduğunu kabullenmek ne de olsa biraz tuhaf. Ama, ekmeğinizi sistemi mazur göstermekten kazanmıyorsanız eğer, bardağın yarısını dolu görmek de mümkün. Biz, tüketim ihtiyaçlarımızın katbekat fazlasını üretmenin yolunu bulmuş, zeki ve yaratıcı bir türüz. Böylesi bir verimlilik şahane bir haber değildir de nedir? Açlık yok, evsizlik yok, öğle yemeğinden sonra işe dönmek yok!

Ama hayır, kapitalizmde işçiler, ürettikleri artık değerle ne yapılacağına karar veremiyor. Bunun yerine o para kâr hanesine yazılıyor, kâr sahipleri de bu paraları kısmen güzel takım elbiseler ve lüks konutlar almak için harcasalar da çoğunlukla bizi daha fazla sömürmek, hatta belki yerimize başka birini almak için yeni üretim yatırımları yapıyor. Yaptığımız işleri kolaylaştıracağı söylenen teknolojiler, bizi daha da sömürmek için kullanılıyor. Veri girerken zaman kazandıracağını düşündüğün o muazzam yeni yazılım programı, yan bölmedeki

kişinin işten çıkarılmasına yol açıyor, senden de onun işinin yarısını üstlenmen bekleniyor.

Birçok çalışan, kelimenin katı iktisadi anlamıyla sömürülmüyor çünkü özel bir şirkette çalışmıyorlar, ama onların da kapitalizmle benzer bir ilişkisi var. Öğretmen, postacı gibi memurlar özel şirketler için kâr üretmiyor, maaşları toplumdan alınan vergilerle ödeniyor. Fakat işlerini nasıl, nerede ve kaç para karşılığında yapacakları hâlâ işletmelerin ihtiyaçlarına – özellikle de vaktinde işe gelmeye yetecek kadar eğitim görmüş bir işgücüne sahip olabilmek için mümkün olan en az vergiyi ödeme arzularına– göre belirleniyor. Bu nedenle, okullara veya devlet dairelerine daha fazla ödenek ayrılması için yapılan gösteriler de, en az özel girişimin fabrikalarındaki grevler kadar, kârın kullanımı üzerine verilen bir mücadeledir.

Bir de çocukların, büyüklerin veya diğer aile üyelerinin bakımı için saatlerce çalışıp da beş kuruş almayan milyonlar var. Onlar genelde kendilerini sömürülmüş işçiler olarak görmeseler de verdikleri emek, kapitalizmin işgücünün beslenmesi, giydirilmesi ve eğitilmesi kalemlerinde muazzam bir tasarruf sağlıyor. Birleşmiş Milletler, eğer dünyadaki ücretsiz ev işine –ki üçte ikisi kadınlar tarafından yapılıyor– piyasa ortalamasında bir ücret ödenseydi, bu tutarın 16 trilyon doları, yani dünyanın toplam iktisadi çıktısının yüzde 70'ini bulacağını tahmin ediyor.[5]

Hepsini bir arada düşündüğümüzde şunu görüyoruz: İşçiler çoğunluğu oluşturuyor, bu da kâr sürekliliği bakımından işçilerin emeğine bağımlı olan patronlar açısından potansiyel bir sorun anlamına geliyor. [İngiliz Romantik şiirinin öncü şair-

5 Alıntı yapmaktan kaçınmaya çalışıyorum ama bunun için yapmak zorundayım, çünkü çok sarsıcı: "Unpaid Work and Policy-Making: Towards a Broader Perspective of Work and Employment" [Ücretsiz Emek ve Politika Geliştirme: Emek ve İstihdama Daha Geniş Bir Bakış Açısı] Bu, 1999 yılından bir Birleşmiş Milletler raporu, dolayısıyla bu tutar, bugün, enflasyon nedeniyle daha da yüksek çıkacaktır.

lerinden] Percy Shelley, 1800'lerin başlarında ilham veren şu dizeleri yazmış:

> Kalkın, uyanan aslanlar gibi,
> Hiç de az değil sayınız!
> Silkinip atın yere zincirlerinizi,
> Uyurken üstünüze düşmüş çiy taneleri gibi,
> Siz çoksunuz, onlarsa bir avuç kişi!

Bugün *onlar* hâlâ bir avuçken, *siz*, Shelley'nin zamanındaki *siz*den bile kalabalıksınız. Kapitalistler, onlar için kâr üretelim diye bizi her gün işimizin başında tutmaya çalışmıyor; asıl, alt edilemez bir aslan sürüsü tarafından devrilmemek için bizi hizada tutacak yöntemlere muhtaçlar. İşte baskı da burada devreye giriyor. Baskı, bir grup insana etnik köken, cinsiyet, bedensel engel, cinsel kimlik veya başka bir sebeple yapılan, sistemik kötü muamele demektir. Bu hem belirli grupları zayıflatır, hem de bir araya gelme potansiyeli olan grupları birbirinden ayırır.

Bu "sistemik" kelimesini, birtakım kişiler arasındaki nahoş olaylar gibi değil de, toplumsal kurumlara sinmiş bir şey gibi düşünün. Mesela erkekler, kırılan kalpleri hakkında yazdıkları onca ağlak şarkıya rağmen, kadınlardan baskı görmezler. Cinsiyetçilik, ırkçılık ve başka türden baskılar, genellikle bireysel önyargı, nesilden nesle aktarılan aptalca veya adice fikirler gibi kabul ediliyor. Bu da sıklıkla dikkatlerin sıradan insanlara çevrilmesine yol açıyor; yani önyargılarını, daha iyi eğitim almış olanlar gibi ustalıkla gizleme becerisini edinememiş yoksul, işçi sınıfından insanlara. Oysa baskı, toplumun en tepesinden başlar. Bazı insanların eğitim, iş, konut ve sağlık hizmeti olanakları, diğerlerine göre daha kötüdür ve bu insanlara reklamlar, eğitim kurumları, polisten ve diğer devlet görevlilerinden gördükleri muameleler yoluyla ikinci sınıf vatandaş oldukları hissettirilir.

Aslında sömürü ve baskı iş ortakları gibidir. Afrikalı-Amerikalıların kölelik ve ortakçılık yoluyla sömürüsü, köleleri insandan saymayan ırkçılık olmadan mümkün olamazdı. Aynı şekilde, kadınların kendileriyle aynı işi yapan erkeklerden daha az para kazanması, kadınların aileyi kariyerin üstünde tutmasını isteyen cinsiyetçilik olmadan mümkün olamaz. Yine engellilere yönelik baskılar, işverenlerin kârlarının bir kısmını herkesin rahatça erişebileceği bir işyeri kurmak için harcamamasına dolaylı olarak olanak tanımış olur.

Gördüğü baskıdan genelde pek bahsedilmeyen grup, işçi sınıfıdır; buna işçi sınıfına mensup heteroseksüel Beyaz erkekler de dahil. İşçiler, daha kötü okullarda okur, standartların altında sağlık hizmetleri alır ve toplumsal kurumlarca sık sık hor görülür. Eylem veya grev yaptıkları zamanlarda, polisten ve mahkemelerden, orta veya üst sınıftan insanların görmediği kadar sert muamele görürler. Ama işçiler asıl baskıyı, tahmin edileceği gibi, evrensel olması gereken kanunların işlemediği işyerlerinde görür. Mesai saatleri içinde ifade veya toplanma özgürlüğü yoktur ve ne hikmetse bir işletmenin işçilerine karşı –emeklilik vb.– yükümlülükleri, yasal olarak, bankalarla yaptıkları sözleşmeler (bkz. krediler) kadar bağlayıcı olmaz.

Öte yandan baskı, sömürüden farklıdır da; apayrı nitelikleri vardır. Sadece o da değil, her baskı biçiminin, ayrıca incelenmesi gereken kendine has özellikleri ve bir tarihi de var. Bildiğimiz üzere kadınlar binlerce yıldır baskıya maruz kalıyor ama ABD'deki İtalyanlar ve İrlandalılar gibi etnik gruplar daha birkaç nesildir baskı görüyor. Sömürü, hayatın değişmez bir gerçeği, fakat baskının şiddeti azalıp artabiliyor. Homofobi hâlâ büyük bir sorun, ama LGBT eşitlik hareketi sayesinde son yıllarda nihayet büyük oranda zayıflatılmış durumda. Öte yandan Müslümanların maruz kaldığı baskı, "terörle mücadele" çağında korkunç boyutlara ulaştı. Her baskının özgün olu-

şu, baskının, insanları bölmek ve kendisi de baskıdan mağdur olsa da başkalarına yapılanları onaylamak için etkili bir araç olmasını sağlıyor; çünkü bir baskı türü açısından ortak tecrübelere sahip olmak, insanları bir araya getiren kuvvetli bir temel. Ama bu, bir sonraki bölümün konusu; zira hâlâ kitabın kasvetli kısmındayız.

Buradaki asıl mesele, kapitalizmin o çokça abartılan özgürlüklerinin, çoğunlukla, gerçekten özgür seçimler yapabilecek kadar kaynağa sahip ufak bir azınlıkla sınırlı kalması. Geçmiş yüzyılların imparatorlarına ve köle sahiplerine, bu türden bir özgürlük şüphesiz çok tanıdık gelirdi.

Anarşi: rekabet ve bunalım

Zengin heteroseksüel Beyaz erkekler dahi kapitalizmin yıkıcılığından muaf değil. Ne de olsa onlar da bu gezegende yaşıyor ve eğer ki kendileri için gizli bir ay kolonisi inşa ettikleri şeklindeki en çılgın paranoyak şüphelerimizde yanılıyorsak, bizim gibi onlar da iklim değişikliğinin sonuçlarıyla yüzleşecek. Elbette birkaç tane evi olan zenginler, gidecek hiçbir yeri olmayan yoksullara nazaran doğal felaketlerden çok daha kolay sağ çıkacaktır. Ama Wall Street'i sular altında bırakan Sandy Kasırgası'nın da gösterdiği gibi, gezegeni ilgilendiren bir sorundan kaçmak mümkün değil. Küresel ısınma en lüks evleri de vurmaya başladı bile, ama kapitalizm, pek çok çevrecinin umduğunun aksine, bu konuda hemen hemen hiçbir şey yapmıyor.

Yapmak kelimesini vurguluyorum. Patronların ve hükümet liderlerinin iklim değişikliğini durdurma lakırdısı pek bol. Her yıl, parlak bilim insanlarının enerji politikalarında değişiklik yapılması için çaresizce yalvarmak üzere davet edildiği, patronların ve hükümet liderlerininse uslu uslu dinleyip hiçbir

şey yapmadığı yüksek profilli konferanslar yapılıyor. Bilim insanlarının doğru söylediğini bilseler de kapitalizm mantığının dışında düşünmekten acizler. ABD'nin, yakında Suudi Arabistan'ı geçerek dünyanın en büyük petrol üreticisi olacağını duyurmasının ardından *New York Times*'ta yayımlanan bir haberde, bu durumun "ABD için iyi" ama "gezegen için üzücü" olduğu söyleniyordu; aynı anda ikisi için de iyi olması mümkünmüş gibi. Bu, "Amerikan istisnacılığı"nın akla hayale gelebilecek en uç örneği; sanki ABD, yükselen karbondioksit seviyesinden kaçabilecek kadar yüksek duvarlar inşa edebilecek!

Bu ülkeyi yönetenler aptal değil (tabii bunun bazı belirgin istisnaları var). Sorun, bize nazaran güçlü olsalar da, toplumun gerçek efendileri olmamaları. Kapitalizmi yöneten, kapitalistler değil sermayenin ta kendisidir. Marx, bir İngiliz sendika liderinden bu ilişkinin niteliğine dair şu alıntıyı yapar:

> Sermaye, doğanın boşluktan dehşet duyması gibi kâr olmaması ya da çok az kâr olması halinde dehşete kapılır. Uygun bir kâr olsun, aslan kesilir. Yüzde 10'luk emin bir kârla her işe girişir; yüzde 20 ile canlanır; yüzde 50 ile cesareti mutlaklaşır; yüzde 100 ile bütün yasaları ayaklar atına alır; yüzde 300 için işleyemeyeceği suç yoktur, asılmayı bile göze alır.[6]

Eğer sermayeyi, *Yüzüklerin Efendisi*'ndeki Sauron gibi insanların zihnine giren gizemli ve kötücül bir güç gibi anlattığımı düşünüyorsanız haklısınız, aynen öyle yapıyorum.[7] Ama aslına bakarsanız, birinin "Müthiş Şeytan" tarafından ele geçirildiğini, alnından aşağı (şansa bak, tam da ham petrole benzeyen!) balçık kıvamında koyu bir sıvı akmaya başladığında

6 Alıntılanan bölümün çevirisi, Yordam Kitap tarafından yayımlanan *Kapital Cilt I*, s. 727 (dipnot 281)'den aynen alınmıştır. *-çev.*

7 Serbest piyasası ve "görünmez el"i varsın Adam Smith'in olsun. Ben, patronların kâr oranlarını gösteren raporları kavrayarak "misss... kıymetlimisss..." diye tısladıkları benzetmeyi tercih ediyorum.

anladığımız *Beşinci Element* filminden bir sahneyi tercih ederim. Çok mu abarttım? Mümkündür; ama gezegenin kaderini çizdiklerini bile bile, hükümetlere daha fazla boru hattı inşası ve kuyu açma izni almak için baskı yapan petrol şirketi yöneticilerini düşününce, yüz dolara kestirdikleri saçlarından aşağı yavaşça süzülen koyu sıvıyı hayal etmeden duramıyorum.

Sermaye balçığı bir kapitalistin zihnine girdiğinde, harekete geçirdiği başlıca duygu açgözlülük değil korkudur (gerçi açgözlülük de başa oynar bak!). Kapitalistler, eğer kârlarını artırmazlarsa başka biri artırır, sonunda da onları iflasa sürükler korkusuyla hareket ederler. Adam Smith'in kapitalizm anlayışının ikinci büyük kusuru da budur. Kapitalistler arasındaki amansız rekabet, hakikaten de bir çeşit Görünmez El üretir, ama bu elin yok ediciliği, en az yaratıcılığı kadar hızlıdır. Bencilliği ödüllendirip paylaşmayı cezalandıran bir toplum, kapitalist besin zincirinin tepesindeki bazı insanlar için bile iyi değildir; geri kalanlarımız içinse bir felakettir. Saf bireycilik, insan doğasının bir yansıması olmak şöyle dursun, aslında insan deneyimine tümüyle yabancı bir kavramdır. Biz, hayatta kalmak ve mutlu olmak için hem birbirimize hem de başka türlere her zaman bağımlı olmuşuzdur.

Amansız rekabetin iflası, hem ekonomik hem ekolojik alanda apaçık. Kapitalistler, işçilerini sömürdüklerinde otomatik olarak kâr etmezler. Yatırımlarından kazanç sağlayabilmeleri için ürünün satılması gerekir; yani çok fazla üretmemek önemlidir. Ama kazançlı bir işkolunda aşırı üretim kaçınılmazdır; bunun nedeni de tek tek kapitalistlerin kendilerini kontrol edememeleri değil, rekabeti kontrol edememeleridir. Eğer bir şirket akıllı telefondan voleyi vurursa diğer şirketler de bu pazara girer ve bu, insanların istediğinden ve alabileceğinden çok daha fazla akıllı telefon üretilene kadar sürüp gider. Sorun, işçilere olabildiğince az ücret ödeme dürtüsüyle daha da azdırı-

lır, bu da çoğu işçinin kapitalizmde üretilen fazladan çerçöpü alacak parasının olmamasıyla sonuçlanır. Sistem, insanların ve şirketlerin borçlanarak, gerçekte kendilerinin olmayan paralarla, bu ürünleri almaya devam etmesini mümkün kılarak sorunu bir süreliğine aşabilir. Ama önünde sonunda bir fatura kesilir, tüketici satın almayı bırakır, kendileri de satın almayı bırakan şirketler işçileri işten çıkarmaya başlar ve ekonomi, durgunluk diye bilinen sürekli düşüşüne başlar.

Engels, patronun işçi üzerindeki zorbalığı ile patronlar arası amansız rekabetten doğan anarşinin kapitalizmde birleştiğini söyler. Bu, kapitalizmin başından beri var olan bir özelliğidir. İktisat kitapları, arz ve talebin mükemmel uyumunu gösteren tablolarla dolu olsa da yaşanan şey, en büyük sanayicilerin bile bırakın kontrol etmeyi, gelişini öngöremediği, hız treni gibi bir inip bir çıkan canlılık-durgunluk devreleri olmuştur (gerçi çoğu sanayici bazılarımızı trenden atarak bu fırtınalı zamanları selametle atlatmayı da bilmiştir).

Her durgunluk döneminde aynı ironi yaşanır: Bir yandan evsizlerin ve işsizlerin sayısı artar, diğer yanda ise boş, hacizli evler ve terk edilmiş, kepenk indirmiş fabrikalar görülür. Çoğumuz dünyaya sermayenin gözüyle bakmaya o kadar alışmışız ki, bu durumda bir ahlakdışılık ya da mantıksızlık görmeyiz. Kapitalizm, bize, sermayenin insana yabancı değerlerini dayatır. Eğitim, etrafımızdaki dünyayı anlamlandırma yetisiyle ilgili olmaktan çıkıp, ileride iyi çalışanlar olmak için gerekli olan temel okuryazarlıktan ve sesini çıkarmadan oturabilme becerisini ölçen sınavlardan ibaret hale geldi. Mahalleler artık insanların birbirine kol kanat gerdiği topluluklar olmaktan çıktı, fiyatların habire yükselmesinin umulduğu değerli emlak blokları haline geldi; kentin mutenalaştırılması dediğimiz şey, yıllardır tanıdığımız insanları taşınmaya zorlayacak olsa da...

Sağ olsun Yüksek Mahkeme, sermayenin yönettiği bir dünyada insanın ikinci sınıf vatandaş olduğunu anlamamakta ısrar edenlere durumu bir güzel açıkladı. Mahkeme, *Citizens United* [Birleşmiş Yurttaşlar] ile Federal Seçim Komisyonu arasındaki davada, utanmadan, şirketlerin de "insan" olduğunu, dolayısıyla bir şirketin ifade özgürlüğünün anayasa ile güvence altına alındığını ilan ediverdi; tabii şirketler söz konusu olduğunda ifade özgürlüğü, siyasetçilere tonla para akıtmak anlamına geliyor. Aynı mahkeme, gerçek insanların protesto hakkını ya da polis tarafından gözaltına alınmaktan veya abuk sabuk sebeplerle hükümet tarafından izlenmekten korunma haklarını düzenli olarak kısıtlamayı biliyor ama. İnsanın aklına, acaba yakında Mahkeme, *Citizens United* kararına şöyle bir ekleme yapar mı, sorusu da geliyor: "Gereği düşünüldü: Şirketlerin insan olması ama insanların insan olmaması göz önüne alınarak..." Sermayenin insana üstünlüğü Birleşik Devletler'e özgü değil. Sermaye dediğin âdeta bir dünya vatandaşı, ülkeler arasında serbestçe gidip gelebiliyor; oysa gitgide daha fazla sayıda ülke, sınırlarına duvarlar inşa edip aynı şeyi yapmaya çalışan insanların tepesine biniyor.

Adam Smith'in zekice yorumladığı gibi, kapitalizm özgür bir dünya yaratıyordu. Smith'in yanıldığı nokta ise şuydu: Bu özgür dünyanın vatandaşları insanlar değil sermayeydi; insanlığı bir konakçı gibi kullanıp sevgi, şefkat, hatta belki korunma gibi doğal içgüdülerimizi zayıflatma pahasına kendini çoğaltan sermaye paraziti.

5. Bölüm

Buranın Yetkilisi Kim?..

Çocukken bize şöyle bir hikâye anlatılırdı: Bir zamanlar Kapitalizm adlı gösterişli bir iktisadi sistem varmış ve tüm iktisadi sistemlerin en adiliymiş. Bir gün Kapitalizm, tüm siyasi sistemlerin en adili Demokrasi'yle tanışmış ve sonsuza dek mutlu yaşamışlar.

Hayat, insana masallara şüpheci yaklaşmayı öğretiyor aslında, ama yine de biz, kapitalizmin hiç de tek eşli olmadığını gösteren kanıtlara rağmen bu masala inanıyoruz. Parlamenter demokrasiden askerî diktatörlüklere ve aşırı güneşlenmekten marsık gibi olmuş, yapma saçlı insanların kameralar önünde birbirine bağırdığı Washington D.C.'deki o sistem neyse, işte ona varıncaya kadar tüm siyasi sistemler, kapitalizmle aşk yaşamıştır. Antik Yunan'daki ilk demokrasinin kapitalizmden haberi bile yoktu, ama Hitler'in Nazi rejimi bazı şirketlerin müthiş kazançlar elde etmesine katkı sağlamıştı.[1]

Kapitalizm = demokrasi eşitliğinin asıl amacı, iki kavramı da doğru tanıtmak değil aksini kabul ettirmektir; yani *sosyalizm = istibdat.* Doğu Avrupa halkları, 1989'da, demokratik haklarından yoksun ve küresel kapitalist ekonomiden soyut-

1 Ford, General Motors ve IBM gibi şirketler. Yeri gelmişken, Nazilerin resmî adı Nasyonal Sosyalist Parti'ydi. Bu, sosyalist adının çarpıtıldığı tek durum olmasa da, 9. bölümde göreceğimiz gibi, en dehşete düşüreniydi.

lanmış olmalarını protesto ederek sözde "komünist" rejimlerini devirdiklerinde, bu formül de pek çok zihinde doğrulanmış oldu.

Fakat yirmi iki yıl sonra başka bir devrim yılı, bu eski formüle meydan okudu. 1989'da kendilerine komünist diyen rejimlere karşı demokratik devrimler yapılmıştı, 2011 ise kapitalist dünyanın her yerinde demokrasi mücadelelerine tanık oldu. Tunus ve Mısır'daki "Arap Baharı" ile başladı, Wisconsin'de meclis binasının işgaliyle, Yunanistan ve İspanya'daki devasa kent meydanı toplantılarıyla devam etti ve yerküreye yayılan New York'taki İşgal Et [*Occupy*] hareketiyle sonlandı. Ülkeden ülkeye farklılık gösterse de, her yerde eşitsizliğe ve bütçe kesintilerine karşı başlatılan bu hareketlerle "daha iyi bir siyasi sistem mümkün" düşüncesi hızla bir neslin alametifarikasına dönüştü. Göstericiler halk meclisleri kurarak, herkesin söz ve tercihlerinin zenginlerinki ve iktidar sahiplerininki kadar önemli olduğu bir demokrasi biçimini tecrübe etti. Yılın başında Tunuslular ve Mısırlılar diktatörlerine karşı gösterilere başladığında, Batı medyasındaki yorumcular, Arap dünyasının bir "demokrasi an'ı" yaşadığını söylüyordu. Gösteriler Avrupa'ya ve Kuzey Amerika'ya sıçradığında ise, bu bölgelerdeki seçilmiş hükümetlere sahip ülkelerin bile hâlâ o demokrasi anını beklediği ortaya çıktı.

Hem milyarderlerin hem de demokrasin olamaz

Özgürlükten yoksunluğumuza dayalı bir iktisadi sistemde tam demokrasi mümkün değildir. Son bölümde anlatıldığı gibi, kapitalizm, piyasada ne alıp satacağımızı seçmeye olanak tanır, ama aynı zamanda az sayıda insanın sermayenin çoğuna sahip olmasına da bağlı olduğundan, geri kalanların emeğini satıp satmama konusunda söz hakkı kalmaz. Böyle bir sistem,

bu düzenin değiştirilip değiştirilmeyeceğine dair bir oylamaya tabii ki geçit vermez. Yine de kapitalist demokrasiler insanlara oy hakkı bahşeder. İyi de, tam olarak ne için?

Bir şirketin işçilerini işten çıkarıp çıkarmayacağına demokratik şekilde karar verebiliyor muyuz? Hayır. İşçi çıkaran şirket, hiç değilse yöneticilerine ikramiye vermesin deme hakkımız var mı? Yok. Tamam, anladık; orası özel şirket. Peki, oyumuzla hükümetimizin bizi izleyip izlemeyeceğine karar verebiliyor muyuz? Ona da hayır.

[Amerikalı eski CIA çalışanı] Edward Snowden, 2013'te Ulusal Güvenlik Ajansı'nın devasa yurtiçi izleme sistemini ele verdi. Barack Obama, "Hem yüzde 100 güvenlik hem yüzde 100 mahremiyet hem de sıfır rahatsızlık olmaz," diye fırça atmıştı. "Hepimiz, toplum olarak, bazı tercihlerde bulunmak zorundayız." Obama "hepimiz" derken kimleri kastetmişti acaba? Her toplulukta Ulusal Güvenlik Ajansı'nın yetkilerinin ne olacağına dair halkın katılımıyla gerçekleşecek forumlar mı yapılacaktı, yoksa askerî-endüstriyel kuruluşlarla teknoloji şirketi yöneticileri arasında gizli pazarlıklar mı dönecekti? Bu sorunun cevabı, kapitalizmde kararları gerçekte kimin aldığını da gösteriyor.

Tabii çoğumuzun oy vermesine bile izin yok. Oy hakkı, 19. Anayasa Değişikliği ile kadınlara da tanınıp, Oy Hakkı Yasası[2] [*Voting Rights Act*] ile Afrikalı-Amerikalılar için de güvenceye aldığından bunun büyük bir sorun olmadığını düşünebilirsiniz. Oysa vatandaşlıkları olmadığı ya da halen veya geçmişte hapis yattıkları gerekçesiyle oy veremeyen Amerikalılar, seç-

2 Oy Hakkı Yasası, Yüksek Mahkeme'nin 2013'teki Shelby İlçesi ve Holder arasındaki davada verdiği kararın şu şaibeli mantığı sebebiyle zayıflatıldı: "Oy Hakkı Yasası artık gerekli değildir, çünkü yasa sayesinde Siyahların oy kullanması artık engellenmemektedir." Babamın doktoru Yüksek Mahkeme olmadığı için çok şanslıyım aslında. "Evet Bay Katch, kalp ritminiz artık düzene girdi; kalp pilinizi çıkaralım gitsin."

menlerin hemen hemen yüzde 10'una denk geliyor. Bu oran, çoğu başkanlık seçimindeki zafer payından fazla.

Bir de yöneticilerini seçme hakkı bütün nüfusunun elinden alınmış kentler var. En bilineni, maliyesi, atanmış bir yöneticinin doğrudan idaresine verilmiş, iflasın eşiğindeki Detroit. Otomotiv şirketleri şehri terk ettiği için Detroit'in beş parasız kaldığını herkes biliyor, ama arkalarında bıraktıkları işsiz insanlar siyasi cezalarını çekerken, o şirketlerin yöneticileri yeni memleketlerinde demokratik haklarının tadını çıkarıyorlar.

Ve tabii bir de, demokratik şekilde oylamaya sunulmuş konularda bile iki partili sistemle boğuşma zorunluluğu var. Bu iki partiden "liberal" olanı, Demokrat Parti, herhalde modern tarihin en azılı suç örgütlerinden biridir. Abarttığımı düşünüyorsanız, Demokratların yaptıklarına bir bakın:

- Amerikan Bağımsızlık Savaşı'nda köleliğin devamını isteyen tarafta olmak,
- Savaşı kaybettikten sonra [Güney eyaletlerindeki ırk ayrımcılığını sürdüren] Jim Crow yasalarını hazırlamak,
- Tarihte ilk defa sivil halkın üzerine nükleer bomba atmak,
- Meksika topraklarının üçte birini çalmak, Çerokileri ve diğer Kızılderilileri yüz kızartıcı "Gözyaşı Yolu"na [*Trail of Tears*] sürerek tehcir etmek,
- Kore ve Güneydoğu Asya'daki savaşlarda milyonları öldürmek,
- Bill Clinton başkanlığında hapishane mevcudunu ikiye katlamak,
- Barack Obama başkanlığında iki milyondan fazla göçmeni sınır dışı... Neyse, siz anladınız.

Mesele, Cumhuriyetçilerin daha iyi olması değil (hatta muhtemelen birçok Cumhuriyetçi bu listeye bakıp imreniyordur bile); mesele, iki büyük partinin de kendilerini tümüyle ülkeyi yöneten bir avuç kişinin önceliklerine adamış olması.

Sözgelimi belli bir sektörün çıkarları gözetilsin isteniyorsa, bu partilerden birine ödeme yapmak gerekebilir (teknoloji sektörü Demokratları tercih ederken, Cumhuriyetçiler petrolden bir dünya para alır), fakat bazen de aynı kapıya çıkan farklı stratejiler önerebilirler; mesela ABD, Ortadoğu ülkelerini Birleşmiş Milletler'in onayını alarak mı, yoksa almadan mı yerle bir etsin, gibi.

Aralarında çoğunlukla dişe dokunur bir fark yoktur; ayrıştıkları nokta, farklı seçmen kitlelerini aynı politikaları desteklemeye ikna etme yöntemleridir. Cumhuriyetçiler bütçe kesintilerini övüne övüne ilan ederken, bizleri okul, hastane gibi kamu hizmetlerine acınası bağımlılığımızdan kurtardıklarını müjdelerler. Demokratlarsa, çoğunlukta olsalar bile bütçe kesintilerinin suçunu Cumhuriyetçilere atar, çoğunluğu kaybettiklerinde de Cumhuriyetçilerin şeytani bütçe kesintisi planlarına karşı ölümüne savaşacaklarını söylerler. Aslına bakarsanız Demokratlar, kendisini tutan kimse olmasa da "Tutmayın ulan beni!" diye bağıran gürültücü meyhane sarhoşları gibidir.

İki partili sistemden rahatsızlık duyanlar, hükümetin işleyemez hale geldiğinden bahsedip durur. Oysa hükümet *Yüzde Bir* bakımından tıkır tıkır işliyor. Kurumlar vergisi afları ve banka kurtarma paketleri hep tam zamanında imdada yetişiyor. Üstelik Kongre tek bir yasayı bile geçiremezken, hükümet o arada köyleri bombalamayı, ana-babaları çocuklarından ayırarak sınır dışı etmeyi, açılacak yeni petrol kuyularını onaylamayı beceriyor. Hükümetin işlemez hale gelen tek yanı, bizim söz sahibi olduğumuz küçük meseleler.

Bir toplumda büyük bir siyasi adaletsizlik yoksa, büyük bir ekonomik adaletsizlik de yoktur. Şöyle de ifade edebiliriz: Bir ülkede ya milyarderler olur ya da demokrasi, aynı anda ikisi birden bol bol bulunamaz.

Bunun nedenini anlamak için, önce, bir milyar doların ne kadar ettiğini kavramak lazım. Eğer milyarder değilseniz -ki sanmam, çünkü bu kitabın hedef kitlesi milyarderler değil- bir milyar doların ne kadar ettiğini anlamadığınıza kalıbımı basarım. Biz *milyarı*, sonsuzdan biraz eksik, milyonun abartılı bir versiyonu olan, *bacilyon* ve *şılazilyon*[3] gibi uyduruk sayılardan çok da farklı olmayan, hesaplanamaz bir sayı gibi kullanıyoruz. Milyar, gerçek bir sayıdır, net bir tutar vermek gerekirse bin tane milyon demektir. Para olarak tek bir kişinin sahip olamayacağı kadar absürt bir miktardır.

Hadi dünyanın geri kalanını geçtim, ortalama bir Amerikan ailesinin net varlığı 75 bin dolar civarındadır. Bir milyar dolar, bunun 13 bin katı oluyor. Bu ortalama "öz has hakiki" Amerikalı aile, bütün parasını 75 bin adet bir dolarlık banknot halinde uç uca eklese, uzunluğu 11,6 kilometreyi bulur. Babamız, piposundan keyifle bir fırt çekip gururla, "Everest Dağı'ndan bile yüksek!" dediğinde oğlan havlayarak onu onaylar.[4] Ama eğer eski New York belediye başkanı ve milyarder Michael Bloomberg aynısını yapsa, 25 milyar dolarlık servetiyle Dünya'dan Ay'a kadar gider...gelir...gider...gelir...Tam beş kere!

Neyse, biz Dünya'mıza geri dönelim. Burada, yani Dünya'da, büyük zenginlik farklılıkları, büyük iktidar farklılıkları anlamına geliyor, ki bu iktidar da hepimizi yönetme iktidarı. Bu kitabın okurlarının birçoğu, eline fazladan bir 13 bin dolar geçseydi herhalde ya öğrenim kredisini öderdi, ya emeklilik için bir kenara atardı ya da nihayet kendisini yolda bırakmayacak bir araba alırdı. 13 bin dolar karşılığında ne gibi nahoş, yüz

3 Tabii ki *şılazilyon* diye bir şey yok, ama bunu yeni moda haline getirmeye çalışıyorum: "Gösteride şılazilyon insan vardı!" ya da "*Ciddi Ciddi Sosyalizm* şılazz falan satıyor, dostum," gibi. Bi' el atıverin: #şılazilyon

4 Aslında hayalî ailemin bir köpeği yok, sadece ergenliği zorlu geçen on dört yaşında Rex adlı bir oğulları var. Anlaşılmadıysa kusuruma bakmayın.

kızartıcı, hatta ahlakdışı işler yapmak zorunda kalabileceğinizi bir düşünün... Tamam, yeter. Ayıp.

Söylemek istediğim şu: Bir milyar dolar, ortalama bir Amerikalının sahip olduklarının on üç bin katı olduğuna göre, bir milyarder o nahoş şeyleri yapmanız için size 13 bin dolar verebilir ve bu, cebinden bir dolar çıkması gibi bir şey olur. Aynı ölçekle bakarsak, sıradan insanın 1,3 milyon doları, bir milyarder için 100 dolar gibidir. Bu parayla, çoğu Kongre seçiminde her iki adayın birden desteği satın alınabilir veya bir düşünce kuruluşunda ya da uyduruk bir STK'da o milyarderin gündemine öncelik verecek bir düzine insanın maaşı ödenebilir. İnsanın bir milyarı olması, tanrısal bir güce sahip olması demektir. ABD'deki milyarder sayısı, 1982'de on üçtü; bugünse 400'ün üzerinde. Yani bir süpermen ırkının doğuşuna tanıklık ediyoruz, ama tabii bunlar iyi adamlar değil.

Bunun kıskançlıkla alakası yok. O para bizden geldi! Süper zenginlerin servetinin artması, geri kalanımızın servetinin azalması demek. Azalan yalnızca kişisel tasarruflarımız değil, okullarımızla devlet dairelerimizin kapasiteleri, iş güvencemiz, sağlık yardımlarımız ve bir gün çocuklarımızın daha iyi koşullara sahip olacağı hayalidir. İktisadi eşitsizlik, kaçınılmaz olarak siyasi eşitsizliğe yol açıyor ve zenginler siyasi güç kazanırken biz kaybediyoruz. Biz sadece daha yoksul değil, daha zayıfız ve daha az da örgütlüyüz. Daha uzun saatler çalışıyoruz, sağlık hizmetlerine daha çok para ödüyoruz, çocuklarımıza daha zor bakabiliyoruz. Protesto etmeye çalıştığımızda -veya göçmen, Müslüman ya da Afrikalı Amerikalı isek çalışmadığımızda bile- kolluk kuvvetlerinden çok daha fazla baskı görüyoruz.

Demokrasi, yalnızca siyasi kurumlarıyla değil, halkın siyasi gücüyle de ölçülür. Hal Draper, Karl Marx hakkındaki büyüleyici kitap dizisinde, Marx'ın zamanında *demokrasi* kelime-

sinin henüz yaygınlaşmakta olduğundan ve farklı anlamlara geldiğinden söz eder.[5] Böylece demokrasi, seçimlere ve bireysel özgürlüklere dayalı siyasi bir sistemi ifade etmenin yanında, halk iradesi ve kitle hareketleri anlamına da gelebiliyordu. Mesela İngiltere'de oy hakkının işçi sınıfına genişletilmesi için mücadele eden Çartist hareket, kendini bir *demokrasi* hareketi olarak adlandırıyordu. Bugünün en yaygın protesto sloganı da bu eski kullanımın bir yansıması aslında: *Demokrasi böyle bir şey* [özgün metinde "*this is what democracy looks like*" –*çev.*]. Fakat demokrasi tanımımız –ve anlayışımız– maalesef çoğunlukla bir dizi kanunla sınırlı. Sosyalistler eski, çok yönlü tanımı kullanmayı sürdürüyor, çünkü bu şekilde kullanmak, demokrasinin, adına demokrasi denilen bir siyasi sistemde yaşadığımızda dahi uğruna sürekli mücadele verilmesi gereken bir şey olduğunun altını çiziyor.

Hükümeti(nizi) tanıyın

Her devlet, denetlenmeye gerek bırakmayacak kadar göz önünde olduğunu iddia ederek üzerimizdeki denetimsiz otoritesini gizler. Bizimle hükümetimiz arasında hiçbir fark yoktur. Amerikan devleti, tıpkı Stalinist diktatörlüklerin kendilerine "Halk Cumhuriyetleri" demesi gibi, mahkemelerde görülen davalarda kendini "halk"ın yerine koyar. Bu yeni bir şey değil. Prusya Kralı Büyük Friedrich de "insan için baş neyse, ulus için de prens odur; görevi bütün toplum için görmek, düşünmek ve hareket etmektir" diyerek mutlakıyetini meşrulaştırmıştı.

Gerçekte devletlerin ilk görevi, her zaman için, ister köle sahipleri ister feodal aristokratlar ya da ulus ötesi şirketler olsun, zamanın yönetici sınıfları için görmek, düşünmek ve ha-

5 *Karl Marx's Theory of Revolution* [Karl Marx'ın Devrim Kuramı] adlı dört ciltlik bir dizidir.

reket etmek olmuştur. Marx ve Engels, *Komünist Manifesto*'da, kapitalist devletler için "bütün burjuva sınıfının ortak işlerini yöneten bir kuruldan başka bir şey değildir"[6] diye yazar. Bu, yaşamsal bir işlevdir, çünkü kapitalistlerin hemen kâr edebilmek için rekabet etmekten gözü öylesine dönmüştür ki, uzun soluklu planlamalarla uğraşamazlar. Kapitalistler çocuk gibidir: Alışveriş arabasına oturur, ona buna el atarlar; oraya buraya saçtıklarını toplamak ve beş kutu fındık ezmesini rafa geri koymak da, alışveriş arabasını iten yetişkinin, yani devletin işidir.

Kapitalistler, yalnızca kendilerine bakıcılık etmesi için değil, kârlı yatırımları mümkün kılacak temel koşulları yaratması için de devlete muhtaçtır. Adam Smith'in gözlemlediği gelişmekte olan kapitalist dünya, ancak, milyonlarca yoksulu köylerini terk edip kentlerde emeklerini satmaya mecbur eden ve yerleşik ortak toprak geleneğini ortadan kaldıran İngiliz "çitleme" yasalarıyla mümkündü. ABD'de de, ticari sözleşmelerin ve özel mülkiyetin demokrasiden daha önemli olduğuna kanaat getiren Yüksek Mahkeme'nin bazı erken dönem hükümleri, kapitalizme epeyce arka çıkmıştır. Örneğin Mahkeme, Fletcher ve Peck arasındaki davada, Georgia yasalarına göre eski idareciler tarafından kabul edilen bir toprak anlaşmasının –neredeyse tüm bu idarecilerin bu amaçla rüşvet aldığı ortaya çıkmasına rağmen!– iptal edilemeyeceğine karar verdi. İstikrarlı bir yatırım ortamı yaratmanın ticari suçları cezalandırmaktan daha önemli olduğu düşüncesi, o zamandan beri ülkenin hukuku –ya da hukuksuzluğu– olagelmiştir.

Amerikan siyasetindeki sonu gelmez tartışmalardan biri de devletin "büyüklüğü-küçüklüğü" meselesidir. "Küçük devlet" taraftarları, çoğunlukla muhafazakârlardır; buna rağmen

6 *Komünist Manifesto*, s. 43. *-çev.*

devlet bürokrasisinin açık ara en kalabalık grubunu oluşturan devletin engin silahlı kanadının en büyük hayranları da yine onlardır. Bu kanat bünyesindeki ordu, polis, sınır güvenliği ve istihbarat teşkilatları, devletin çekirdek işlevini yerine getirirler ve her toplumun kalbindeki –az ya da çok– baskıcı aygıtlardır. *New York Times* yazarı Thomas Friedmann, bir seferinde şöyle olumlayıcı cümleler yazmıştı: "McDonald's, ABD Hava Kuvvetleri için F-15'i tasarlayan McDonnell Douglas olmadan zenginleşemezdi. Silikon Vadisi'nin zenginleşmesi için dünyada güvenliği sağlayan gizli yumruğun adıysa Amerikan Kara ve Hava Kuvvetleri, Donanması ve Deniz Piyadeleri Teşkilatı'dır." Benzer şekilde, kentinizdeki finans dehaları, polisin çevre mahallelerdeki açık ara daha kalabalık olan yoksul çocukların tepesine bindiğini bilmenin gönül rahatlığı olmasa, yeni lüks deniz manzaralı dairelerinde semiremezler. Muhafazakârların "devlet istibdadı" dediği şey, dünyanın her yerinde yirminci yüzyıl devletlerinin halkın talepleri doğrultusunda üstlendiği ek hizmetlerdir: yaşlı ve hasta bakımı, ayrımcılığın önlenmesi, gıda yardımı vb.

Liberaller (en azından bazıları), devletin tek işlevinin baskı kurmak ve şirketlere kıyak geçmek olması gerektiğini savunan zalim muhafazakâr görüşü hakkıyla reddeder ve hükümetlerin refahı artırmada olumlu bir rol oynayabileceğini söylerler. Liberaller; zenginlerle şirketlerin çok daha yüksek oranlarda vergi verdiği, sendikaların zirve yaptığı, yoksul, hasta veya işsizler için öngörülen programlarla bir sosyal güvenlik ağının kurulduğu II. Dünya Savaşı sonrası yılları model alır. Bunların hepsi doğru, ama savaş sonrası dönemi yeniden erişilmesi gereken bir altın çağ ilan etmeden önce biraz daha düşünelim, çünkü bu dönem; sadece Beyazlardan oluşan banliyölere karşılık Siyahların oturduğu yoksul getto mahalleleri kuran, yüzbinlerce komüniste zulmeden, dünyayı nükleer bir savaşın eşiği-

ne getiren ve Kore, Vietnam, Guatemala ve İran'ı savaşlarla ve darbelerle yerle bir eden Amerikan politikalarının olduğu da bir dönemdi. Bir de tabii öteki sanayileşmiş ülkelerin tamamı bombalarla parça pinçik edildiği için ABD'nin dünya tarihinin gelmiş geçmiş en büyük iktisadi canlanmasının sefasını sürdüğü, bunun da zenginlerin servetlerinden fire vermeden daha cömert davranmalarını mümkün kıldığı gerçeği var. Bu, kesinlikle, tekrar edeceğine inanabileceğimiz ya da tekrarlanmasını isteyebileceğimiz bir şey değil.

Mesele, devletin, Amerikan liberalizminin altın çağında bile halkın temsilcisi olmaması. Hele hele, dünyadaki herhangi bir ülkeden çok daha fazla insanı hapse tıktığı, bütün halkının telefon ve internet görüşmelerini izleme kapasitesine sahip muazzam bir bulut bilişim sistemi inşa ettiği böyle bir dönemde kesinlikle olamaz. Dünya tarihine geçen bu izleme ağından haberdar olabilmemizin tek sebebi, Casusluk Yasası'nı çiğnemekle suçlanan Edward Snowden'ın cesaretiydi. Gazeteci Glenn Greenwald, casusluğun "hükümet sırlarını düşmana vermek" şeklinde tanımlandığını söylüyor. Oysa Snowden, Ulusal Güvenlik Ajansı'nın sırlarını İran'la ya da Çin'le paylaşmadı, halka açıkladı. Bu durumda, ABD hükümeti halkına hangi gözle bakmış oluyor?

Yine de Cumhuriyetçilerle Demokratların devletin büyüklüğü-küçüklüğü üzerine bitmek bilmez tartışmalarında, asla, diğer ülkelerde sıklıkla "derin devlet" olarak adlandırılan ve yükselişe geçen güçler konusuna değinilmez. Devleti bu şekilde algılamak, tüm devlet görevlilerinin ya gizli planları olduğunu ya da bazı gizli planların örtbas edilmesine müdahil olduğunu iddia eden komplo teorisinin dipsiz kuyusuna düşmek anlamına gelmiyor. Enfes gazetecilik örnekleri sayesinde gerçek olduğu anlaşılmış çok sayıda komplo teorisi var. Örneğin Los Angeles'ta Siyahların yaşadığı mahallelere kokaini sokan ger-

çekten de CIA olmuştu ve bunun ortaya çıkarılmasını sağlayan gazeteci de anaakım medyadan sonsuza kadar aforoz edildi.[7] Fakat çoğu komplo teorisyeni derin web'deki entrikalara o kadar dalmış durumda ki, ulu orta cereyan eden -dünya finans zirveleri ve seçmenlerin sindirilmesi gibi- en belirgin komploları görmüyor.

Komplo teorileriyle ilgili bir sorun da, bu teorilerin, en tepedeki insanların ne halt ettiklerini bildiklerini varsayması. Bütün kudreti ve yıkıcılığıyla ABD bile, kendini çoğaltma dışında bir planı olmayan koyu sermaye balçığının bir kölesi. Örneğin Savunma Bakanlığı, görünürdeki en büyük tehdidin küresel ısınma olduğunun farkında. Yiyecek yüzünden çıkacak ayaklanmalara ve mülteci akınlarına hazırlıklı olmak amacıyla kapsamlı araştırmalara ve askerî planlamalara kaynak ayırmış durumda. Ama tarihin gördüğü en büyük askerî gücün bile aklına, iklim değişikliği tehdidini bertaraf etmek için bir şeyler yapabileceği gelmiyor. Generaller, güneş ve rüzgâr enerjilerinin kullanımını teşvik etmek üzere, petrol şirketlerinde yapılan toplantıları basmayı planlayabilirlerdi. Fakat bunun yerine petrol gelsin, sıcaklık artsın diye savaşlar planlayıp yürütmekle meşguller. Pentagon, kaç tane parlak bilim insanı ve strateji uzmanı çalıştırırsa çalıştırsın, sadece patronların düzenini devam ettirmekle ilgilenen bir devriye polisi zihniyetini sürdürüyor.

Nasıl ki kapitalizm, mal mülk sahibinin istibdadını tüm patronların birbiriyle rekabetinden doğan anarşiyle birleştiriyorsa, aynı şekilde her ülkenin kendi halkına uyguladığı baskıyı da tüm ülkelerin küresel ticarette ve askerî alanda söz sahibi olmak için giriştikleri rekabetten doğan kaosla birleştiriyor. Devlete çöreklenen tüm o büyümekte olan merkezî ve gizli

7 Bu muhabirin adı Gary Webb'di. Webb'in hikâyesini anlatan *Kill the Messenger* [Elçiyi Öldür] adlı bir film de var.

güçler yüzünden, bizler, makul amaçlar için kullanılan güçten bile faydalanamıyoruz. Sosyalistler bu küresel anarşiye *emperyalizm* der ve bu kavram, (İngilizlerin eski tabiriyle) Büyük Oyun'da[8] savaştan diplomasiye ve ticaret antlaşmalarına kadar bir ülkeyi bir adım öne geçirebilecek her şeyi kapsar. Bugün bu oyunun bir parçası, iklim değişikliği ve nükleer silahlar gibi küresel tehditler konusunda küresel zirvelere katılarak çözüm üretebilmek için samimiyetle işbirliği yapmak yerine, bunun gerçekleşmemesini rakibinizin suçu gibi göstermeye çalışmaktan ibarettir.

Komplo teorileri kulağa radikal gelir, ama aslında dünyanın sorunlarının karmaşıklığından şaşkına dönmüş ve bu sorunları, mutlak bir güce sahip bir avuç aktörün kurguladığı entrikaların sonucu gibi görmeyi yeğleyenler için yapay da bir huzur sağlar. Bazı insanlar, 11 Eylül saldırılarını, ABD'nin dünyanın her yerinde yürüttüğü savaşların birçok öngörülemez ama aynı zamanda kaçınılmaz sonucundan biri gibi ele almak yerine, Pentagon'un karanlık dehlizlerinde planlanmış bir "yanıltma harekâtı" gibi görmeyi seçiyor. Oysa mutlak bir güce sahip gizli bir yönetici hizbin varlığından çok daha korkunç olan bir gerçek var ki, o da şu: Aslında burada kimse gerçekten "yetkili" değil.

Kapitalizm, o kadar büyük bir gücü ve serveti, o kadar az sayıdaki kişinin eline teslim eder ki, o eller, aşağıdan bakan bizler için, her şeye kadirmiş gibi görünür. Hem iyi hem de kötü olan haberse şu: Çocuklarımız için dünyayı şekillendiren insanların, genelde, bir sonraki seçimin ya da üç aylık mali raporun ötesinde belli bir planları yoktur. Korkunç Irak ve Afganistan işgallerinden sahtekâr bankacıların yol açtığı küresel ekono-

8 Büyük Oyun [The Great Game], on dokuzuncu yüzyılda İngiltere ile Rusya arasındaki, Orta Asya'da hâkimiyet kurma mücadelesini ifade eder. Savaş ve dehşetle geçen bir yüzyıl için böylesine kendini beğenmiş bir ad, İngilizlerin önemsizleştirme, ince espri ve soykırım huylarının eşsiz bir örneği!

mik erimeye ve süregiden iklim değişikliği felaketine kadar bir krizden diğerine koşup dururlar. Sonuçta kapitalistler, eğer gücümüz onları durdurmaya yetmiyorsa, bizim zarar görmemiz pahasına da olsa -daha çok asker göndererek veya daha fazla hastane kapatarak- krizleri çözmenin bir yolunu bulur.

Çoğu zaman gücümüz yetmez; o askerler gönderilir, o hastaneler kapatılır. Kötümserler de her şeyin bir tezgâh olduğu sonucuna vararak sadece güçsüzlük hissimizi pekiştirir. Oysa bunlar gerçek krizler ve kapitalizmi yıkıma götürebilirler; tabii görünürde kapitalizmin yerini alacak uygun bir alternatif varsa...

Tüh ya!.. Kitabın adı içine etmemiş olsaydı ne gizemli laf etmiş olacaktım!

III. KISIM

SOSYALİZM

6. Bölüm

Hayal Et

"Tamam, kes sesini," diye fısıldıyorsun boğuk bir sesle, "uyandım." Yatağındaki ses tanıma sistemi, çok önceden öğrendiği huysuz Sabahın Körü ses tonunu tanıyarak alarmını kapatıyor. Lokantayı açmaya yardım edeceğin gün, yani ayın ilk salısı, saat 04.30.

Sabahın Körü'nde işe gitmekten daha kötü olan tek şey, haftanın ilk çalışma günü olan salı günü Sabahın Körü'nde işe gitmek. Kapitalizmin (halkla ilişkiler, yatırım bankacılığı, alışveriş merkezi güvenliği vb.) anlamsız eski işlerinin çoğundan kurtularak, yapılması gerekenleri, çoğu insanın yalnızca salıdan perşembeye çalışacağı şekilde paylaştırdığımız pek hoş oldu. Ama göt donduran bir Şubat sabahının bu erken saatinde, hiç de minnet duyacak havada değilsin.

Hâlâ uyuyan kişiyi uyandırmamak için yavaşça gerinerek sıcak yataktan çıkıyorsun. (Tabii yatağındaki bu kişiye dair ayrıntıları sen benden daha iyi hayal edersin.) Bu eski, acayip Viktoryen evde, hâlâ el yordamıyla koridordan banyoya doğru salınıyorsun. Lokantadan bazı yeni arkadaşlarla üç aylığına tuttuğunuz bir yer burası. Taşınmadan önce onları pek tanımasan da işler şimdilik tıkırında.

Birçok insan –özellikle de daha yaşlı nesiller, artık çiçek hastalığı veya hıyarcıklı veba gibi geçmişin felaketlerinden biri gibi

görülen evsizlik travmasını yaşamış olanlar– eski usul, tek bir sürekli adreste yaşamayı tercih ediyor. Kent ve mahalle meclislerinin devrim sonrası önceliklerinden biri, kapitalizmin terk ettiği, az veya (insan kaynakları, yatırım bankacılığı vs. için) aptalca sebeplerle kullandığı milyonlarca ev, konak ve işyerinden, ihtiyacı olan herkes için inşa edilmiş sağlam ve zevkli konutlar yaratmaktı.

Ama son yıllarda, radikal bir el ilanında söylendiği gibi, "aynılığın boğucu hapsi"nden kaçma isteği gitgide artıyor. Farklı Konutlar hareketi, Meksiko ve Seul'deki hararetli tartışmalarla başladı. Kent meclislerine yaptıkları ilk tekliflerde çoğunluğu elde edemeseler de, "Çeşitlendir!" adlı internet kanalları, kapitalizm sonrası dönemde büyüyenler arasında çılgınca yayıldı. Birkaç ay içinde gençlik komiteleri, farklı konutlara erişim talebi lehine ezici bir üstünlükle (ve doğruyu söylemek gerekirse biraz da küçümseyerek) oy kullanıyordu. Gençler, sosyalizmde genelde olduğu gibi istediklerini almış ve yine büyük oranda haklı oldukları ortaya çıkmıştı.

Kapitalist toplumların devremülk diyeceği bu konutlarda yaşamak için her yaştan insan kaydoluyor. Konut seçimindeki "sürekli"den "geçici"ye bu kayış, elbette konut işkolunda çok daha fazla idari iş, inşaat ve tasarım işi ortaya çıkardı. Ama pek çok "Çeşitlendir!" aktivisti bunu öngörerek, yarattıkları ihtiyacı karşılamak için konut işkolundaki işlere zaten yazılmıştı.

Bazen olabilecek her işte çalışmışsın gibi göründüğünden şaşırtıcı gelebilir, fakat aslında sen hiç konut işkolunda çalışmadın. Otuz yaşında bile değilsin ama şimdiden bir anaokulu öğretmeni, şehir ormanı korucusu ve itfaiyeci çırağı olarak çalıştın; en son da, kapitalizm döneminde yapılmış, bu yüzden de harcayabileceği en çok enerjiyi harcayan ve on yıl içinde bozulacak olan elektrikli aletlerle arabaları iyileştiren bir fabrikada işçiydin. O işin zihinsel meydan okumasına, azami kârın o eski

çerçöplerinden, nasıl toplumsal olarak faydalı bir şeyler kurtarabileceğini çözmeye bayılmıştın. Kapitalizm dönemindeki bir fabrikada hiçbir zaman beynini bu şekilde kullanamazdın. Hâlâ tuvaletlerin yanında duran gülünç "Toma-canavarları"nı yapmak için, fazla hurda parçalarından bazılarını kullanabilmenden bahsetmiyorum bile. Yine de, zehirli kimyasalların ve gezegen düşmanı kapitalist tüketim malları plastiklerinin arasında geçen iki yılın ardından, bir değişiklik istemiştin.

Arkadaşlarından bazıları "ömürlükçü", sense bir insanın tek bir işe on yıl, yirmi yıl kendini adamasını anlamıyorsun. Çoğu gencin de senin gibi düşünmesi, mühendislik ve araştırma gibi uzun soluklu, uzmanlık ve zaman gerektiren işkolları için pek de iyi değil. Bu konu; seçilmiş meclislerde, internet kanallarında ve kent meydanlarında sürekli bir tartışma konusu.

Çoğu insan gibi sen de hem çalışırken hem de sonrasında okula gittin. Biyoloji, basketbol ve erotik iletişim dersleri aldın ve verdin. Hatta herkesin gerçekten de cebir bilmesinin gerekli olup olmadığı hakkındaki ülke çapındaki referandumda, kendini mahalle sözcüsü seçilmiş bile buldun. Görünüşte hayatının, kapitalizmin son on yıllarındaki pek çok gencin hayatını anımsatması ironik (geçici işlerde çalışmak, sürekli iş değiştirirken bir yandan da okula gidecek zamanı bulmak vs.). Bu benzerlik, aslında ne yaptığının değil, bunu isteyerek mi yaptığının daha önemli olduğunu ispatlamış oluyor. Tamam, bu kadar duş felsefesi yeter. İşe gitme zamanı.

Philedelphia'da sıradan bir Şubat sabahı; daha doğrusu, "sıradan hava" diye bir şey kalmadığından, 2050 yılı için sıradan. Sosyalizm, ancak, iklim değişikliğinde geri dönülebilirlik noktası üç derece aşıldıktan sonra geldiği, yani küresel sıcaklık artışlarını durduracak kadar erken gelemediği için hava şartları çok da öngörülebilir değil. Dün 18 dereceydi; bugün 0 civarında. En azından petrol, kömür ve doğalgaz yavaş yavaş ama tamamen

kullanımdan kalktı. Bir dakika... 2050 yılı mı dedin sen? Bunu hep yapıyorsun; yıl çoktan 2051 oldu bile!

Evin birkaç sokak ötesinden geçen ve Merkez Şehir'e giden vızıltılı, hızlı bir tramvaya atlıyorsun. Sabahın Körü'nden ne kadar nefret ettiklerini söyleyip yüksek sesle yakınan ve bunun Gecenin Körü'nden daha mı iyi, yoksa daha mı kötü olduğunu tartışan sürücü ve yolcuların olduğu ortam, anlamsızca neşeli. Kelly Caddesi'nden şehir merkezine yaklaşırken, Schuylkill nehrinin üzerinden doğan güneşi görünce tramvaydaki herkes keyifleniyor.

Şehir merkezine ulaşma süresi, kırk yıl önce özel arabayla giderken harcanan süreyle aşağı yukarı aynı. Neredeyse hiç trafik olmaması ve daha az trafik ışığı, yolcu almak için durulan zamanları telafi ediyor. Çoğu şehir yolu on sene önce özel araçlardan arındırıldığından, Kelly Caddesi'ndeki araçlar tramvaylardan, nakliyat ve hizmet kamyonları ile nadiren geçen ambulanslardan ibaret. Bunun beklenmedik faydalarından biri, eskiden arabaların park edildiği alanların geri kazanılması oldu. Sokak komiteleri, neşe içinde asfaltı kazıyıp bahçeler yaptı, heykeller dikti, hatta bir hipster bölgesinde (nasıl oluyorsa hâlâ varlar) sıra sıra hava hokeyi masaları kuruldu. Senin sokağında da bir yeşillik bahçesi oluşturuldu, sen de biberiye ve kişniş toplamak için sık sık oraya gidiyorsun.

(Bu arada -zaman zaman epey şiddetlenen- arabaları yasaklama tartışması, şehrin her yerine tramvay hattı döşenmesinden sonra bile yıllarca sürdü. Araba severler azınlık olsa da tutkululardı. Hâlâ otobanlarda keyif sürüşüne çıkabilecekleri savına ikna olmamış, ancak kent meclisinin Fairmount Park'taki eski yollardan bazılarını bir sürücü kursuna dönüştürmesiyle -çoğunluk itibarıyla- yatıştırılabilmişlerdi.)

Açılışa yardım etmek için işe tam zamanında varıyorsun. Mutfağı hazırladıktan sonra biraz kahve ve bir çörek kapıp du-

var yanında küçük bir masaya oturuyorsun. Bazı sabahlar, uzun masalardan birindeki sosyal yiyicilere katılmak hoşuna gitse de bugün biraz dalgın olduğundan kahvaltını çabucak bitirerek mutfağa dönüyorsun. O gün her zamankinden fazla yiyici olduğu için değil, aralarından bir grup mutfağa gidip yemek almak yerine, eski usul, masalarına servis yapılmasını istediği için işyerin hareketli. Aldırmıyorsun –hatta eğlenceli bile– ama acele ediyorsun; özellikle de saat on birde, sekiz yaşındaki çocuklardan oluşan üç sınıf aynı anda yulaf ezmeli kurabiye yapmayı öğrenmek için geleceğinden biraz hızlanman gerek.

Bu –farklı işyerlerine yapılan haftalık geziler–, ilkokuldayken en sevdiğin şeydi. Bir fiber optik kablonun iki ucunu birleştirmeyi öğrenen ilk üçüncü sınıf öğrencisi sendin, ama kanalizasyon merdivenlerini inip çıkarken en yavaşlarıydın. Sosyalizm öncesinde belli bir yaşın altındakilerin hiçbir iş görmeden bütün gün okulda oturmasını, o belli yaşın üstündeki insanlarınsa tam tersini yapmasını hâlâ aklın almıyor.

Gün hızla ve güle oynaya geçiyor; ta ki öğle yemeği telaşının ardından çıkmaya hazırlanırken kafana dank edene kadar. Birinden yemek parası almayı yine unuttun. Aslında bu para meselesi, herkesin ihtiyaç duyduğundan fazlasına ve istediğinden bol miktarda sahip olduğu bir toplumda, gitgide daha anlamsız bir hale geldi. Ama planlama komitelerinin, mallarla hizmetlerin nasıl pay edilip kullanıldığını takip etmesi için temel araç, hâlâ para. Lokanta, biraz da senin unutkanlığın yüzünden, Ocak ayında ne kadar yemek servis edildiğini ancak aşağı yukarı tahmin edebiliyor. Bu da bazı meclislerle komitelerin tepesini attırıyor, çünkü bunlarla New York Şehri arasında, fazla yemek sevkiyatından doğan gereksiz nakliyat masrafını ve enerji tüketimini azaltmak için dostane bir çekişme sürüp gidiyor. Tamam, çok da dostane değil belki. Philadelphia, sosyalizm döneminde bile New York'tan nefret ediyor.

İşten sersemlemiş halde çıktıktan sonra, dayını görmek üzere umumi bir bisiklete atlıyorsun. Bu ziyaret yüzünden bütün gün gerildin. Mike Dayı, iflah olmaz bir "kârcı". Devrimden önce, büyük bir ilaç şirketinin geleceği parlak genç bir yöneticisiydi; Wall Street/Pentagon rejiminin yerini alan kitle meclislerinin radikal demokrasisine bir türlü alışamadı. Yeni sistemi baltalamak için şehir hastanelerinde bir ilaç kıtlığını örgütlemek amacıyla başka kârcılarla birlikte hareket etti. Onun yüzünden ölenler oldu, Mike Dayı da Pennsylvania hapishanelerinden birinde on yıla mahkûm edildi. (O ilk yıllardan yaygın bir şaka: Hapishaneler zenginleşip Beyazlaştığı için, sosyalizmin mahpusları soylulaştırdığı söylenirdi.) Şebekeleri çökertildiği ve artık kimse için tehdit oluşturmadıkları için, diğer mahkûmların çoğuyla beraber birkaç yıl erken salıverilmişti. Şu anda tuhaf bir kârcı web sayfasını yönetiyor ve eski dönemin ne kadar iyi olduğunu konuşup homurdanmak üzere -hâlâ gururla ve ısrarla "Dunkin' Donuts" dedikleri- bir kafede eski arkadaşlarıyla buluşuyor.

Mike Dayıyı ziyaretin kısa ve rahatsızlık verici. Şu halinden daha kötü duruma düşsün istemezsin ama, aslında ondan hoşlanmıyor ve neden onu görmen gerektiğini hiç anlamıyorsun. Bu soru annenin gücüne gidiyor. "O, ailemizin bir üyesi"; bundan başka açıklamaya da gerek yok. Ama akranlarının çoğu; yakın arkadaşlardan, en sevdikleri öğretmenlerden, 24 saatlik çocuk bakım merkezlerindeki vardiyalarında yakınlaştıkları çocuklardan da oluşabilen, çok daha geniş bir aile tanımı yapıyor. Sırf annenin kardeşi diye, tiksindiğin birine karşı neden özel bir yükümlülüğün olsun? Bu yüzden ara ara annenle tartışıyorsunuz.

Dayından dönerken, sosyalizm döneminde başka tartışmalar olup olmadığını merak ediyorsun. Tüm önemli kararların, hele de hiçbir kolay cevap yokken, demokratik olarak alınması meşakkatli olabiliyor. Örneğin çoğu tüketici için farkında olunmayan bir rahatlık ama az sayıda işçi için önemli bir fedakârlık

anlamına gelen 24 saat açık dükkân düzenlemesi, geçtiğimiz yıllarda birçok kez iptal edildi. Eski kabulleri ve alışkanlıkları sürekli sorgulamak ve senden daha akıllı olan yöneticiler sayesinde her şeyin yolunda gideceğine dair inancın verdiği sahte güvenceye sahip olamamak çok yorucu olabiliyor. Kafanda, sosyalizmin biraz ebeveynliğe benzediğini canlandırıyorsun: Bazen çok yorucu ama yokluğunu hayal etmenin bile imkânsız olduğu bir sorumluluklar dünyası. (Tabii sosyalizmden önce toplumun en önemli işinin, yani çocuk yetiştirmenin neredeyse tamamen yalnızca bir ya da iki ebeveynin omuzlarına yüklendiği zamanları düşünmüyorsun bile.)

Özellikle daha yaşlı olanlar, yeni sorumluluklara alışmakta zorlanıyor, ama bazen sen bile birkaç haftalığına her şeye kulağını tıkayıp kulaklıklarınla ortalıkta dolanıyorsun; aynı kapitalizmin son yıllarından kalma o resimlerdeki gibi. Tabii o zamanlar insanların habire tartıştığını, hatta bir sorunu çözmeyi değil, çözmeye güçlerinin yetmeyeceği sorunlar sebebiyle birbirlerini suçlamayı tercih ettikleri için bugünkülerden de bin beter tartıştığını biliyorsun.

Belki bu akşam, aklından geçenlerin bazılarını paylaşıp tartışmak için -her salı mahalledeki barlardan birinde yapılan- felsefe toplantısına gidersin. Ama zarif Viktoryen devremülkünün kapısına vardığında, önce, hak edilmiş bir Sabahın Körü kestirmesinin zamanı olduğunu düşünüyorsun.

Ve... kestik. İşte, sosyalizmin hayli boktan bir sosyalist günü. Sosyalizmde kötü bir gün hayal etmeye birkaç sebepten karar verdim. İlkin, nispeten kötü bir günde bile dünyanın daha iyi bir yer olabileceğini göstererek beklentiyi yükseltmek istedim. Ice Cube, "Güney Merkez Los Angeles'ta tanıdığım kimse öldürülmedi. Bugün güzel bir gündü" diye rap yaparken bu yöntemin

tam tersini kullanmıştı. Bu da ikinci sebebim: "Komünizmin Ice Cube'u" olarak nam salmanın hayalini kuruyorum.[1]

En önemlisi de, sadece çiçek böcek ve genel bir uzlaşma dolu bir ütopyadan bahsetmediğimizi daha baştan kafalara sokmak istiyorum. Sosyalizme karşı sık sık öne sürülen itirazlardan biri, sistemin daha ilk uzlaşmazlık durumunda hemen dağılacağı. Eğer ben arabaların yasaklanmasını ve farklı farklı evlerde yaşamanın mümkün olmasını istiyorsam, sense araba kullanabilmekten ve sürekli bir adrese sahibi olmaktan yanaysan kaos doğacak, ardından tantana gelecek ve bodoslama bir kargaşa yaşanacak.

Özünde, herhangi bir toplumdaki sıradan insanların demokrasi yetisinin olmadığını iddia eden bu sav, tam bir palavra. Kendi yaşam koşulları konusunda söz sahibi olan çok daha fazla sayıda insanın bulunduğu bir toplumda, daha fazla günlük uzlaşmazlığın –hatta belki biraz da kaosun– olabileceği doğru. Ama bu, insanın, türümüzün tarihinin nispeten yakın bir döneminde "düzen" uğruna alıştığı adaletsiz yasalarla veya emek sömürüsüyle kıyaslandığında, devede kulak bile değil.

Açıkçası bu farazi gün, bize, sosyalizm hakkında net bir fikir vermiyor (net olan tek şey, bu kısmın baskıda italik yazılacağı). Benim yaptığım bu beyin jimnastiğinden öğrendiğimiz bir şey varsa, o da hayal gücümün eğilim ve sınırları. Mesela başka bir sosyalist; Philadelphia'nın fosil yakıt kullanmadan nasıl ısınacağını ve besleneceğini veya emlak fiyatlarının sürekli artması gerektiği takıntısından kurtulduğunda mahallelerinin ve mimarisinin nasıl görüneceğini ya da ırkçılık ve cinsiyetçilik kalıntılarının devrim sonrası

1 Evet, Ice Cube'un, NWA [Niggaz Wit Attitudes, 1991'de dağılan *gansta rap* grubu – *çev.*] ile birlikte "Hepsinin canı cehenneme!" diye bağırmak yerine, filmlerde polis rolü oynamaya başladığını biliyorum. Kültürel atıflarımın utandırıcı bir şekilde çağdışı olduğunu anca mı fark ettiniz?

toplumunun nerelerine sızabileceğini ve bunların nasıl ele alınacağını anlatabilir.

2050'de, pardon 2051'de, sosyalizmin biçimlenmesinde, öngöremeyeceğimiz pek çok etmen söz konusu olacak. Devrim ilk nerede patlak verdi, ilk nerede başarılı oldu? Yeni grev ve protesto biçimlerini tanımlamak için kullanılacak kelimeler acaba İngilizce mi olacak, Çince mi? Yoksa Portekizce veya Bengalce mi? Kapitalizm Birleşik Devletler'de devrileli ne kadar oldu ve Mike Dayı gibi insanlar hâlâ bir güce sahip mi? Gezegenin ne kadarı çölleşti veya daimî sel bölgesi haline geldi? Yeni toplumlar, sekiz milyar insanın geri dönüşsüz şekilde değişmiş bir iklime uyum sağlamasının yolunu bulmak için ne kadar kaynak ayırmak durumunda kalacak?

Daha mutlu notlara gelelim: Cinsiyet özgürlüğü ve cinsel özgürlük mücadeleleri devrim öncesinde ne tür kazanımlar elde etmişti veya sosyalizmle büyüyen ilk nesil, kendilerini sıkı sıkıya belirlenmiş iki cinsiyetten birine dahil olmanın ne kadar ötesine taşımış olacak? Amerika ve Kanada'daki Kızılderili halk hareketleri ne kadar güçlü, veya çoktandır bilinen antikapitalist dünya görüşleri, on dokuzuncu yüzyıl sanayi Avrupası'nda doğmuş sosyalist fikirlerle nasıl bağdaşacak?

Önerim, bunlar gibi binlerce başka soruyla ilgili hayallere dalıp zaman kaybetmek değil. Sosyalizm, önceden kurgulanabilecek, planlanmış bir toplum değil, insanlığın, kapitalizmin kâr odaklı kurallarından özgürleştirildiğinde düşünerek ulaşacağı toplumdur. Ama sosyalizmin bir hayalete dönüştüğü bir çağda, gerçek demokrasinin ve eşitliğin alacağı somut biçimleri düşünmek tam olarak zaman kaybı da sayılmaz.

İnsanlar, binlerce yıldır işbirliğine dayalı bir dünya hayalinin peşinde koşuyor. Kimileri bütün parasından vazgeçip sürekli meditasyon yapmak üzere manastırlara kapanıyor. Bazıları bol bol para harcayıp durmadan uyuşturucu kullan-

mak için Burning Man'e gidiyor. Marx'ın katkısı, işçi sınıfının bunu, bir komüne katılmak üzere toplumdan uzaklaşan az sayıda kişi için değil, herkes için gerçekleştirebileceği fikriydi.

İşçilerin, sayıca fazla olmalarından ve iktisadi güçlerinden dolayı böyle bir potansiyeli bulunuyor, ama asıl önemlisi şu: Patronlara karşı durabilmelerinin yolu, örgütlenmekten geçiyor. Hayalî sosyalist günümde, komite ve meclislerden laf olsun diye bahsetmedim. Geçtiğimiz 150 yılda, sayısız işçi devrimi ve isyanı sırasında, bunların benzerleri oluşturulmuştu. İşte bu yüzden sosyalizm bugünün sosyalistlerinin zihninde değil yarının işçilerinin, özgürlük mücadelelerinin seyrinde vereceği kararlarla biçimlenecek.

Ama iç karartıcı bir "şimdi"den iyimser bir geleceğe geçişi görmek için biraz hayal gücü gerek. Sosyalistler, dünyayı, yalnızca olduğu gibi değil, aynı zamanda -iyisiyle kötüsüyle- olabileceği gibi de görür. Bizler, hükümet bir yasa çıkardığında bu yasanın nasıl kötüye kullanılabileceğine bakarız. Ama insanlar işyerlerindeki, okullarındaki ya da sokaklarındaki en ufak bir iyileştirme için bile mücadele etmek üzere bir araya geldiğinde, yeni bir toplumun tohumlarını da görürüz.[2]

Bu bir araya geliş; protestolar, grev dalgaları veya devrimler gibi daha büyük ölçeklere taşındığını zaman, bu potansiyeli gören artık sadece sosyalistler olmaz. Ama bu, çoğu zaman, uzak bir ihtimalmiş gibi görünür ve sosyalistler de sayıca pek azdır. Böyle bir ortamda sosyalist rejimde yaşanacak bir günü hayal etmek -herkesin maddi bolluk içinde ve destekleyici topluluklarla çevrili olmasına rağmen mızmızlanıp tartıştığı, benim kendi evhamlı yorumumda bile- saçma görünebilir.

Radikal filozof Slavoj Žižek, Wall Street İşgali sırasında bir topluluğa "İzlediğimiz filmlere bir bakın," demişti, "Dünya'nın

2 Başka hiçbir şey değilsek bile, hemen heyecanlanabilen varlıklarız!

sonunu -yaşamı tümden yok edecek bir göktaşını vs.- kolayca hayal edebiliyoruz, ama kapitalizmin sonunu bir türlü hayal edemiyoruz." Hayal etme yetisini kaybeden sadece Hollywood düş fabrikası değil. Naomi Klein, mevcut iktisadi yapıların çoğu türü yok olmaya götürdüğünü araştırmalarıyla kanıtlayan iklimbilimcilerin bile, bu yapıların bir gün yok olacağını düşleyemediğini söylüyor. "Kapitalizmin büyümeye dayanan, kâr odaklı temel mantığını değiştirme umuduna kapılmaktansa," diye yazıyor Klein, "Dünya'nın ikliminin kaos ve felaket getirecek biçimde değişeceğini kabullenmek daha kolay."

Bildiğimiz tek yaşam tarzına meydan okumak için gerçekler ve araştırmalar yetmez. Dünyanın ne kadar farklı olabileceğini göstermek için hayal gücüne muhtacız ve o dünyayı gerçeğe dönüştürmek için de güce ihtiyacımız var. Sosyalistler, bu iki vahşi atı -güç ve hayal gücü- aynı yönde koşmaya ikna edip edememelerine göre değerlendirilir.

Devrimciler, uzun zamandır, kapitalizmin uygarlığı tehdit eden eğilimleri konusunda uyarılarda bulunuyor. En meşhur uyarı, I. Dünya Savaşı sırasında toplumun "sosyalizm ile barbarlık" arasında bir tercih yapmak zorunda olduğunu ilan eden Rosa Luxemburg'a ait. Ama sosyalizm, sadece kıyametten kurtulma çabasının ötesinde bir şey. Sosyalizm, insanlığın potansiyelinin, kaynak yetersizliği veya o kaynakları az sayıda elde tutan bir sistem tarafından zincire vurulmadığı ilk düzen olacaktır. Marx da işte bu düşünceyle kapitalizmin sonunun, "insan toplumunun tarih öncesinin" kapanışını damgalayacağını yazmıştır. Bir başka deyişle sosyalizm, hem insan uygarlığının gerilemesini önlemek hem de adına yaraşır bir yenisini kurmak için elzemdir.

7. Bölüm

İşçilerin Gücü

Ekim 2013'te BART (*Bay Area Rapid Transit* [San Francisco Körfez Bölgesi'nde hizmet veren toplu taşıma ağı –*çev.*]) işçilerinin greve gitmesi, Google ve Twitter gibi San Francisco lokomotifi çalışanlarının işe gidiş gelişlerini aksattı. Kendilerini eski iktisadi modellerin isyankâr "aksatıcıları" olarak görmekten hoşlanan teknoloji şirketi yöneticileri, çağdışı bir hatıra saydıkları bir şey –yani bir işçi sendikası– tarafından aksatıldıkları için küplere binmişti.

Web sitesinde, kuruluşların "kullanıcılarına kulak vermek için daha iyi yollar bulmasına" yardımcı olmakla övünen UserVoice diye bir şeyin CEO'su Richard White, âdeta burnundan soluyordu. Şöyle demişti White: "Bu işçileri işe döndürün, ne kadar para istiyorlarsa verin, sonra da bunun tekrarlanmaması için işleri otomatize etmenin bir yolunu bulun."

Richard White, o sabah, BART işçilerinin sesine kulak verecek havada değildi, çünkü bu ses, tren ve otobüs çalışanları olmadan Silikon Vadisi'nin bile işleyemeyeceğini söylüyordu. Teknoloji patronları –tüm kapitalistler gibi, hatta belki hepsinden daha fazla–, toplumun serbestçe mal ve emek alıp satan sınıfsız milyonlarca bireyden oluştuğunu düşünmeyi tercih eder. Çoğumuzun parası ihtiyaçlarımızı karşılamaya yetmiyorsa ama onlarda harcayabileceklerinden fazla para varsa ne olmuş

yani? Kıskançlığın âlemi yok. Bir sonraki efsane aplikasyonu sen yarat ve o zenginlerden biri ol!

Dört günlük BART Grevi, Dijital Sanayi Kaptanlarımıza emekçilerin gerçekliğini hatırlatarak bu fantezinin anlamsızlığını ortaya koydu. Daha da kötüsü (tabii onların bakış açısına göre); bu sınıfın acınası, zavallı bir gruptan daha fazlası olması, gücünü birlik, dayanışma ve Körfez Bölgesi patronlarının çoktan toprak altında kaldığını düşündüğü birtakım eskimiş kavramlardan alan, kendi içinde bir potansiyeli olan etkin bir güç olarak ortaya çıkmasıydı.

Sınıf hep toplantı halinde

Sınıf, işgal hareketleri ve bu hareketlerin *Yüzde Bir* hakkındaki görüşleri yayılana kadar, neredeyse görünmez bir mevzuydu. Bugün bile, televizyon kanallarında ağza alındığında, genelde "orta" sözcüğünün hemen arkasından gelir. ABD'de, yılda 25 bin dolar kazanan da 250 bin dolar kazanan da sözümona orta sınıftır. Fazladan bir sıfır yüzünden ayrışmak, vatanseverliğe yakışmaz!

Ulusal mitolojimizde, toplumun küçük bir kesimine *zenginler*, azıcık daha büyüğüne de *yoksullar* deniyor. Medyanın bu ikinci grubu işaret ederken genelde Afrika kökenli Amerikalıların fotoğraflarını kullanması, sınıf hakkındaki sözde tartışmaların bile sinsice ırkla kodlanmasına yol açıyor. Bunlar dışındakilerse kafadan "orta sınıf" oluyor. Bu tasnif, sınıfı anlamak bakımından faydasız, ama gizlemek için harika bir yöntemdir. Mademki herkes orta sınıf, o halde her gün yaşanan –yöneticilerle yönetilenler, evsahipleriyle kiracılar arasındaki gibi– milyonlarca sınıf çatışması, rastgele kişisel dalaşmalar demektir.

Eğer derdimiz, ABD nüfusunu gelirlerine göre üç kategoriye ayırıp orta sınıfın daha isabetli bir tanımını yapmak olsaydı,

ortadaki kategoriyi, yılda 30 bin dolar ile 50 bin dolar arasında geliri olanlar oluştururdu. En azından bu tasnif, Brooklyn'de ancak "İki Bankacı Çocuğu"nun kiralayabileceği türden dayalı döşeli, fiyakalı bir daireyi İki Züğürt Kız'ın [*Two Broke Girls*, bir Amerikan dizisi, *-çev.*] tutabildiği televizyon saçmasından çok daha isabetli bir gerçeklik sunuyor.

Fakat gelir, tek başına, sınıf açısından pek bir anlam ifade etmiyor. Bunun nedeni, çoğu zenginin varlıklarının sadece gelirlerinden değil, sahip olduklarından (şirketler, villalar, hisseler, sanat eserleri, muhtemelen nesli tükenmekte olan kaplanların kanından süzülmüş inanılmaz cilt bakımı ürünleri vs.) gelmesi de değil. Sınıf, sadece varlıklarla ilgili bir şey değil.

Sınıflar, tarih boyunca, ne kadar kazandıklarından ziyade, ne yaptıklarına göre tanımlanmıştır. Köylüler, tüccarlar, toprak sahipleri, köleler, zanaatkârlar... Bu kategoriler, bize insanların varlıkları hakkında bir şey anlatır, ama asıl toplumda gördükleri işlev hakkında çok şey söyler. Aslında bu, sınıfı anlamanın hâlâ en faydalı yoludur; çoğu teknoloji patronunun bu yolu neden tercih etmeyeceği anlaşılabilir olsa da. BART Grevi sırasında atılan anılmaya değer bir tweet'te şöyle deniyordu: "'Şu BART'çıların sırf tren kullanmak için aldığı paraya inanabiliyor musun?' İmza: İşi, internet reklamlarını daha tıklanabilir yapmak olan biri."

Sınıflar, toplumların ihtiyaç ve isteklerinin süregiden üretiminde ve yeniden üretiminde, farklı grupların oynadıkları rollere dayalı kategorilerdir. Kapitalist toplumun üç ana sınıfı vardır:

- Daha fazla varlık (yani kâr) yaratmak üzere toprağa ve araç-gerece yatırım yapmak için kullandıkları, Marx'ın "üretim araçları" dediği sermayenin sahipleri, kapitalistler.
- Toprak ve araç-gereç kendi kendini kâra dönüştüremeyeceğinden, emeğini kapitalistlerin satın alması gerekenler, işçiler.

- İşleri, hem kapitalistlerin hem de işçilerin özelliklerini barındıran yöneticiler, profesyoneller ve küçük işletme sahipleri, orta sınıf.

Bu sınıflar, gelire göre tanımlanmamıştır. Otomotiv işçileri, 1930'lardaki sendikalaşma dalgasını izleyen yirmi yılda, yoksulluk sınırı altındaki ücretlerden sürat teknesi sahibi olmaya kadar gelmişlerse de hâlâ otomotiv işçileriydi.[1] Bugün bir hazır yemek işçisi greve gitse, yılda 40 bin dolar kazanan bir Starbucks yöneticisinden göreceği destek, bunun iki katını kazanan bir pilottan göreceği destekten az olacaktır; çünkü pilot, bir şirketin, daha fazla kâr için çalışanları sağma çabalarına karşı iş arkadaşlarıyla birlikte mücadele etmeyi deneyimlemiştir. Anaokulunda öğrettikleri gibi; hepimiz, kendimize has özelliklere sahip benzersiz birer kar tanesiyiz ve en az bunun kadar doğru olan bir şey de şu: Görüşlerimiz ve temel siyasi içgüdülerimiz sınıf deneyimi tarafından şekillenir (ama bunu okulda öğretmezler tabii). Bu da, her sınıfın kendine has, ayırt edici özellikleri vardır demektir.

Toplumu bu şekilde sınıflara ayırmanın amacı, herkesi uygun bir kategoriye yerleştirebilmek değil; bulanıklaşan sınıf çizgileri nedeniyle böyle bir şey mümkün de değil. Bir avuç profesyonel sporcu, CEO'lardan daha çok kazanıyor olabilir, yine de sporcular, –koçun bir kararını sorgulamaya yeltendiklerinde "Kapa çeneni de oyna!" diyen gazetelerin de sık sık hatırlattığı üzere– hâlâ işçidir. Daha yaygın olarak, hemşirelerle öğretmenler de diğer işçiler gibi artan iş yüküyle karşı karşıya

1 Bugünlerde otomotiv işkolunda işe yeni girenler, ne yazık ki sendika öncesi acınası maaş seviyelerine çok daha yakın ücretler alıyor. Ama hâlâ otomotiv işçileri, –eğer sendikaları, sosyalistlerle dolu olduğu zamanki gibi mücadele ettirebilirlerse– eski kazanımlarını geri alma gücüne sahip. Aynen öyle, işçi hareketini biz inşa ettik desek yeri (ne demek, lafı bile olmaz!). Hikâyenin tamamı için Sharon Smith'in *Subterrenaen Fire*'ına [Yeraltı Ateşi], inanılmaz bir grev hakkında bir şey okumak isterseniz de Farrel Dobbs'un *Teamster Rebellion*'ına [Kamyoncu İsyanı] bakabilirsiniz.

kalsa ve ezilse de, sağlık ve eğitim hizmetleri şirketleştirilmeden önce sahip oldukları orta sınıf konumlarının ve karar verme güçlerinin bir kısmını elde tutmaya devam ediyorlar. En etkili sağlık çalışanı ve öğretmen sendikaları, artık hastane veya okullarla işbirliği halinde çalışan profesyoneller olmadıklarını (ya da belki hiçbir zaman böyle olmadıklarını), bu hastane ve okullar tarafından sömürülen nitelikli işçiler olduklarını idrak eden üyelere sahip sendikalardır. Bu karmaşık örnekler, sınıfın faydalı bir kategori olmadığını değil, fazlaca basitleştirilemeyeceğini gösterir. Ve sınıfın kilit özelliklerinden birini gözler önüne serer: diğer sınıflarla çatışma. Her sınıf, ancak diğer sınıflarla gerilimli ilişkileri bakımından tanımlanabilir. Fabrika sahibi yoksa işçi yoktur. İşçi olmazsa müdür de olmaz.

En güçlü sınıfı, tabii ki kapitalistler oluşturur. Devletin her seviyesine içeriden erişimleri vardır ve bir fabrika açarak veya kapatarak koca kentlerin kaderini belirleyebilirler. Çocukları, dünyayı yönetmeye yetkin olduklarına dair üstün bir özgüven aşılayan seçkin kurumlarda eğitim görür. Kapitalist sınıf, bizim daha aşağıdaki bakış açımızdan bakılınca, her şeye egemenmiş gibi görünür. Aslında kapitalistlerin zihinleri, kâr sisteminin gereği olarak her gün birbirleriyle kıyasıya rekabet etme zorunluluğundan dolayı çokça tekler. Bu da, onları, gofreti şimdi yerlerse sonra yiyemeyeceklerini henüz anlamayan küçük çocuklar gibi kısa vadeli kararlar almaya iter: Yarın devlet, senin işçilerinin işe gitmek için ihtiyaç duyduğu yollarla köprüleri tamir edemeyecek olsa bile, sen kurumlar vergisini bugün ödeme; bu gidişle New York denildiğinde torunlarının aklına binaların sular altında kaldığı o komik manzara gelecek olsa da, petrol sondajlamaktan vazgeçme, yoksa para kaybedersin. Yıkıcı Irak ve Afganistan işgalleri, sahtekâr bankalardan kaynaklanan küresel finansal erime, süregiden iklim değişikliği felaketi... Kapitalistlerin bir krizden ötekine dümen kırma

alışkanlığının örnekleri. Tabii en güçlü sınıf olmanın faydalarından biri, geleneksel "sen dağıt, başkası toplasın!" çözümünü kullanabildiğin sürece, kriz yönetiminde herhangi bir ustalık gerekmemesi. İşte tam da bu yüzden, her şeye kadir beş yaş çocukları tarafından idare edilmeyen bir sisteme ihtiyacımız var.

Bugünlerde işçi sınıfı denildiği zaman, sıklıkla, fazla parası olmayan insanlar kastediliyor. Sosyalistler, işçileri noksanlıklarıyla değil sahip oldukları potansiyel güçle tanımlar. Emeğini satan işçi, toplu olarak işletilen -fabrikalar, hastaneler, ulaşım ve mağaza ağları vb.- büyük karmaşık örgütlenmelerde işe koşulur. Bu karmaşık işbölümü, nispeten küçük işçi gruplarının muazzam bir verimlilikle kâr üretmesine ya da bunu mümkün kılmasına -ya da greve giderek bunu tehlikeye atmasına- olanak tanır. O birkaç bin BART işçisi, aynı sayıda yoksul çiftçiden veya Walmart yöneticisinden çok daha büyük bir ekonomik bozulmaya yol açabilir.

Bazı karmaşık organizasyonlar, işçilerin örgütlenmesinin daha zor olduğu yerlerdir. Çoğu sendika, on binlerce işçinin büyük şehirlerdeki sanayi havzalarında yoğunlaştığı bir çağda doğdu. Bugün çoğu fabrika, ıssız kırsal alanlara taşınmış durumda ve işçiler, -binlerce şubesi olan hazır yemek zincirlerinden geçici emeğe ve bağımsız yüklenicilere dayanan teknoloji devlerine kadar- merkezsizleşmiş yapılara sahip şirketlerde nasıl örgütlenebileceklerini çözmeye uğraşıyor. Çözüyorlar da. İşçiler son yıllarda, daha yüksek ücret ve sendikanın tanınması talepleriyle McDonald's, Walmart, Uber ve işçilerin örgütlenmesinin imkânsız olduğu düşünülen diğer şirketlerde oturma eylemleri ve grevler yaptı.

İşçi sınıfının gücünün çelişkisi, tek tek işçilerin güçsüzlüğünden kaynaklanır. Emeğimizi el mecbur bir patrona satıyoruz; günde sekiz ila on saat bağımsızlığımızdan vazgeçmenin müptelası olduğumuzdan değil. Sosyolog Erik Olin Wright,

işçilerin yalnızca bir sınıf olarak var olabilmesini, bağımsız şekilde hayatta kalmalarını sağlayacak toprak ve servetin, işçilerden veya onların atalarından çalınmış olmasıyla açıklar. Oysa bu bireysel güçsüzlük, önünde sonunda işçileri bir araya gelerek topluca örgütlenmeye mecbur bırakır.[2]

Buna karşılık, orta sınıf insanlar, işçilerden daha fazla bireysel özerkliğe sahiptir. Bu sebeple pek çok işçi, sınıf atlayarak yönetici olmanın veya kendi işletmesini açmanın hayalini kurar. Ama orta sınıf mensupları da, tıpkı işçiler gibi (fakat topluca direnme gücü olmadan) kapitalistler tarafından itilip kakılır. İşçi sınıfının gücünün çelişkisi, orta sınıfta tersine işler. Tam da, "kimseye hesap vermek zorunda olmayan" küçük işletme sahibinin -Amerikan toplumunda önemli bir değer olarak göklere çıkarılan ve pek çok işçinin kıskandığı- bireyciliği, bir zümre olarak orta sınıfı etkisiz kılar. Yaygın sınıf mücadelesi zamanlarında orta sınıf, hem disiplin hem de ateş gücü bakımından dengi olmadığı halde bir orduya meydan okuyan sert adamlar çetesine benzer.

Michael Zweig, *Amerika'nın En İyi Saklanan Sırrı: İşçi Sınıfı Çoğunluktur*'da "Orta sınıf neyin ortası?" diye sorar. "Eğer bu soruyu gelir yerine güç olarak yanıtlarsak, orta sınıfın, modern toplumdaki iki büyük toplumsal gücün, yani işçi sınıfı ile kapitalist sınıfın arasında olduğunu görürüz." Orta sınıf, kapitalizmdeki iki tanımlayıcı sınıfın özelliklerinin bir arada bulunabildiği bulanık bir bölgedir. Karl Marx, *Kapital*'de "Bağımsız köylü veya zanaatkâr, ikili bir karaktere bürünür," diye yazar. "Üretim araçlarının sahibi olarak kapitalisttir; kendi kendisinin ücretli işçisi olduğundan dolayı da işçidir." Orta sınıf, hem işçilerin hem de kapitalistlerin özelliklerini barındırdığından,

2 "Önünde sonunda", yazarlar için uygun bir ifadedir, çünkü grevlerin gelecek ay ya da gelecek on yıl içinde patlak verebileceği anlamına gelir. Eğer sınıf mücadelesinin infilak etmesini bekliyorsanız, biraz daha beklemeniz gerekebilir.

kendini –işçilerin (asıl çoğunluğun) ve büyük kapitalistlerin "özel çıkarları"nın aksine– toplumun tamamını temsil eden "sıradan insan" olarak görür. Bu düşünce, kapitalizmin sınıfsal çelişkilerini en fazla temsil etme anlamında doğru olsa da, orta sınıfın bu çelişkilerden kurtulmasına yardımcı olmaz. Kapitalistlerin bireysel gücünden veya işçilerin toplu gücünden yoksun olan orta sınıfın siyasi içgüdüsü, iki tarafı da kavgadan vazgeçmeye çağırmaktır. Bu birlik çağrıları, herkese eşit söz hakkı verecek bir kapitalizm alternatifi üretemediğinden, mevcut durumun vitrin dekoru olmaktan öteye gidemez; bu da orta sınıfı, politikacılar için mükemmel bir üreme alanı haline getirir. Çoğu seçimde, sanki kapitalistler seçim kampanyalarına kaynak sağlamamış veya adaylara tasarılarını dayatmamış gibi, kimin sıradan bir orta sınıf üyesi tavrını daha içtenlikle takınabileceğinin mücadelesini veren iki aday olur.

Buna karşılık, işçi sınıfı, sözlerini eylemle destekleme gücüne sahiptir, ama bu güce, ancak uzun bir örgütlenme deneyimi sonrasında erişir. Bir otel temizlikçisi, günde kırk oda temizlemenin baş döndürücü hızına yetişmeye çalışır. Durumunu, "memnun değilsen başka bir iş bul" diyen müdüre aktarır. Birkaç ay sonra müdürün odasına, bu sefer kendi vardiyasındaki diğer on beş temizlikçiyle birlikte gider. Müdür, işçilerin odasında geçirdikleri her bir dakikayla, otelinin o ana kadar çok gurur duyduğu "çok hızlı oda temizleme" özelliğinin sekteye uğradığını bildiğinden, birden bire işçilerinin mutsuzluğuyla daha ilgili hale gelir.

İşçi sınıfı direnişinin grup niteliği, sadece, işçilerin patronlarından zam ve daha iyi çalışma koşulları koparmasına yaramaz. Aynı zamanda, çok daha kritik dönemlerde, muhtemel patronsuz bir dünyaya da işaret eder; bu da işçileri, sömürülmüş pek çok önceki sınıftan farklı kılar. Köylüler, büyük toprak sahibine karşı ayaklanarak bu topraklara el koydukları zaman,

genellikle toprağı aralarında bölüşme yoluna giderler. Bu yol, çok büyük toprakların tek elde toplanması sistemine meydan okumadığından, sadece köylüler için iyi bir plan olarak kalır. Buna karşılık, otel çalışanları, kendilerini -belki de kapanmasının önüne geçmek için- otele el koymalarını gerektiren bir mücadelenin içinde bulduklarında, odaları bölüp yüz yeni otel yapmak yerine, işletmeyi hep beraber sürdürmek durumunda kalacaktır. Bu da, işçileri, yeni bir toplu karar alma süreci geliştirmek zorunda bırakır. Bu işçilerin, köylülerde olduğu gibi özel mülkiyete karşı çıkma gibi bir dertleri olmasa bile, sınıflarının doğası onları bu yöne iter.

Birleşik Devletler'de, halihazırda işçilerin mülkiyetinde olup da onlar tarafından yönetilen yüzlerce işletme zaten mevcut. Bunlar sosyalist kooperatifler değil, kapitalist bir ekonominin içinde bulunuyorlar ve diğer şirketlerle kâr için rekabet etmedikleri takdirde kepenk kapatmak zorundalar. Ama müdürlerinin her izne çıkışında, çoğu işçinin çok iyi bildiği şu gerçeklik de gün yüzüne çıkıyor: Ya hepten yanlış ya da zaten bilinenin tekrarı olmak arasında gidip gelen emirler yağdıran patronlar olmadığında, işler çok daha iyi yürüyor. Sosyalizmin özü, işçilerin, kapitalizm koşullarında edindikleri bu örgütlenme becerisini, yalnızca kooperatif işyerlerini yönetmek için değil, azami kârı güdüsüyle işleyen rekabetçi bir toplum yerine insanlığın ihtiyaçlarını karşılama odaklı, paylaşımcı bir toplum yaratmak için de kullanabilmesidir.

Zavallı kapitalistler... Kâr edebilmek için işçileri bir araya getirip onları sömürmek zorundalar. Ama diğer kapitalistlerle rekabet, onları, işçiler karşı koyup kendi örgütlerini yaratana dek bu sömürüyü daha da artırmaya mecbur eder. Bu işçi örgütlerinin varlığı, işçilerin kendilerini yönetebildiğini göstererek, kapitalistlerin buna sahip olma hakkını sorgular. Milyonlarca alt sınıf mensubunu farkında olmayarak örgütlü

bir işçi sınıfında birleştirerek, *Komünist Manifesto*'daki meşhur "burjuvazi en başta kendi mezar kazıcısını üretir,"[3] ifadesine yol açan bu süreçtir. O dönemlerde bu efsane bir tokattı ki bu Marx'ın uzmanlıklarından biriydi. Yüz elli yılın ardından daha çok boş bir böbürlenme gibi anlaşılabilir.

İşçi sınıfı, henüz kapitalizmi mezara gömmeyi başarabilmiş değil, ama Marx, -özellikle de onun zamanında işçilerin mücadelesine karşı çıkan pek çok sosyalist olduğundan- gömebileceğini söylemekte haklıydı. Bunlar, sosyalist projeyi, bu fena topluma belirgin şekilde üstün gelecek uyumlu bir toplum uydurarak, tüm sınıflardan insanların bir araya gelip rüyayı gerçekliğe dönüştüreceği şeklinde anlayan ütopyacılardı. Ütopyacılar, işçilerin kapitalist sistemdeki kötü durumuna yakınlık duyan ama grevleri, sosyalist davaya katılmalarına ikna edilmesi gereken fabrika sahiplerini kendilerinden uzaklaştıracak beyhude itirazlar olarak gören, çoğunlukla orta sınıf reformculardı.

Marx'ın kendisi de orta sınıf bir sosyal çevreden gelmiş olsa da sınıf çatışmasını doğal bir gözlemci olarak değil işçilerin tarafından bir katılımcı olarak izlemişti. Ütopyacılar gibi o da kapitalizm tarafından üretilen sınıf mücadelesinin kirli bir iş olduğunun farkındaydı. Ama orta sınıf reformcuların aksine, çözümün, mücadelenin ortadan kalkmasını temenni etmekte değil, işçi sınıfının bu mücadeleyi kazanarak daha adil bir toplum kurmasından geçtiğini anlamıştı. Ünlü Siyahi kölelik karşıtı Frederick Douglass da köleliğe karşı mücadele hakkında benzer bir noktaya parmak basmıştı:

> Mücadele yoksa gelişim olmaz. Özgürlükten yana olduklarını ileri sürüp kargaşaya itiraz edenler, toprağı sürmeden hasat, yıl-

3 Yıllar önce Queens'te mezarlık işçilerinin grevi vardı. Destek olmak için grev hattını birkaç sefer ziyaret etmiştim. "Kapitalizmin mezar kazıcıları" diye bir pankart hazırlamadığım için hâlâ başımı taşlara vururum.

dırım ve gök gürültüsü olmadan yağmur isteyenlerdir. Engin sularının korkunç uğultusu olmadan okyanusu isteyenlerdir.

Bu mücadele ahlaki olabilir, fiziksel olabilir, hem ahlaki hem fiziksel olabilir, ama bir mücadele olmalıdır. İktidar, talep edilmedikçe hiçbir ödün vermez. Hiç vermemiştir, vermeyecektir.[4]

Marx'ın sosyalizminin en basit tanımı, işçi sınıfı iktidarında toplumun nasıl görüneceğidir. İşçilerin ortak örgütlenmesi, işkollarının ve toplumların ötesine geçecektir. Kayıtlı tarihte ilk defa çoğunluk sınıfının iktidarda olacağı da aynı derecede önemlidir, ki bu, sınıfların yavaş yavaş kendilerini ortadan kaldırmalarına yol açacaktır, çünkü bir çoğunluk, bir azınlığın sömürülmüş emeğinden geçinemez. Sosyalizmin, işçi sınıfının nihai zaferiyle tanımlandığı fikri, Marx'ın en önemli katkısıdır. Çünkü sosyalizmi, duman altı yurt odalarında (ya da bunun on dokuzuncu yüzyıl muadili her ne idiyse) gece saat üçte uydurulan fantezilerden çıkararak, kapitalizmin kendisi tarafından yaratılmış gerçek bir toplumsal güçten kaynaklanan, iddialı ama akla yatkın bir programa dönüştürmüştür.

Dayanışma

Açıklığa kavuşturmak için söylüyorum, olabileceklerden bahsediyoruz, gerçekliği betimlemiyoruz. Bazı insanlar, bugün çoğu işçinin buna katılmadığına dikkat çekmenin, sosyalizmi gözden düşürmeye yeterli olacağını düşünüyor. Bu biraz, çoğu insanın bundan mahrum kaldığına dayanarak, harika sevişmeyi doğru bulmamaya benziyor. Ama sosyalistler, işçilerin çoğunun sosyalist olduğunu değil, yalnızca belli tarihî anlarda

4 Bir zamanlar çalıştığım bir işyerinde, bu müthiş Douglass alıntısını saptırıp işçiler için motivasyon verici bir slogana indirgeyen bir tabela vardı: Mücadelesiz gelişim olmaz. Bu durum, özgürlük mücadelelerindeki sloganları, banal işyeri yönergelerine dönüştüren bir şirket mi var diye düşünmeme neden oluyor: İmkânsızı isteyin ve tüm evrakları dosyaladığınızdan emin olun!

kendilerini sosyalist fikirlere adayabileceklerini iddia ediyor. (Buna gelecek bölümde değineceğiz.)

Hayatları boyunca kendilerine her gün tersi öğretilirken, çalışan insanların sosyalist olmalarını ve sınıflarının toplumu yönetme yetisine sahip olduğuna inanmalarını nasıl bekleyebiliriz? İşçi sınıfı mensuplarına, yetersiz mali kaynak ayrılmış okullardaki çocukluklarından düşük ücret ödenen işlerdeki yetişkinliklerine kadar, dikkatleri üzerlerine çekmemeleri, emirleri yerine getirmeleri ve parlak fikirlerini kendilerine saklamaları öğretiliyor. Sonra televizyonu açtığımızda, CEO'ların ve aksiyon filmi kahramanlarının, özgür ruhlu, isyankâr ve bizden koparılıp atılmış tüm diğer nitelikler için göklere çıkarılışını izliyoruz. Bu, kapitalizmin edepsiz huylarından biri: İnsanları aşağılayıp üstüne aşağılanmışlıkları için onları suçlamak. Siyah erkekler işe en son alınıp ilk kovulanlar, ama yine de çocuklarını geçindiremeyen tembel babalar olarak şeytanlaştırılıyorlar. Binlerce dergi kapağının kendilerine öğütlediği gibi giyindiklerinde kızlara çamur atılıyor. Sonra işe giderek ailelerini ihmal ettikleri için aynı dergilerce suçlanacaklar, üstelik ailesel mazeretler bildirip izin istemeleri sebebiyle işyerinde suçlanırlarken bile.

İşçi sınıfı, bu olumsuzluk tamtamlarına karşı bağışık değil. Her insan gibi işçiler de kendileri hakkında kötü şeyler düşünmekte çok iyi –hatta bunları başkaları hakkında düşünmekte daha da iyiler. Çalışan insanlar da ırkçılığa ve cinsiyetçiliğe herkes kadar yatkın. Bir yaz günü bir şirket merkezi yakınında yürürseniz, bankacı delikanlılarla dağıtım elemanlarının beraber dikilip geçen kadınları nesneleştirirken sınıf bağlarının aslında cinsiyet bağlarından daha güçlü olmadığını görürsünüz. Sosyalistler, kürtaj veya evlilik eşitliği gibi meseleleri, çalışan insanları sadece sınıf meseleleri etrafında birleşmekten alıkoyan "dikkat dağıtıcılar" diye umursama-

yan popülist yaklaşımı tam da bu yüzden reddeder.[5] İlkin, bunlar sınıf meseleleridir: kürtaj için işten izin alıp başka bir eyalete gitme zorunluluğu veya bir eşin sağlık sigortasının reddedilmesi, özellikle işçi sınıfı kadınları ve LGBT bireyler için bir zorluk. Bunların, insanlar için aldıkları maaş kadar önem taşıyan, özgürlük ve onur meseleleri olması da aynı derecede önemli. Birtakım işçiler, diğer işçilerin çektiği eziyeti görmezden gelir –ya da destekler– ise, o zaman gerçek birlik mümkün olmaz.

İşçi sınıfı birliği; ırkçılığı, yabancı düşmanlığını ve işçi sınıfı içindeki diğer güçlükleri görmezden gelerek ilan edilecek bir şey değil, bunlarla çarpışarak uğruna mücadele edilecek bir şeydir. Bazı sosyalizm eleştirmenleri, sınıf mücadelesini ırkçılık ve cinsiyetçilik gibi meselelere öncelediğimizi iddia ediyor. Aslında biz bunları ayrılmaz görüyoruz. Tabii ki bazı sosyalistler bu sorunun –ve pek çok başkasının– içine etmiştir. Ama çoğunun baskıya karşı savaşmaktan gurur duyduğu bir geçmişi vardır. Örneğin 1930'larda Amerikan Komünist Partisi'nin binlerce üyesi, Güney'deki ırk ayrımına karşı çığır açan, cesur işler yapmıştır. Bu o kadar etkili olmuştur ki, sonraki on yıllar boyunca ırkçılık karşıtlığı ve komünizm, güneyli yobazlarca eşanlamlı görülmüştür. Bunlar, vatandaşlık hakkı savunucularına "komünist", komünistlere de "z*nci sevici" demişlerdir.[6]

5 Kendilerinin tecrübe etmediği baskıları umursamayan aktivistlerin, sol cehennemde özel bir yeri olmalı. Mesela sonsuza kadar sürecek bir planlama toplantısında bir grup adam, sürekli "ora"larına tekme yiyecek, bu sırada Şeytan da, "dikkatinizi buraya verin, gerçek meselelere odaklanın" falan diye bağırıp duracak.

6 Komünistlerin 1930'lardaki ırkçılık karşıtı eylemleriyle ilgili harika kitaplardan ikisi şunlar: Robin D. G. Kelley'den *Hammer and Hoe* [Çekiç ve Çapa] ve Mark Naison'dan *Communists in Harlem* [Harlemli Komünistler]. ABD'deki sosyalistlerin ve Siyahların mücadelesinin tarihine daha genel bir bakış için Ahmed Shawki'nin *Black Liberation and Socialism* [Siyahların Özgürleşmesi ve Sosyalizm] kitabını okuyabilirsiniz.

Sosyalistler, zulme karşı mücadelede işçileri, anlayış değil dayanışma temelinde, bu mücadelenin ortak sınıf çıkarına olduğu fikri üzerinden kazanmayı hedefler. ABD tarihinin en büyük sosyalisti Eugene Debs, I. Dünya Savaşı'na karşı açıklamaları nedeniyle kendisini suçlu bulan bir mahkemede bunu şöyle ifade etmiştir: "Sayın Hâkim, yıllar önce tüm canlılarla akrabalığımı anladım, ve dünyadaki en adisinden bir gıdım bile daha iyi olmadığım kararına vardım. O zaman da söyledim, şimdi de söylüyorum, daha aşağı bir sınıf varsa ben içindeyim, bir suç öğesi varsa buna dahilim ve hapiste bir can varsa ben özgür değilim."

Bunlar hoş sözler olsa da yalnızca Debs günlük hayatında bunları desteklediği için hatırlanıyor.[7] Dayanışma bir düşüncedir ama aynı zamanda inşa etmesi zaman alan bir şeydir, ben göğüs gerdiğimde arkamı kollayacak birilerinin olacağına dair güvene dayalı bir ilişkiler ağıdır. Kömür madencilerinin destansı 1984-85 grevi sırasında Londralı LGBT aktivistleriyle kurduğu bağlantılar hakkındaki, yakın zamanlı İngiliz *Pride* [Onur] filmi, başta birbirlerini güvensiz ve bilgisiz gören iki grup arasındaki dayanışmanın yavaş oluşma sürecini ayrıntılı olarak anlatır. Kendilerini "Eşcinseller Madencileri Destekliyor" olarak adlandıran bir gruptan bağış kabul edecek yerel bir madenci sendikası bulmaya –ki bu 80'lerin ortasında hiç kolay değildi– çalışan bir avuç –çoğu radikal siyasi ve işçi sınıfı kökenli– LGBT aktivistiyle başlar. Galler'de istekli bir sendika bulduklarında, eşcinsellerin kurduğu topluluklardan grev için ciddi miktar para ve destek toplayıp grev hattına düzenli ziyaretlerde bulunmak için Galler'e giderek samimiyetlerini gösterirler. Bir yıl sonra madenciler, yeni yoldaşlarıyla beraber Onur Yürüyüşü'nde yürümek üzere Londra'ya

7 Debs hakkında kısa bir tanıtım için Howard Zinn'in *Eugene Debs and the Idea of Socialism*'ine [Eugene Debs ve Sosyalizm Fikri] bakınız.

iade-i ziyarette bulunurlar. Bu, filme tamamıyla gerçek, hoş bir Hollywood kapanışı[8] verir.

Günlük hayatlarında bunu her zaman hissetmeseler de her işçi zulmü deneyimlediği için, zulme karşı işçi sınıfı dayanışması mümkündür. Leh sosyalist Rosa Luxemburg'un bir zamanlar söylediği gibi: "Hareket etmeyenler, zincirlerini fark etmez." Evdeki kanepelerinde oturan işçiler de, toplumun sattığı her boktan fikri, başka herkes kadar sahiplenebilir. Kendilerini bir mücadele içinde bulduklarında, kendileri ve adaletsizliğe göğüs geren diğerleri arasında bağlantılar kurarlar. Bazı Beyaz işçiler, yönetimin kendilerinin yok yere canına okumasının, Siyahların polisten –ve yönetimden– maruz kaldığıyla benzerliği hakkında düşünmeye başlar.

Doksanların başlarında Güney Illinois'deki Staley mısır şurubu fabrikasında üç yıl süren bir grev vardı. Grev devam ettikçe pek çok işçi, sendikalarının stratejisizliğinden bıkarak topluluk desteği bulmak için kendi başlarına işe koyulmaya başladı. Siyah işçiler yerel Martin Luther King Jr. Günü geçit töreninde bir birlik örgütlediğinde, onlarca Beyaz meslektaşı da katıldı, ki bu hemen hemen hepsinin bir MLK Günü etkinliğine ilk katılımıydı. Birkaç ay içinde King suikastını anmak için bir yürüyüş örgütlemiş, "Siyah ve Beyaz, birlikte savaşacağız!" sloganı atıyorlardı. Illinois kırsalından gelen bu Beyaz işçiler, başta sadece grevlerine destek sağlamak için Siyahların örgütleriyle temas kurmuş olsalar da bu tecrübeden, işçi hakları ve vatandaşlık hakları mücadelesinin göbekten bağlı olduğunu anlamışlardı.

"Bu, ne sendikalı Beyaz işçileri harekete geçiren, düz ekran televizyon alma mücadelesi, ne de düşük ücretli Siyah ve göçmen işçilerin, saygınlık ve adalet için giriştiği kavgadır," diye

8 Madencilerin grevinin ağır bir yenilgiyle bitmesi ve öncü aktivistin AIDS'ten ölmesi dışında. Filmin keyfi kaçmasın ama, 80'ler berbattı.

yazıyor sendika aktivisti Amy Muldoon. "Toplumun çalışan mutlak çoğunluğunda, işçi sınıfı mensubu kimliğimiz ve bunun sonucu olarak maruz kaldığımız zulüm gizli kaldıkça adı geçmeyen bir adalet özlemi var." Grev sayılarının ve sendika büyüklüklerinin tarihsel açıdan düşük seviyede seyrettiği bir zamanda yaşıyoruz. Gizli kalan yalnızca işçi sınıfının baskılanması değil –aynı zamanda gücü de. Bu yüzden zulme ve adaletsizliğe karşı savaşmaya önem veren pek çok insanın, işçilerin başı çekeceği fikrini çağdışı ve safça bulması şaşırtıcı değil.

İşçi sınıfı ifadesinin bile, sanki tulumları çekmiş ellerinde sefertası taşıyan, antik bir Beyaz erkek fabrika işçisi ırkına atıfta bulunurmuşçasına modası geçmiş görünüyor. İsmi, pek çok radikal gazetenin benzer isimlere sahip olduğu 1970'lerin sonlarına dayanan *Socialist Worker* [Sosyalist İşçi] isimli bir gazete için yazıyorum ve bu gazeteyi dağıtıyorum. Bugün bu isim küflenmiş görünebilir –*Sosyalist* kısmı değil ama İşçi kısmı. Bu çok saçma, çünkü çoğu insan işçi olmaya devam ediyor. İşçi olmak için bir araba fabrikasında çalışmanıza gerek yok (gerçi belli sayıda insanın hâlâ burada çalışması sayesinde arabalarımız var). Bir ofis binasında ya da Chipotle lokantasında çalışıyor olabilirsiniz. İşçi olmak için Beyaz adam olmak durumunda değilsiniz, aslına bakarsanız hiçbir zaman değildiniz.

İşçi sınıfının büyük değişimler geçirdiği doğrudur. ABD'de fabrika işleri, kuzey şehirlerinden özellikle güney ve batıdaki kırsal alanlara kaydı. Tıpkı San Fransisco CEO'sunun, şehrinin toplu taşıma işçilerinin başına gelmesini umduğu gibi, bazı mavi yakalı işleri makineler devraldı. Ama bu eğilimleri abartmayalım. Küresel işçi sınıfı hiç olmadığı kadar büyük. Çoğunlukla sanayisizleşme denen şey, aslında fabrika işlerinin yok olduğu değil, ABD içinde ve tüm dünyada sendikaların olmadığı yerlere taşındığı bir süreçtir. Ne kadar çok profesö-

rün ve köşe yazarının, sanayisizleşmiş dünyamız hakkında yazmak için fabrika yapımı dizüstü bilgisayarlarını kullanmaları, sonra da o kelimeleri yine fabrikalarda yapılmış fiber optik kablolar üzerinden yayımlanmak üzere e-posta ile göndermesi manidardır. Bu yazarlar sadece ofis pencerelerinden dışarı baksalar, o kabloların -tabii ki baret takan!- bildiğimiz işçilerce döşendiğini ya da tamir edildiğini bile fark edebilirler. ABD'de bile hâlâ pek çok sanayi işçisi var ve her zamankinden daha fazla üretiyorlar; bu da işleri her zamankinden daha fazla sekteye uğratabilecekleri anlamına geliyor. Bu sırada, sağlık hizmetleri ve perakende satış gibi sanayi harici alanlarda yer alan milyonlarca işçi, şirketlerinin işçi üretkenliğini artırmak için "Toyota işletme modeli"ni[9] getirmesiyle, işlerinin fabrika işini andırmasına tanık oluyor.

İşçi sınıfının geçmişte olduğu gibi ortalıkta görünmemesinin bir sebebi, sınıfın yalnızca bir istatistik değil aynı zamanda bir farkındalık olmasıdır. İşçiler kendi çıkarları için savaşmak üzere bir araya geldiklerinde, bir zamanlar Marx'ın yazdığı gibi, "kendi içinde" bir sınıf olmaktan bilinçli bir "kendi için" sınıfa dönüşür. Buna karşılık, işçi sınıfı sendikaları ve partileri zayıf olduğunda, işçilerin sesleri sanki hiç yokmuşçasına kamu gündeminden kaybolur.

Yetmişlerin başlarında Amerikan medyasında, altmışların protesto hareketlerinden etkilenen ve fabrika yaşamının kasvetli dünyası burnundan gelen genç işçileri ifade eden "mavi yaka blues[10]" adını verdikleri bir eğilim ele alınırdı. Bu ruh

9 "İnsanların işlerini sürekli geliştirebilmeleri için gerekli araçları sağlamak üzere tasarlanmış bir sistem" şeklinde özetlenebilecek, Toyota Motor Şirketi'nin yönetim yaklaşımının ve üretim sisteminin altında yatan ilkelerle davranışları kapsar. *-çev.*

10 Etimolojik olarak melankoli ve üzüntü anlamına gelen "blue devils" (mavi şeytanlar) ifadesine dayandığı düşünülen, sonradan "blues"a indirgenerek sıkıntı ve depresyon ile özdeşleştirilen kavram. Aynı zamanda Afrika'dan Amerika'ya getirilen kölelerin şarkılarından doğan bir müzik türüdür. *-çev.*

hali, Lordstown, Ohio'daki otomobil işçilerinin, temel meselenin para veya sosyal yardımlar değil montaj hattı hızlandırmaları olduğu 1972'deki grevinde somutlaşmıştı. Yerel sendika, üyelerinin "sigara içebilme, biraz geyik yapabilme, bir kitap açabilme, hatta hayallere dalabilme" hakkı için grev yaptıklarını söylüyordu.[11]

Fabrika koşulları iyiye doğru değişmemesine rağmen, kimse artık mavi-yaka blues'dan bahsetmiyor. Şimdiki bir otomobil işçisi, işinin koşullarını şöyle tarif ediyor:

> Biz ultra-yalın bir üretim tesisiyiz, yani sahada olabildiğince az insanla çalışıyoruz ... tuvalet molası verilecek kimse yok. ... Bunu yapmaya devam edersen çıldıracakmışsın gibi hissediyorsun. Sonra çıldırıyorsun ama aynen devam ediyorsun. Ve bir robot olduğun için, hayatın sanki aralıksız bir çılgınlık seli gibi. Seni dönüştürdükleri şey bu.

Koşullar değilse de direnç seviyesi değişti –kötüye doğru. Bunları anlatan, grevde değil ve bir muhabire konuşmuyor. İşçilere bir tartışma ortamı sağlamakla ilgili pek az yerden biri olan 2013 Sosyalizm konferansındaki bir toplantıda konuşuyor. Medyanın geneline kalsa, otomobil işçileri hâlâ bir işleri olmasına sevinmeli.

Ama işçilerin, sayıları gibi gücündeki düşüş de kolayca abartılır. Uzmanlar, sendikaları geçmişin önemsiz kalıntıları sayarak hiç umursamıyor, ta ki bir grev patlayana ve bunun ne kadar çok kaosa yol açacağı hakkında balataları sıyırana kadar. O zaman bile bel bağladıklarını artık fark ettikleri işçileri gerçekten dinlemekten genellikle acizler. "Onları işe döndürün, ne kadar para istiyorlarsa verin, sonra da bunun tekrarlanmaması için işlerinin nasıl otomatikleştirilebileceğini çözün."

---

11 Bu hikâye, Studs Terkel'in sözlü tarih derlemesi *Working* [Çalışma] adlı kitapta ele alınır. Bugün böyle bir grev düşünebiliyor musunuz? "Facebook yoksa, grev var!"

Teknoloji patronu, toplu taşıma işçilerinin daha fazla para için greve gittiğini varsayıyor, halbuki temel meseleleri, iş dağıtımı üzerinde söz sahibi olabilecekleri iş kurallarını sürdürebilmek. Herhangi bir CEO'nun şüphesiz bekleyeceği özerkliğin aynısının bir kısmını istiyorlar. Çoğu emek çekişmesi, ücret için olduğu kadar saygınlık hakkındadır. Buna, kendi çıkarlarını, grevden sıkıntıya uğramış olabilecek müşterilerinkinin önüne geçiren grevdeki işçileri açgözlü olarak resmetmeye meyilli haberlerde pek az rastlanır.

Aslında ABD'nin iş yasalarına göre, pek çok işçinin müşterileri, diğer işçileri ya da halkı etkileyen meseleler üzerine greve gitmesi yasaktır.[12] Fakat sendikaları yalnızca kendi çıkarlarını gözetmekle paylayan basın ve siyasetçiler, her nedense onların diğerleri için greve gitmesine izin verecek yasaların değişmesi çağrısında bulunmuyor. Chicago öğretmenleri 2012'de greve gittiğinde, asıl kaygıları şehrin büyük sınıf mevcutları ve dökülen okul binalarıydı. Belediye başkanı onlara, bunların yasal pazarlık meseleleri olmadığını söyledi –sonra da onları çocukları önemsememekle suçladı.

BART grevinden birkaç ay sonra New York'taki Long Island Rail Road toplu taşıma işçileri greve gitme tehdidinde bulunduğunda, siyaset ve iş liderlerini telaşlandırdılar. Onları şaşkına çeviren, işçilerin kendi ücretleri ve sosyal yardımları değil, gelecekte işe girenler için önerilen kesintiler hakkında mutsuz olmasıydı. Gelecekteki işçiler için savaşma ilkesi, sendika üyelerince yaygın biçimde anlaşılır, buna "doğmamışları koru-

12 1947 tarihli Taft-Hartley Yasası, işçilerin doğrudan işverenleri dışında herhangi birine karşı greve gitmesini yasaklar. Yasa Cumhuriyetçi Kongre'den geçtikten sonra Harry Truman ve Demokratlar, bir sonraki sene yasayı kaldıracaklarına söz veren bir kampanya yaptı. İşçi hareketi, üyelerini oy vermek için seferber etti, Truman'ı yeniden seçti, hem Temsilciler Meclisi'nde hem de Senato'da Demokratlar çoğunluğu kazandı ve ... hâlâ Taft-Hartley'miz var. Bizzat Truman, ikinci döneminde, grevleri kırmak için tam on iki kez bu yasaya başvurdu.

mak" derler -bunun, yönetimdekilerin aynı zamanda kürtaj karşıtı olanlarını daha da çileden çıkarmasını umabiliriz. Ama bu, toplu emeği hiç tecrübe etmemiş bankacılar, patronlar ve hatta pek çok blog yazarı için yabancı ve dolayısıyla çileden çıkarıcı bir kavramdır. İşçilerin, tanımadıkları insanların yarınının yaşam standartlarını korumak için bugünün ücretlerini feda etmesi, onlara delice geliyor.

Bu yüzden, gezegenimiz hakkında uzun vadeli kararlar vermekten tam da bu insanların sorumlu olmamaları gerekiyor. Şu anda var olan sınıf olarak değil, gelecekteki mücadelelerle vücut bulacak işçi sınıfı, çok daha iyi bir iş çıkarabilir. Sosyalistler, işçilerin sesine bir tartışma ortamı sağlayarak ve işçilerin sendikalar oluşturduğu, hükümetleri devirdiği, geyik yapma, hayallere dalma ve kitap okuma hakkı için greve gitmeyi göze aldığı zamanların derslerini ve ruhunu canlı tutarak, bu sürecin ilerlemesine yardımcı olmayı hedefler.

Micheal Zweig şöyle yazar:

> Kapitalist sınıf ... bir sınıf olarak yeniden üretilmesi ve yöneten sınıfının istikrarı için yaşamsal olan, seçkin eğitim kurumları, sosyal kulüpler ile iş, ticaret ve lobi gruplarının da dahil olduğu kurumlar yaratmıştır. ... İşçi sınıfı da, çoğuna değilse de bazılarına kendisinin sebep olduğu, emekçilerin karşı karşıya kaldığı kurumlarca ve medya temsiliyle nesiller boyu yeniden üretilmiştir. ... Fakat kapitalist ve yöneten sınıfların aksine, işçi sınıfı, kendini topluma stratejik yol göstermeye hazır bir toplumsal güce dönüştürmek için tasarlanmış bir kurumdan yoksundur.

Sosyalistler, yalnızca işçi sınıfının mirasını koruyarak değil, aynı zamanda kapitalistlerin kışkırtmaktan kendilerini alıkoyamadığı hazır yemek işçilerinin grevlerinden, kendilerini resmen "belgesiz ve korkusuz" ilan eden genç göçmenlere, robo-işçilerinin tuvalete gitmesine izin vermeyince bir avuç işçisinin sabrının taşmasıyla üretim hatlarının saatlerce kapatıl-

masına tanık olan araba fabrikasına[13] kadar, yeni mücadelelere katılıp şekil vererek o kurumları yaratmayı amaçlar. Bu mücadelelerin çoğu küçük ölçeklidir. İdeali, sürekli büyük çapta protestolar olurdu. Fakat işçi sınıfı, doğası gereği kendini dezavantajlı bulur. Terry Eagleton, tren istasyonuna giden yolun sorulduğu ve "Valla buradan başlamazdım." diye cevap veren biri hakkındaki eski bir İrlanda fıkrasıyla mevcut durumumuz arasında benzerlik kurar. Eagleton, sosyalistlerin, bugünün alt düzey sınıf mücadelesiyle ilgili aynı hisleri paylaşabileceğini söyler. "Ama tabii ki başlayacak başka bir yer yok. Farklı bir gelecek, bu tekil şimdinin geleceği olmak zorunda."

Peki, bu tekil şimdiden sosyalizme nasıl ulaşırız? On milyonlarca işçi nasıl bir devrimci haline gelebilir? Tabii ki bir devrimle. Belki de sıralamayı şaşırdığımı düşünüyorsunuz. Bizden, devrimleri, radikal önderlerce yürütülen bir planın son adımı olarak görmemiz isteniyor, halbuki devrimler milyonlarca sıradan insanın radikal önderlere dönüştüğü süreçlerdir. Ama devrimler hakkında bildiklerimizin o kadar çoğu ezberden ibaret ki... Bunu düzeltmek, muhtemelen bir kitabın bütün bir bölümünü alır. Öyle de olacak zaten...

13 Otomotiv fabrikalarında yaşananlar hakkındaki konuşmayı, WeAreMany.org adresinden dinleyebilirsiniz. "The New Fightback in Auto" [Otomotivde Yeni Karşı Hücum] diye aratınız.

8. Bölüm

DEVRİM!

Arsızca kendi reklamını yapma kültürümüzde *devrim* kelimesi o kadar sık kullanılıyor ki bütün anlamını kaybediyor. Reklamlar, dört çeker araba aksamlarında, leke çıkarmada ve sinekkaydı tıraşta devrimsel ilerlemelerden söz ediyor. Yöneticiler, deodorantlarımızı internetten alabilmemize olanak tanıyarak yaşam deneyimini devrimleştirdikleri için alkışlanıyor. Fakat daimî şirket yaygarası arasında, bazen uzak ülkelerdeki gerçek devrimlerden kesitler yakalıyoruz: Reklam panolarından bütün yurttaşları sertleşme bozukluğuna karşı *Devrime Katıl*mak için doktorlarıyla konuşmaya çağıran zengin ülkelerden satın alınmış yüksek teknoloji silahlarıyla donanmış diktatörlerle sokaklarda yüzleşen insanlar. Habercilerin tavrına bakarsak, gerçek devrimler havalı veya ileri teknoloji olmak yerine, insanlığın eski kötü günlerinin ürkütücü yankıları.

Sosyalistler, devrimleri epey farklı görür. Korkutucu ve trajik unsurlarını tanırız ama aynı zamanda birlik içinde hareket ettiklerinde, sahip oldukları muazzam güçlerden bazılarının ilk defa farkına varan milyonlarca insanın şaşkınlığını ve hayranlığını da görürüz. Nüfusun çoğunluğu, kendi kendini atamış sözcülerini kenara itip kendi sesini duyurma talebinde bulunduğunda, sosyal yaşantının en dolu ifadesi devrimlerdir. Muhtemel sonuçlarından korkarak devrim yolunu baştan

reddetmek, acıdan ve reddedilmekten kaçınmak için yalnız ve risksiz bir yaşam sürmenin siyasi eşdeğeridir.

Tüm bunlar kulağa romantik gelebilir, çünkü öyle. Sosyalistler, iflah olmaz romantiklerdir –ya da en azından öyle olmalıdırlar. İnsanları sever ve sıradan insanların (bizler de dahil) aslında sıra dışı olduğunu ve devrimlerin, çoğunun bunu –dünyaya ve kendilerine– gösterebileceği tek zamanı teşkil ettiğini düşünürüz. 1960'lardaki son büyük devrimci dalga, Cezayir varoşlarından Paris ve Detroit fabrikalarına, oradan da tüm dünyaya yayıldığından beri neredeyse yarım yüzyıl geçti.[1] O zamandan bu yana gelen kuşakların tümü, siyasi romantizmi küçümseyerek büyüdü. Altmışların muhteşem "Gerçekçi ol, imkânsızı iste" sloganının yerini, kontrol edebildiğinle yetinip kendinden başka kimseden bir talepte bulunmamaya sadık kalmayı öğütleyen kişisel gelişim mantraları aldı.

Derken 2011'de, Kuzey Afrika ve Ortadoğu'da devrimler patlak verdi. On yıllardır monarşiler ve askerî diktatörlükler altında nefessiz kalmış milyonlar, şehir meydanlarını ele geçirerek buralardan çıkartılmayı reddetti ve çoktandır uykuya yatmış romantik hisler yeniden alevlendi. İnsanlar, yedi iklim dört bucak Arap Baharı'ndan etkilenerek, yerkürenin o ana kadar en değişmemiş bölgesindeki ani dönüşümlerden ilham aldı.

Fakat rejimler karşı atağa geçti ve IŞİD gibi yeni karşı devrimci güçler ortaya çıktı. Kalkışmalar, Mısır ve Bahreyn'de askerî bastırmayla, Suriye ve Libya'daysa iç savaşlarla boğuldu. Şimdi Ortadoğu ve ötesindeki pek çokları, devrimin hakikaten

1 İlk akla gelen üç öneri: Gille Pontecorvo'nun, Cezayir'in Fransa'dan bağımsızlığını kazanmasını anlatan derinlikli filmi *The Battle of Algiers* [*Cezayir Savaşı*]; Daniel Singer'ın 1968'te Fransa'daki genel grev hakkındaki *Prelude to Revolution*'ı [*Devrime Girizgâh*]; Dan Georgakis ve Marvin Surkin'in, League of Revolutionary Black Workers [Devrimci Siyah İşçiler Birliği] hakkındaki *Detroit, I Do Mind Dying*'i [Ölmek Ağrıma Gidiyor Detroit].

gerçekleşip gerçekleşmediğini, bunun bir serap olup olmadığını sorguluyor. Tarihteki her karşı devrimin üretmeyi amaçladığı, tam da bu sorudur. Devrimler tek bir olay değil, maalesef bazılarının belirleyici olarak on yıllar sürdüğü, diğerlerinin daha geçici aksamalar olduğunun sonradan ortaya çıktığı, pek çok yenilgi barındıran bir süreçtir. Arap Baharı özelinde bunlardan hangisi doğru olursa olsun –sanıyorum ki ikincisi–, devrimin reklam dolgusundan fazlası olduğunu yeni bir kuşağa göstermenin önemli görevini çoktan yerine getirmiştir.

Devrimci tam olarak nedir?

Büyürken devrimci olacağımı hiç düşünmezdim ve kendimi normalde kesinlikle böyle tanımlamazdım. Ben rahat pijamalarımı çekmiş kanepede kebap yaparken,[2] devrimcilerin kamuflajlı üniformalarıyla ormanlarda ilerliyor olması gerekir. Siyasi sistemi alaşağı etmeye uğraşan biriyle bağdaştırabileceğiniz bir kişiliğe sahip değilim: Hiç yumruk yumruğa bir kavgaya bulaşmadım ve genelde kişisel hayatımda yüzleşmeden kaçınmaya çalışırım. Giyindiğim, konuştuğum ya da davrandığım biçimden ötürü değil ama bir devrim olması gerektiğine inandığımdan, bu inançlara uygun davranmak üzere elimden geleni yaptığım için bir devrimciyim.

Sosyalist olmadan önce, devrimcilerin, asgari ücreti yükseltmek gibi ufak ama önemli değişimleri kazanmak için genelde yıllar süren mücadelelere dahil olmaktan çok, kenardan radikal konuşmalar yapan (veya esrar içen) kişiler olduğunu düşünürdüm. Aslında tanıdığım bir devrimci yoktu ama altmışlar hakkındaki Hollywood filmlerine ve şapşal radikal sitkom karakterlerine fazla maruz kalmama dayanan değerlendirmem hakkında kendimden epey emindim. Gördüm ki devrimci ol-

2 Hayır, tek renk pijama takımı değil. Asıl o, devrimden dışlanmaya sebep olabilir.

mak, kesinlikle reformlar için savaşmayı reddetmek anlamına gelmiyor -yoldaşlarım ve ben, idam cezasının sonlandırılması, evlilik eşitliğinin kazanılması ve yerel okullar için daha fazla kaynak ayrılması gibi çeşitli talepler için yıllarca mücadele ettik. Reddettiğimiz şey, reformizm denen, yalnızca kapitalizmi bir süreliğine bir nebze iyileştirmek için çeşitli reformları elde edeceğimiz değil, gitgide daha ilerici yasalar geçirerek yavaşça ama emin adımlarla kapitalizmin kendisini, insanlığın çoğunluğu için işleyen bir sisteme döndürebileceğimiz fikridir. Reformizm, çekici bir stratejidir, çünkü devrimden çok daha pratik görünür. Sorun, amacınız sosyalizmse reformizmin işlemeyeceğidir.

Sosyalizm, yavaş yavaş oylanarak var edilemez. Kapitalizm altındaki demokrasi, özel bir yerel hastanenin kapatılıp kapatılmaması veya ürün satmak için kadınların vücutlarını kullanan cinsiyetçi reklam yağmuruna maruz kalıp kalmamamız gerektiği gibi çok temel soruları bile yanıtlamaz. Bu yüzden kâr sistemini ortadan kaldırıp kaldırmayacağımıza dair oy vermemize kesinlikle müsaade edilmeyecektir. "Bir ülkenin, kendi halkının sorumsuzluğundan ötürü komünist olmasını neden oturup izlememiz gerektiğini anlamıyorum." Bunlar, Şili 1970'te Sosyalist Parti'yi iktidara taşıdığında, ABD dışişleri bakanı Henry Kissinger'ın sözleriydi. CIA ve Şili ordusu, üç yıl içinde demokratik hükümeti devirerek on binlerce destekçisini katletti.

Dünyanın her yerinde sosyalist önderleri seçerek orduları feshetmek, yoksulluğu bitirmek ve Mardi Gras'nın[3] artık her Çarşamba yapılacağını ilan etmek mümkün olsaydı bile, sosyalist toplumları yaratmak için hâlâ devrimlere gerek olabilir.

3 Mardi Gras, Hıristiyanlıkta, Büyük Perhiz'in ilk günü olan Kül Çarşambasının arifesi salı gününde (Tövbe Salısı) gerçekleştirilen bir karnaval. Paskalya tarihine bağlı olarak, her sene 2 Şubat ile 9 Mart arasındaki bir salı gününe denk gelir. -*çev.*

Milyonlarca işçinin, toplumu yönetmek için gerekli öğrenme sürecinden geçmesi, ancak devrim tecrübeleriyle mümkündür. Ya da Marx'ın bir zamanlar dediği gibi: "İşçilere diyoruz ki, yalnızca koşulları değiştirmek için değil, kendinizi de değiştirmek için yıllar süren iç savaşlardan geçmeniz gerek." Bu, çağdaş kulaklara, Marx'ın niyet ettiğinden biraz daha iç karartıcı gelebilir. "İç savaşlar" derken, tam olarak ordu savaşlarına değil, -işyeri işgallerinden, yeni anayasalar yazmaya, polisle ya da askerle sokak çatışmalarına- pek çok biçim alabilecek sınıflar arası yoğun uyuşmazlıklara atıfta bulunuyordu. Bu çatışmalar, yalnızca acıyı ve kaybı değil, -bireyler, sınıf ve toplum olarak- önceden bilinmeyen kapasiteleri ve becerileri keşfetmenin heyecanını da içerebilir. Yine de yıllarca süren mücadelenin, barışçıl seçimler ve Mardi Gras Çarşambaları'ndan daha dandik olduğu gerçeğinden kaçınmanın yolu yok.

Devrimler, tabii ki devrimciler istediği anda şıp diye gerçekleşmez -devrimin doğası, normalde devrime hazır azınlıktan çok daha fazla sayıda insanın ayaklanması olmasıdır. Yarın Beyaz Saray'ın önüne bir megafonla dikilip hükümetin teslim olmasını talep etmenizi önermiyorum. Peki devrimciler, "normal", devrimsiz zamanlarda ne yapar? Bazı aktivistler, devrimci olmayı kişisel bir açıklama sayar. O anda bir anlam ifade etse de etmese de protestolarda boy göstererek -trafiği engellemek ya da bir dükkânın camını kırmak gibi- mümkün olan en radikal şeyi yapmak isterler, çünkü bu, sistem hakkında ne hissettiklerinin bir ifadesidir.

Sosyalistler için devrimci olmak, bir ruh hali, bir protesto tarzı ya da okul kantininde beraber oturulan ekip değildir. Aksine, kapitalizmin kaçınılmaz olarak devrimler ürettiğini ve bunların başarıya ulaşabilmesi için elden geldiği kadar hazırlanmak gerektiğini anlamaktır -buradaki püf nokta, bu senaryonun önümüzdeki beş yıl mı elli yıl mı sonra gerçekle-

şeceğini bilmemektir. Devrime hazırlanmak, konserve yiyecek ve el feneri istiflemek anlamına gelmez.[4] Bu, -okuyarak ve geçmişin derslerini tartışarak, şimdinin protesto hareketlerinde mücadele edip nasıl kazanılacağını öğrenerek- kendimizi ve gelecek için bize katılanları eğitmek anlamına gelir.

Zamanımızın çoğunu, sendikalardaki reformistler, kâr amacı gütmeyen örgütler ve aktivist ittifakları gibi çeşitli hareketlerde çalışarak geçiririz -ki bu genelde tartışmalara yol açar. Birleşik Devletler'deki çoğu reformist, değişimi yavaşça elde etmek için gerçekçi tek stratejinin, Demokrat Parti içinde kalarak onu içeriden daha ilerici hale getirmek olduğunu düşünür. Fakat devrimciler, ırk, cinsiyet ve sınıf eşitliği gibi şeyler için mücadele eden insanların, aynı amaçları paylaşmayan bir partiden bağımsız olması ve bir gün daha radikal taleplerde bulunmaya dayalı yeni bir partide buluşması gerektiğini düşünür. Orta yolcular ve radikaller arasındaki farklılıklar, bir toplantı düzenlemek için bile farklı yaklaşımlara varabilir. Pek çok reformist, toplantıları pratik görevlere odaklamayı tercih eder ve açık uçlu siyasi tartışmaları, "üretken olmayan" bir zaman kullanımı olarak görür. Buna karşılık devrimciler, insanların hareket içinde edinmekte oldukları deneyimlerden kazandıkları yeni bakış açılarını keşfetmek için mutlaka siyasi tartışmalara vakit ayırmak ister. Bir protestoya katılan veya kendilerini grevde bulan insanların çoğu, kapitalist sistemin tümüne karşı olmak durumunda değildir. Fakat günlük koşuşturmacalarının dışına bir kez adım atıp -küçük ya da büyük- direnişle haşır neşir olduklarında hayatı genellikle farklı bir açıdan görmeye başlarlar.

Belki yerel haberler, az önce katıldığınız gösterinin önemli ayrıntılarını çarpıtıyordur. Başka hangi hikâyeler hakkında

4 Bu aslında, hızlanmış iklim değişikliğinden ötürü karşı karşıya kaldığımız, devrim olmazsa yalnızca kötüye gidecek olan, artan sayıdaki mega fırtınalara hazırlanmaktır.

bize yalan söylediklerini nasıl merak etmezsiniz? Ya da belki siz grevdeyken birkaç iş arkadaşınız, grev hattının yanından yürüyen bir kadına sarkıntılık etmek için bağırmayı bırakır. Her günkü cinsiyetçilikleri, işte olmanın günlük safsatasının parçası olduğundan size pek batmıyordur. Ama artık sağlık hizmetleri için ciddi bir mücadele içinde olduğunuzdan, bu size çok daha aşağılayıcı gelir. Sizi "çok fazla" rahatsız etmediği için göz yumduğunuz diğer cinsiyetçilikler hakkında düşünmeye başlarsınız. Tüm bunları birkaç kelimeyle iş arkadaşlarınıza açıklarsınız, bunlardan bazıları normalde yapacaklarından daha dikkatle dinler, çünkü grevi başarıya ulaştırmak için herkesin birlikte kalması gerektiğini bilirler.

Sömürüye ya da zulme karşı en kısa direniş deneyimi bile, ömür boyu hava kirliliğinin ardından temiz hava solumanın nasıl hissettirdiğini keşfetmek gibi hayatı değiştiren bir an olabilir. Birkaç yıl önce iki yüz elli UPS işçisi, haksız bir işten çıkarmaya karşılık iş bırakmaya gitti. Uzun bir mücadelenin ardından kovulan sürücü işine geri dönse de onun için işini bırakan iki yüz elli kişinin her biri, on günlük maaşından oldu. Çoğunun bunu bir zafer olarak görmesi, dayanışmanın anlamı hakkında tonla şey anlatır. Ben bu hikâyeyi *Socialist Worker*'a taşıdım[5] ve işçilerden birini epey yakından tanıdım. O iki yüz elli kişinin yalnızca kovulan sürücü için işi bırakmadığından bahsetti. "Kendileri için bıraktılar. Park yerinde olduğumuz o doksan dakika boyunca özgürlüğü tattık." Sosyalist bir toplantıda, muhtemelen birkaç ay önce kendini hiç hayal etmemiş olduğu bir yerde konuşuyordu. Ama işleri kurtarmak için iş bırakma ve ardından gelen mücadele deneyimi, dünya görüşünü değiştirmişti. Birkaç hafta sonra bana sendikaların, aslında düşününce, özünde esasen komünist bir

5 Gazetenin adının cuk oturduğu zamanlardan biriydi.

çaba olduğunu söyledi. *Fox News*[6]'un aksine, bunu övgü manasında kullanmıştı.

Bir UPS işçisinin bakış açısındaki bu değişim, devrimci durumlarda gücün ne hissettirdiğini ilk defa deneyimleyen ve bunun, tüm hayatları boyunca sürdürdükleri ve sonrasında sürecekleri yaşam hakkında ne anlama geldiğini anlamaya başlayan milyonlarca işçi sınıfı mensubunun başına gelir. Daniel Singer, *Prelude to Revolution* [Devrime Girizgâh]'da, öğrencilerin sokakları ele geçirdiği ve işçilerin dünyanın tanık olduğu en büyük greve gittiği 1968 Mayıs'ında Paris'te gerçekleşen olayların derin psikolojik etkisini betimler:

> Üretken makine gıcırdayarak durduğunda, çarkların kendileri, işlevlerini sorgulamaya başlar. Benzin olmadığında, toplu taşıma durduğunda, fabrika bacasından duman çıkmadığında, ofiste normal iş olmadığında, sosyal yaşamın alışılmış ritmi kesintiye uğradığında, insan zihni tek başına rutine sadık kalabilir mi? Rahatsız bir şekilde uyanık halde uzanırken, gençliğin umutları veya yanılsamalarını gerçekçi biçimde hatırladığınız, bu umudu tatminle karşılaştırdığınız, acı dolu berraklıkla hayatınızın anlamını tarttığınız o ender uykusuz geceleri hatırlar mısınız? Böyle bir şey, aniden binlerin başına gelir ve bu, gündüz olur. Yalnızca toplu umutla birleşen bu toplu hüzün, ondan gerçekten ilham almıştır. Değişim ihtimali, içsel sansürü gevşetir. Kişiyi, şimdinin katlanılamazlığını yalnızca kendine değil, başkalarına da itiraf etmeye iter. Gruplar, ne yapılabileceğini tartışmak için fabrikalarda, ofislerde bir araya gelir.

Bu, pek çok zaman pek çok yerde meydana gelmiş, neşeli ve baş döndürücü kitlesel bir his, devrimci bir durumun başlangıcıdır. Tehlike şudur: Sıradan insanlar sokaklarda çocukluklarından beri ilk defa dünyanın nasıl bir yer olması gerektiği

6 *Fox News*, Cumhuriyetçi Parti yanlısı ve muhafazakâr yayın çizgisine sahip ücretli bir haber kanalı. *-çev.*

hakkında sohbetler ederken, bu meselelerde başı çeken insanların, genelde işleri normale en hızlı nasıl döndürebileceklerinin hesabını yapmasıdır. İşçi sınıfının bu durumda toplumu ele geçirme potansiyelinin farkına varması için, bu açık uçlu olasılıkların coşkulu atmosferini belirli bir yere yönlendirmek üzere mücadele edebilecek, işçiler içinde derin köklere sahip büyük bir sosyalist partiye ihtiyaç vardır. Bu yalnızca bir kez gerçekleşmiştir.

Rusya'yı konuşma zamanı

1917 Rus Devrimi'nin çoğumuzun öğrendiği kısa biçimi az çok şuna benzer: Rus halkı, yoksul oldukları ve beceriksiz çarları (Rus kralları böyle adlandırılırdı) tarafından feci bir savaşta ölmeye yollandıkları için kızgındı. Bolşevik Parti ve yetenekli önderi Vladimir Lenin, bu öfkeyi beceriklilikle yönlendirip, fanatik sosyalist ideallerini ülkeye dayatacak mutlak gücü Bolşeviklere veren devrimi gerçekleştirdi, bu da Lenin'in yardakçısı Josef Stalin yönetiminde on yıllar sürecek felakete yol açtı.

Bu hikâye, iki şeyi doğru anlatır: Başlangıçtaki kızgın halk ve devrim yenilgiye uğradıktan sonra Stalin altında gelen felaket. Ama arada dışarıda bırakılan bazı ilginç şeyler var –milyonlarca Rus işçi, köylü ve askerin, tarihteki en büyük demokratik unsurları biçimlendirip dünyanın hiç tanık olmadığı yeni tür bir toplumun tohumlarını ekerek, onlarca ülkedeki işçilere kendi komünist partilerini kurmak üzere ilham vermesi gibi.[7] Bu orta bölüm es geçilir, çünkü Rus Devrimi'nden çıkarmamız

7 Rus Devrimi hakkında yazılmış bir milyon iyi ve zilyon –pardon şılazilyon– kötü kitap var. Bildiklerim arasında en kapsamlı ve en güzel yazılanı, Lev Troçki'nin *Rus Devrimi'nin Tarihi*'dir. Ayrıca 1.200 sayfadır ve tarihin bir kısmını bildiğinizi varsayar. Başlangıç yapmak için iyi bir makale, Ahmed Shawki'nin "80 Years Since the Russian Revolution"'ıdır [Rus Devrimi'nden Bu Yana 80 Yıl].

gereken derslerin perçinlenmesini sekteye uğratır: Sosyalizm işleyemez, güç her zaman yozlaştırır ve devrimlere katılan sıradan insanlar yalnızca şu ya da bu seçkinler grubunca yönlendirilen ahmaklardır.

Sosyalistlerin kapitalizmi alt etmek için işçileri basitçe bir ordu gibi kullanıp iktidarı ele geçirdiklerinde onlardan yüz çevireceklerinden şüphelenmeleri için insanların makul gerekçeleri var. Tarih, kitlelerin iktidara getirdikleri önderlerinin ihanetine uğradığı isyan örnekleriyle doludur. Bu, ABD'yi meydana getiren gibi hakikaten önemli devrimler için bile bir nebze doğrudur. Amerikan Devrimi, İngiliz sömürgeciliğini ve monarşisini devirerek dünyanın ilk çağdaş demokrasilerinden birini yaratmıştır. Bağımsızlık Bildirgesi'nin, tüm insanoğlunun eşit yaratıldığı iddiası, dünyanın her yerindeki devrimcilere -ya da en azından Y kromozomu barındıranlara- ilham vermiştir. Ama bağımsızlık ilan edildikten sonraki birkaç yıl içinde, devrimde (çoğunlukla ücret almadan) savaşmış yoksul Massachusetts çiftçilerinin, borçlarını ödeyemedikleri için hapse atılmaya başlamasıyla Shays Ayaklanması çıkmıştır. Yeni ülkenin -neredeyse tümü varlıklı toprak sahipleri olan- önderlerinin tepkisi, İngilizlerle savaşta pek çok şeyi feda etmiş halkın endişelerine kulak asmak yerine, kendilerine daha güçlü bir merkezî hükümet ve gelecekte yoksul ayaklanmalarını daha çabuk bastırabilecekleri bir ordu sağlayan Anayasa diye bir şey yaratmak olmuştur. Bir de, biliyorsunuz, kölelik. Pek çok Amerikan yurtseverinin Bolşeviklere yönelttiği suçlama -devrimci kitleleri kendi kazançları için kullandıkları- Lenin ve yoldaşlarından ziyade, meşhur Kurucu Babalar'ına çok daha uygundur. Aslında, Bolşeviklerin yüz yıldır şeytanlaştırılmasının gerçek sebebi, tam olarak bunun zıddını yapmış olmalarıdır -devrimi, yeni seçkinlerin ele geçireceği ilk aşamanın ötesine, iktidarın gerçekten de halk kitlelerinin

elinde olduğu, toplumun daha radikal bir dönüşümüne taşımışlardır.

Rus Devrimi'yle ilgili anlaşılması gereken ilk şey, ortada bir değil iki devrim olduğudur: Şubat'ta çarın devrilmesi ve Ekim'de bir sovyet hükümetinin kurulması. Şubat devrimi Lenin -ya da bir başkası- tarafından planlanmamıştır. Kadın giyim işçilerinin grevi -Bolşevikler ve diğer sosyalistlerin yardımıyla- başkente yayıldıktan sonra neredeyse anında patlama yapmış ve birkaç gün içinde çarı kenara çekilmeye zorlayan ve yeni gözetimci (ya da geçici) bir hükümet yaratan, çığ gibi durdurulamaz bir güce bürünmüştür. Bu ilk devrim, pek çok başka devrimin ilk günlerinin özelliklerini taşır: Öngörülemezlik, bu kadar uzun zamandır mutlak güce sahip bir rejimin bu kadar kolayca devrilebilmesinin verdiği coşkulu inanamama hissi ve çalışan kadınların oynadığı öncü rol. Normalde protestolara öncülük etmek için günlük sorumluluklarından başlarını kaldıramayan çok sayıda işçi sınıfı kadın meydana çıkmaya başladığında, işler ciddiye binmek üzeredir.

İlk Geçici Hükümet'te, varlıklı toprak sahibi ve kapitalist sınıfların partileri ağırlıktaydı, ki bu şaşırtıcı değil. Bir despot devrildikten sonra yerine geçen ilk hükümet, sıklıkla genelde eski rejimi desteklemiş ama şimdi hep halkın tarafında olduğunu iddia eden insanları barındırır. Bu erken aşamada halkın çoğunun bununla bir sorunu yoktur. Despotu deviren güzel birliktelikle kendilerinden geçmişlerdir ve hâlâ en çok paraya, konuma ve eğitime sahip olanların toplumu yönetmesinin doğal olduğunu düşünürler. Bu ilk günlerde farklı sınıflar, kaçınılmaz olarak herkes işine döndüğünde dükkânı kimin devralacağı sorusuyla meşgul olmadan beraber kutlama yapabilir. Yakında gırtlak gırtlağa gelecek fabrika işçileriyle fabrika sahipleri, kralın düşüşüne beraber kadeh kaldırabilir.

Fakat bin yıllık bir diktatörlüğü henüz devirmişlerin yaptığı gibi geniş çapta partiler ve sokaklarda yabancılara sarılmalarla geçen bir iki haftanın ardından, Rusya halkı şimdi ne yapacakları sorusuyla karşı karşıya kaldı. Tüm ülke, demokratik bir hükümet olması gerektiğinde hemfikirdi –ya da en azından öyle olduğunu iddia ediyordu. Fakat bunun ötesinde devasa anlaşmazlıklar beliriyordu. Yoksul köylüler –ülkenin çoğunluğu– toprak istiyordu. Sanayi işçileri ve aileleri, daha kısa işgünleri ve yemek kıtlıklarının son bulmasını talep ediyordu. Varlıklı işletme ve toprak sahiplerinin, beklendiği gibi, başka fikirleri vardı. Bu sırada hem köylüler hem de işçiler, Rusya'nın çoktan bir buçuk milyondan fazla Rus askerin ölümüne yol açan I. Dünya Savaşı'ndan çekilmesini istiyordu. Ama Rusya'nın güçlü müttefikleri İngiltere ve Fransa'nın, Rusya'nın savaşmaya devam etmesine ihtiyaçları vardı. İşletme ve toprak sahipleri de krediler ve siyasi destek için o müttefiklerin eline bakıyordu.

Geçici Hükümet'in başındaki seçkinler için demokrasi, çarın politikalarını –en önemlisi savaşı sürdürmeyi– devam ettirecek seçilmiş bir hükümete günün birinde sahip olmak anlamına geliyordu, çünkü seçimleri sürekli erteliyorlardı. Amerikalılar olarak biz, –kimi seçersek seçelim yine *Yüzde Bir*'in iktidarda olduğu– bu tür demokrasiye aşinayız. Fakat devrim tarafından yaratılan, başkentteki fabrikalardan başlayarak işçilere, köylülere, askerlere, öğrencilere, kadınlara, mahallelere ve köylere yayılan, sovyetler adı verilen seçilmiş temsilci meclisleri, Geçici Hükümet'in planlarına meydan okudu. Bu sovyetler, başkentteki postaneyi, demiryollarını ve yemek dağıtımını kontrol ediyordu ve yıl ilerledikçe etkileri tüm ülkeye yayıldı. Cephedeki subaylar, asker meclisinin onayı olmadan emirlerinin yerine getirilmesini bile sağlayamıyordu. Bu da ordunun her daim başvurduğu, dalga dalga

yoksul köylü askerleri ölüme yollama stratejisine köstek oluyordu.[8]

Hükümetin çoğu işlevini sovyetler –tamamıyla daha demokratik bir şekilde– yerine getirdiğinden Bolşevikler, kendilerinin yeni hükümet olabilecekleri, olmaları ve sosyalist bir toplumun inşasına başlamaları gerektiğini ileri sürdü. Beklendiği üzere Rusya'nın üst sınıfları bu plandan çok hoşnut olmadı. Ayrıca iktisadi olarak geri kalmış Rusya'nın işçi sınıfının, gücü ele geçirmek için çok küçük ve az gelişmiş olması sebebiyle, devrimin kapitalistlerce yönetilen demokratik bir hükümet yaratmayla kendini sınırlaması gerektiğini savunan reformcu bir yaklaşıma sahip olan diğer iki sosyalist parti de bu plana sıcak bakmıyordu. İddialarına göre ancak yıllar sonra sosyalist bir devrim mümkün olabilirdi. Bolşevikler, sosyalizmin tek başına Rusya'da gelişmesinin imkânsız olacağına katılsalar da Rusya'da gerçekleşecek başarılı bir işçi devriminin, daha fazla ekonomik kaynağa, daha büyük ve güçlü bir işçi sınıfına sahip Almanya gibi ülkelerde benzer devrimlere ilham vererek sosyalizmin gerçeğe dönüşebileceğine inanıyordu.

Bolşevikler, devrimin başlarında azınlık bir güçtü ama yıl ilerledikçe ve geçici hükümet, işçilerle köylülerin taleplerini karşılamak için çoğu "bu savaşı kazanır kazanmaz" ile başlayan yeni mazeretler ürettikçe bu durum değişti. Şiddetli protestolar, grevler, köylü ayaklanmaları ve ordu isyanlarıyla geçen aylar boyunca Bolşevikler, en radikal fabrika işçileri arasındaki birkaç binden, pek çok işyerine, orduya ve donanmaya yayılmış yüzbinleri bulan bir örgütlenmeye dönüştü. Ağustos'ta Kornilov adındaki sağcı bir general bir darbeye kalkışıp da bahtsız geçici hükümet ne yapacağını bilemedi-

8 Çoğu Rus asker, postalları –ki Rusya'nın lanet soğuğunda özellikle işe yarar– veya savaş meydanında faydalı olduğu bilinen silahları olmadan savaşa yollanıyordu. Ama lütfen unutmayın; kalpsiz zalimler Lenin ve Bolşeviklerdi.

ğinde onu durduranlar, Bolşeviklerin etkilediği demiryolu ve telgraf işçileri sovyetleriydi. Bolşevik lider Lev Troçki, sonradan bunu nasıl yaptıklarını *Rus Devrimi'nin Tarihi* klasiğinde tarif etmişti:

> Demiryolları işçileri o günlerde görevlerini yerine getirdi. Birlikler [Kornilov'un askerleri], kendilerini gizemli bir biçimde yanlış yollarda ilerler buldu. Alaylar yanlış tümenlere varır, topçular kör noktalara gönderilir, karargâhlar birlikleriyle iletişimi kaybederdi. Tüm büyük istasyonların kendi sovyetleri, demiryolu işçileri ve askerî konseyleri vardı. Telgrafçılar, onları tüm olaylardan, hareketlerden, değişimlerden haberdar ederdi. Telgrafçılar aynı zamanda Kornilov'un emirlerini de geciktirirdi. ... Kornilov'un birlikleri, bu ortamda ilerledi –daha kötüsü, yerinde saydı.

Sonbahara gelindiğinde, başkentteki şehir sovyetlerinde, Bolşevikler çoğunluğu elde etmişti. Parti önderleri, iktidarın resmî hükümetten nasıl alınabileceğini gazete köşelerinde açıktan açığa birbirleriyle tartışıyordu. Bunu Ekim'de nihayet gerçekleştirdiklerinde hareket o kadar yaygın destek kazanmıştı ki, diğer şehirlerdeki çatışma birkaç hafta sürse de başkentte resmî hükümeti savunan neredeyse hiç asker yoktu.

Rus işçilerin çoğunluğu Ekim Devrimi'ni desteklese de daha ılımlı sosyalist partiler, seçimle gelmediği için demokratik değildir diyerek destek vermeyi reddettiler. Oysa Şubat'ta resmî bir oylama gerçekleşmeden çar devrildiğinde bu ayrıntı akıllarına gelmemişti. Ekim Devrimi'nin, "demokratik" Şubat devrimine karşı gaddarlığa doğru bir sapma olduğu suçlamaları, çoğu tarihçide yankı bulduğu için bir yanıtı hak ediyor. Gerçek şu ki her devrim, bir oylama olmaksızın meydana gelir: Eğer halkın aradığı değişim, seçimle gerçekleşebilse, başkaldırmaya gerek kalmaz. Çarlık monarşisi altında demokrasi yaratılamayacağından Şubat'ta bir devrim nasıl gerekli idiyse,

Geçici Hükümet orduyu, polisi ve devletin diğer organlarını kontrol ederken (veya kontrol etmeye çabalarken), sovyetler iktidarı ele geçirip işçi kitlelerinin doğrudan kontrolü altında çok daha demokratik bir hükümet yaratamayacağı için Ekim'de de bir başkasına ihtiyaç vardı. Devrim, genelde bir azınlık tarafından başlatılır ama ancak o azınlık çoğunluğun desteğini kazanabilirse başarıya ulaşır. Bu hem Şubat'ta hem de Ekim'de gerçekleşmiştir.

Rus işçi sınıfı 1917 yılı boyunca, Marx'ın ifadesiyle hem ülkenin koşullarını hem de sovyetleri yaratışı ve sovyetlere katılımla kendisini değiştirmiştir. İşçiler, Bolşevik Parti tarafından yönlendirildikleri için değil, kendi iktidar ve öz örgütlenme deneyimlerinden ötürü partinin stratejilerine ve kuramına katıldıkları için Ekim Devrimi'ni desteklemiştir.

Ekim Devrimi'nin ardından gerçekleşen şey, küçük bir grubun iktidarı kendisi için ele geçirmesi değildi, bunun tam tersiydi. Yeni Sovyet hükümetinin ilk eylemleri, fabrikaları işçilerin, toprakları köylülerin kontrolüne –sıkı hükümet denetimiyle değil kendi eylemleriyle– vermeye yöneliktir. Bu kararnameler, sovyetleri ve diğer kitlesel işçi ve köylü konseylerini, toprakları ve fabrikaları ele geçirmeye çağırmıştır. Bolşevikler, hükümet üzerindeki kontrolünü, halkın iktidarı bizzat ele almasına dayalı yeni tür bir devlet yaratmak için kullanıyordu.

Sovyet hükümeti, haftalar içinde Rusya'nın savaştan derhal çekilmesi çağrısında bulunmuştur, yanı sıra boşanma, kürtaj ve eşcinselliği yasallaştırmıştır. Bu ilerici reformlarla ABD'ye aşağı yukarı elli yıllık bir fark atmıştır. Aynı zamanda çar imparatorluğunun boyunduruğu altındaki ulusların kendi kaderlerini belirleme hakkını ilan etmiş, savaşın ardından düşmanlarının sömürge bölgelerini bölmeye dair gizli planlarını yayımlayarak Rusya'nın "demokratik" müttefikleri İngiltere ve Fransa'nın foyasını ortaya çıkarmıştır. Wall Street İşgali, Pussy

Riot[9] ve WikiLeaks'in birleşik cesaretine sahip böyle bir hükümeti dünya hiç görmemişti.[10]

Rusya'da tüm bunlar gerçekleşirken, devrimci dalga tıpkı Bolşeviklerin umduğu gibi başka yerlere de sıçramıştı. Ekim Devrimi'nden iki ay sonra, Alman işçilerin kendi iktisadi taleplerinin yanında Rusya ile derhal barış isteyen bir haftalık grev ile Almanya durma noktasına geldi. Bir yıl sonra Alman işçi sovyetlerinin ortaya çıkmasını da kapsayan tam bir devrim gerçekleşti. Ama Alman sosyalist hareketine, Rusya'da Ekim Devrimi'ni reddeden aynı tür ılımlılar hâkimdi. Rusya'dakiler gibi Alman ılımlılar da ülkenin, işçilerin iktidarı doğrudan ele almasına hazır olmadığını savunmuşlardı. Rusya'dakilerin aksine, yeni hükümetteki yetkilerini, sovyetleri dağıtıp devrimci işçileri bastırarak radikal önderler Rosa Luxemburg ve Karl Liebknecht'i öldürmek için kullanabilmişlerdi. Anlaşılan, devrim yapmanın daha demokratik yolu buydu.

Almanya'da ve başka yerlerde başka ayaklanmalar olsa da başarılı bir devrim gerçekleşmedi. Bu da Bolşeviklerin bildiği gibi, Rus Devrimi'nin nihai başarısızlığını kaçınılmaz kıldı. Sosyalizmin, Rusya'da yalnız kalırsa başarılı olamayacağını hep söylediler ki bu, ülke I. Dünya Savaşı'yla harap edilip üstüne devrimin ardından yabancı güçlerce işgal edilmeden önceydi. 1917'yi izleyen yıllarda Rus şehirlerindeki işçiler açlıkla yüz yüze geldiğinde köylüler, uğruna savaştıkları yeni hükümetin işçileri beslemek için ekmeklerini ellerinden almasına çok öfkeliydi. İşçiler güçlerini ve örgütlenmelerini kaybettik-

9 Şarkı sözlerinin konuları feminizm, LGBT hakları, diktatör olarak gördükleri Putin'e ve politikalarına muhalefet içeren, kadın üyelerden oluşan protest bir Rus punk rock grubu. *-çev.*

10 Bu ani değişimleri, ordunun eşcinsel askerlere yönelik "sorma-söyleme" politikasını sonlandırması bile üç yılı bulan Barack Obama'nın başkanlığıyla karşılaştırın. Sözcüye, bu işin neden bu kadar uzun sürdüğü sorulduğunda verilen yanıt, Başkan'ın "işinin başından aşkın olduğu"ydu. Malum ya, adam uzun boylu!

çe gerçek yetki, sovyetlerden Bolşevik hükümeti bürokrasisine kaydı. Pek çok köylü, devrime düşman oldu ve bastırılan ayaklanmalara kalkıştı. Lenin ve Troçki gibi önderler, devrimin gözde karakterinin bozulmasından açıkça endişelenerek hükümet görevlilerini, diğer ülkelerde gerçekleşecek devrimlerin Rusya'nın yalnızlığını hafifletmesini beklerken demokratik kültürü olabildiğince korumaya çağırdı. Rusya'nın, 1920'lerin bu sorunlu yıllarında bile sinema ve grafik tasarımında artistik patlamanın yanı sıra psikolojide atılım ve kırsal kesimin diplerine kadar ulaşan bir cinsel devrim[11] görmüş olması, devrimin ilham verici güçlerinin bir kanıtıdır.

Fakat Josef Stalin öncülüğündeki bazı Bolşevik önde gelenleri, eğer devrim yayılmayacaksa, yabancı ordular ve eski Rus yönetici sınıflar tarafından devrilmeyi beklemektense bir diktatörlük yaratarak iktidarda kalmanın daha iyi olacağı sonucuna vardı. Stalin, yaptığı manevralarla diktatörlüğe ulaştı ve esir çalışma kampları ile siyasi düşmanların toplu infazlarının da görüldüğü tarihî bir korku saltanatı başlattı. Devrimin tüm kazanımları tersine çevrildi: Sanat ve yazım katı şekilde sansürlendi, eşcinsellik ve kürtaj tekrar yasadışı ilan edildi ve kadınlara iyi bir komünist olmanın, Rusya Ana için pek çok çocuk sahibi olmaktan geçtiği söylendi.

Kendini adamış kıdemli bir Bolşevik'ten gaddar bir despota dönüşen Stalin, gücün önünde sonunda yozlaştırdığı yolundaki sağduyulu fikrin timsalidir. Ama on milyonlarca insanın kitlesel sovyet demokrasisine katıldığı bir devrimin, tek bir adamın amansız iktidar hırsı yüzünden azman bir diktatörlüğe dönüştüğünü söylemek, tıpkı Amerikan Devrimi'nin George Washington'ın o kiraz ağacını keserken çok dürüst davrandığı

11 Merak etmeyin; köylü cinselliğine 10. bölümde döneceğiz.

için başarıya ulaştığını söylemek gibi[12], tarihin çocuk tekerlemesi bir versiyonudur. Sovyetler Birliği'nin içeriden yenilgisi, savaş ve kitlesel yoksulluk koşullarında sovyetlerin işlemeyi bıraktığı ve Bolşevik Parti'nin harap bir ekonomiyi yöneten devletin başında kaldığı, on yıl süren bir süreçti. Parti çoğu zaman devrimin kaderi tehlikedeyken daha çok acil karar almak zorunda kaldıkça halkın kendi özgürlüğü için mücadele ettiği devrimci dinamiği, tamamıyla ülkenin önderleri olarak kendi konumları için mücadele eden az sayıdaki eski devrimciye kaydı. Rus Devrimi'nin sonucu, Marx'ın, sosyalizmin işçilerin kendilerinden gelmesi gerektiği temel fikrinin doğrulanmasıdır. Ama aksini –"gerçekte var olan sosyalizmin" uygulamadaki halinin, halk adına yöneten bu yeni tür diktatörlük olduğunu– ileri sürmek hem Stalin ve yoldaşı "komünist" önderleri hem de "özgür dünya"daki düşmanları için elverişliydi.

Güçsüzlük güçlendirmez

Rusya ve Almanya'dakilere benzer devrimci işçi konseyleri, 1936'da İspanya'da, 1956'da Macaristan'da, 1972'de Şili'de ve 1981'de Polonya'da yeniden ortaya çıktı. Bu konseylerin varlığı, Rusya'da Şubat ve Ekim 1917 arasında olduğu gibi, bu yeni işçi örgütlerinin hükümetin normal otoritesine –her zaman bilinçli olmasa da– meydan okuduğu, ikili iktidar diye bilinen bir durum ihtimalini ortaya çıkardı. İkili iktidar durumları istikrarsızdır ve çok uzun süremez. Bolşevikler, sekiz aylık ikili iktidarı, sovyetleri egemen kılacak desteği örgütlemek için kullandı. Daha sonraki bu devrimlerde hiçbir büyük parti aynısını

12 Efsaneye göre George Washington 6 yaşındayken babası kendisine ufak bir balta hediye eder. George bu baltayla babasının kiraz ağacına zarar verir. Babası, kiraz ağacının zedelendiğini gördüğünde kızarak oğlunun karşısına çıkar. Genç George ise "Yalan söyleyemem... Baltamla kestim." der. Babası oğlunu kucaklar ve oğlunun dürüstlüğünün bin kiraz ağacından daha değerli olmasına sevinir. *-çev.*

yapmadı ve bu durumların her birinde hükümet kontrolü geri alabildi, konseyleri dağıtabildi ve devrimi tersine çevirebildi.

Rus Devrimi'nden beri devrimci sosyalist harekette bir şey değişmişti ve bu, Rus Devrimi'nin kendisiydi. Stalin ve müttefikleri, Bolşevik Parti'yi ve hükümeti ele geçirdikten sonra, 1917'de dünyanın her yerinde biçimlenen Komünist partilerin sadakatini manipüle ederek körü körüne Moskova'ya itaat eden yeni önderleri özenle seçti ve bu bir zamanlar devrimci partilerin birincil işlevlerini, Rus dış politikasının amigolarına dönüştürdü –yine de bu, sendikalar ve başka protesto hareketleri oluşturmada önemli işler yapmadıkları anlamına gelmez. Bunun sonucunda, izleyen devrimlerde Komünist partiler, işçi sınıfının iktidara gelmeye hazır olmadığını savunup Rusya'daki ılımlı sosyalistlerin oynadığı aynı rolü üstlenmiş oldu. Veya II. Dünya Savaşı'nın sonunda Stalin tarafından yaratılan Doğu Avrupa bloku rejimlerinin bir parçası olan Macaristan ve Polonya örneklerinde, işçilerin devirmeye çalıştıkları nefret edilen tek-parti devleti, Komünist Partilerin kendileriydi. Rus Devrimi'nin ve ilham verdiği Komünist Partilerin trajik sonucu, kapitalizme meydan okumaya kalkışan, sonraki her kuşağa gölge düşürmesi oldu. İşçi sınıfı devriminin mümkün veya arzu edilir olmadığı, –kendilerini antikapitalist devrimciler olarak tanımlayanlar arasında bile– yaygın olarak kabul görür oldu. Eğer bu bir çelişki gibi görünüyorsa, bazı radikaller devrimi, etkili bir kitabın başlığında olduğu gibi, "İktidara Gelmeden Dünyayı Değiştirmek"[13] anlamına gelecek şekilde yeniden tanımlayarak bunun etrafından dolanıyor.

"Devrim nedir?" diye sorar anarşist David Graeber. "Bildiğimizi düşünürdük. Devrimler, devrimin meydana geldiği ülkedeki siyasi, toplumsal ve iktisadi sistemin doğasını

13 *Change the World Without Taking Power: The Meaning of Revolution Today*, John Holloway. *-çev.*

dönüştürmeyi hedefleyen halk güçlerinin iktidarı ele geçirmesiydi." Devrimciler bugün, diye devam ediyor, hiçbir hükümet düşmeden toplumu kalıcı bir şekilde değiştiren 1960'lar ve 1970'lerdeki feminist hareketler gibilerin en önemli dönüşümler olduğunu anlıyor. Mücadeleye hayatlarını adamış feministlerin ve diğer aktivistlerin bunu beyhude yere yapmadığı ve sırf kapitalizm hâlâ ayakta olduğu için hayatlarımızda bıraktıkları büyük etkilerin daha az önemli olmadığı noktalarına Graeber'in parmak basması değerlidir. Ama bu, hiç olmadığı kadar dönüşüme ihtiyaç duyan toplumsal siyasi ve iktisadi sistemleri dönüştürme amacımızı bırakmamız gerektiği anlamına gelmez. Bu dönüşümler yapılmadığından, kadınların evlerdeki ücretsiz emeğine dayanan ve ürün satmak uğruna kadın bedenlerini kullanan sistem, feminist kazanımların altını oymaktadır. Bir iklim değişikliği sorunu var. Fosil yakıtlara dayalı bir ekonomiye çok fazla yatırım yaptığı için insanın yeryüzündeki yaşamını tehlikeye atmaktan kendini alamayan bir sınıfın elinden, dünyaya ilişkin karar verme yetkisini almadan bu sorun çözülemez. İktidarı ele geçirmek, hâlâ gündemde kalmalı.

Bugün karşılaştığımız koşullar, yüzyıl önce çoğunluğu köylü bir ülkeninkilere hiç benzemese de, Rus Devrimi hakkındaki tartışmalar, sosyalistler ve soldaki diğerleri arasında yankılanmaya bu yüzden devam ediyor. Püf nokta, her Bolşevik fikir veya eylemin doğru ya da yanlış olması değil –gerçi o ayrıntılardan da öğrenecek çok şey var–, güç arayışında işçi konseylerine öncülük etme çabalarında haklı olup olmadıklarıdır. Bazı insanlar, sanki biz soytarı kostümleri giyip Rönesans panayırlarına giden fantezi hayranlarının siyasi eşdeğerleriymişiz gibi, bunu tuhaf veya içler acısı buluyor. Sosyalistlerle alay etmek için haklı sebepler var, inanın bana, ama bu onlardan biri değil. Devrimler ender olabilir ama rastgele değildir. Her birinin bize öğreteceği

çok şey vardır, çünkü kapitalist toplumda normalde gizli olan derin gerçekleri açığa vururlar. Bilim insanları tektonik depremleri, yalnızca gelecekteki depremlerin ne zaman gerçekleşebileceğini tahmin etmek için değil, gezegen yüzeyinin çok derinlerindeki sürtünmelerde normalde gözlenemeyen plakaların etkileşimini incelemek için ender fırsatlar olduğundan irdeler. Devrimler ve toplumsal sınıflar için de bu böyledir. İşçiler genellikle o kadar sömürü ve baskı altındadır ki, günün büyük siyasi sorularını çözme yetisini bir yana bırakın, bunlarla ilgileri bile yokmuş gibi görünür. Ama devrimin sismik kayması, sınıfın yüzeyde görülebilenden çok daha derin olduğunu ortaya çıkarır. İşçiler birden toplumun nasıl idare edildiğini her yönden yoğun şekilde tartışır ve o tartışmalarda, kesinlikle hareket etmek için yeni konseyleri ve meclislerini kullanır. Aynı zamanda, daha dün sorgulanamaz önderler olan patronlar, dünya önünde güçsüzlükleriyle çırılçıplak kalır, çünkü işçiler artık emirlerini yerine getirmiyordur. Tüm bunlar olurken kendilerinden emin şekilde toplumun tümünü temsil ettiklerini düşünen orta sınıf önderleri, sadece kaos görebildikleri bir çatışmadan çıkış yolunu, çatışan iki sınıftan hangisi sunabilecek gibi görünürse can havliyle o tarafa doğru kayar.

Devrimlerin yalnızca kaosuna ve şiddetine odaklananlar, barışçıl demokratik bir alternatif olduğunu ima eder. Ama devrimler tam da bu olmadığı için meydana gelir. Çok sayıda insanın anında aldığı acil durum önlemleridir ve acil durum önlemleri olduklarından genellikle dikkatle planlanmış ve enine boyuna düşünülmüş değillerdir. Neredeyse her zaman, koşullar başarılı olmaları için tam olgunluğa ulaşmadan gerçekleşirler. Ve her patlak verdiklerinde, kimisi hayatlarının çoğunu bir devrimi destekleyeceklerini düşünerek geçirmiş, sonunda bir devrimle karşılaştıklarında şimdi zamanın uygun olmadığını, işçi sınıfının hazır olmadığını ileri süren çeşitli

insanlar vardır. Ama işçilerin hazır hale gelebilmesi, ne kadar göz korkutucu olursa olsun, ancak devrim sürecinden geçilmesiyle mümkündür.

Bugün, sosyalistlerin yüz yıl önce içinde bulunduğundan hem daha iyi hem daha kötü bir konumdayız. Küresel işçi sınıfı çok daha büyük, çok daha iyi eğitimli ve dünyayı yönetmeye çok daha yetkin. İnternet, halk demokrasisi ve eğitimi olanaklarını muazzam şekilde genişletti. Aynı zamanda çoğu yerde sosyalist hareketler çok daha küçük ve işçi sınıfından daha kopukken, çok büyük ölçekte artmış baskı ve gözetleme güçlerine sahip hükümetlerle karşı karşıyayız.

Devrimcilerin rolü devrimler yaratmak değil, onlara hazırlanmaktır. Bu, kitlesel kargaşaların, tatil programları ve hayat planlarına göre ayarlanacak düzenli aralıklarla canlanmadığını anlama konusunda alçak gönüllüğe sahip olmayı gerektirir. Ama aynı zamanda bir sonrakinin, iktidardakilerin bir daha asla iddiasından daha erken gerçekleşeceğidir. Daha sık -aslında her zaman- meydana gelen, grevler ve polis şiddetine karşı gösteriler, lise boşaltmaları[14] ve açlık grevleri gibi kapitalizmin kaçınılmaz kıldığı daha küçük mücadelelerdir. Yeni devrimciler işte bu mücadelelerde yoğrulur ve onları etkili örgütlerde bir araya getirmek, sosyalistlerin görevidir. Bu gelecek sosyalist partiler, Bolşeviklerden farklı olacaktır -umarım hiç kimse kilit görevin, hâlâ telgraf operatörlerini örgütlemek olduğunu düşünmüyordur. En önemlisi, daha iyi bir toplum yaratmak için işçi sınıfının kapasitesine canı gönülden inanmaları ve bunun bir olasılık haline geldiği nadir anları ellerinden geldiğince yakalamalarıdır.

14 ABD'deki lise öğrencilerinin, okulların silahlarla basılmasının artması nedeniyle yeni silah denetim yasaları talep etmek için okul binalarını terk etme eylemi. *-çev.*

9. Bölüm

Adlara Çok Takılmayalım

Bir itirafta bulunmam lazım. Sosyalizm hakkında bir şeyler öğrenmek ulvi amacıyla zayıf mecazlarıma ve saçma şakalarıma şu sekiz bölüm boyunca katlanarak müthiş bir okurluk sergilediniz. Bütün bu süre boyunca sizi yanlış yönlendirdiğimi itiraf etmek bu yüzden daha da zor. Bu kitap, adının aksine, aslında bir sosyalizme giriş kitabı değil; sosyalizm ağacının tek bir dalına giriş.

Küçük komünlerden askerî diktatörlüklere, liberal kapitalist demokrasilere kadar, sosyalizm adı altına sığınmış her tür proje görüldü. Benim anlattığım proje, yani işçi sınıfının kapitalizmi devirerek sınıfsız bir toplum yaratma potansiyeline dayalı devrimci proje, adıyla sanıyla Marksizm olarak bilinir. Ne yazık ki pek çok insan Marksizmi ya hiç duymamıştır ya da bu kelimeyi üniversitede aldığı bir dersten hatırlar. Yine de, bu kitabın da Marksizmin tamamını temsil ettiğini iddia edemem.

Marksistler, pek çok konuda birbirleriyle (yüksek sesle) tartışır. Ergenler için *Alacakaranlık* filmleri neyse, sol için de "Rusya meselesi" odur: bir mihenk taşı. Tabii Edward, yancılarına Jacob'u[1] bir buz kıracağıyla bıçaklatıp bütün ailesini orta-

1 Amerikalı yazar Stephenie Meyer'in (1973-) sonradan filme de çekilen *Alacakaranlık* [*Twilight*] serisinde, Bella adlı kadın karakterin gönlünü kazanmaya çalıştıklarından hasım olan, ama büyük kötü vampir Victoria'yı defedebilmek için birlikte çalışmaları gereken, biri vampir (Edward), diğeri kurt adam (Jacob) iki erkek karakter. *-çev.*

dan kaldırtsaydı... Stalin'in Rus Devrimi'ni mahvetmesine karşı çıkan güçlerin önderi haline gelen Lev Troçki'ye, Josef Stalin tarafından yaptırılan budur. Radikal sol, bunu izleyen on yıllar boyunca "Stalinistler" ve "Troçkistler" şeklinde bölünmüştür. Muhtemelen şimdiye kadar farkına varmışsınızdır, ben Lev Takımı'ndayım.

Bu, Marksist ve sosyalist hareketlerdeki pek çok anlaşmazlıktan sadece biri. Sıklıkla, bitmeyen tartışmalarımızdan dolayı suçlanırız, ki bu haklı bir eleştiri de olabilir. Tek bir şartla: Lütfen bu eleştiri; ABD'nin iki partili sisteminin içinden gelen, zamanını, bitmek bilmeyen savaşlar başlatıp gıda yardımını azaltan parti ile daha da bitmek bilmeyen savaşlar başlatıp gıda yardımını daha da azaltan parti arasındaki ağız dalaşlarını takip ederek tüketen birinden gelmesin. Sosyalistler arasındaki tartışmaların, o curcunaya nazaran, çok daha derin anlamları var.

Sorun, buradaki çoğu ayrışmanın köklerinin, farklı sosyalistlerin yüz yıl önce Rusya'yı, Almanya'yı ve Avrupa'nın çoğunu süpüren devrimci dalgaya verdiği farklı tepkilere kadar uzanması. Bu durum, sanki arkeolojinin, evrimsel biyolojinin ve insan bilgisinin pek çok alanının özü "geçmişten ders çıkarmak" değilmiş gibi, bazılarının, "eski defterleri karıştırdıkları" için sosyalistleri küçümsemesine yol açar. Yeni aktivistler, genelde, geçmiş hakkında bilgi edinmek yerine protesto örgütlemeye daha isteklidir. Ama nihayetinde çoğu, dünyayı değiştirmeye çalışan ilk kuşak olmadığını öğrenir ve radikalizmin vücut bulmuş bir ya da daha fazla farklı biçimiyle özdeşleşmeye varır.

Sosyalizmin, bugün Avrupa'daki bazı büyük sosyalist partilerde klasikleşen bir kolu sosyal demokrasidir. Bu partiler, yüz yıl önce işçi sınıfının kapitalizmi devirmesini desteklediklerini, ama bunun devrimci ayaklanmalarla değil seçilmiş

hükümetlerin aşamalı uygulamalarıyla gerçekleşebileceğini savunduklarını ileri sürer. Bolşeviklerin önderliğindeki devrime, demokratik olmadığı için bu temelde karşı çıkmışlardır. Yirminci yüzyıl boyunca bu partilerin çoğu seçim kazanmış ve sosyalist dönüşümün kibirli belagatini hayata geçirme şansına sahip olmuştur. Kendilerini, her seferinde, bir ilerleme anlamına gelen ücretsiz sağlık ve eğitim hizmetleri başlatmakla kısıtlamış (o da en iyi ihtimalle) ama kâra dayalı ekonomiyi idare eden kapitalist sınıfın genel otoritesine meydan okumamışlardır. Kapitalistler ve sosyal demokratlar bir arada var olmayı –ve hatta birbiriyle geçinmeyi– öğrendikçe, sosyal demokrasi ılımlı reformculuktan bile uzaklaşmıştır. Bugün bu partilerin çoğu, kendilerini, eski Cumhuriyetçi strateji uzmanı Kevin Phillips'in bir zamanlar "dünyanın ikinci en coşkulu kapitalist partisi" dediği Demokrat Parti'ye göre biçimlendirir.

Rus Devrimi'ni destekleyen devrimci sosyalistler, sonunda, Stalinci Komünist Partiler ile, Sovyetler Birliği'nin diktatörlüğe dönüşüne karşı çıkarak sosyalizmin hem devrimci *hem de* demokratik olması gerektiğini savunan çok daha küçük Troçkist örgütler arasında bölünmüştü. Dünya, çalışma kamplarını, toplu infazları ve Stalinizmin diğer dehşetlerini öğrendikçe Sovyetler Birliği'nin devrimci saygınlığı zayıfladı ve bir sonraki kuşak, ilhamını Çin ve Küba ile Afrika ve Asya'daki eski sömürge dünyasının devrimci dalgasında buldu. Bu devrimler, radikal değişimin mümkün olduğu fikrini pekiştirdi ve ABD'nin (son yıllarda pek başarıyla yürütülen!) yerküreye tümüyle egemen olma politikasına gem vurulmasına yardımcı oldu. Ama çoğunun işçilerin iktidara gelmesiyle pek alakası olmadığından, sosyalizm kavramını, işçi sınıfı demokrasisinden uzaklaştırarak çok daha kısıtlı kavramlar olan ulusal bağımsızlık ve merkezî iktisadi planlamaya doğru itti.

Yirminci yüzyılın ortasına gelindiğinde sosyalizm, ya bir yandaki ılımlı sosyal demokrasi, ya da diğer yandaki tek partili "halk" diktatörlükleri olarak tanımlanmaya başladı. Bu ayrım, yaygın olarak, sosyalizme karşı komünizm olarak ifade edilirdi –hâlâ da öyle–, ama bu sadece birinin değil iki terimin de asıl anlamını çarpıtıyor. Marx ve Lenin gibi ilk dönem sosyalistleri, *sosyalizm*i ve *komünizm*i neredeyse birbirinin yerine kullanırdı. Marx ve Engels, bazı yazılarında *sosyalizm*i işçi sınıfı devriminin sonrasındaki o ilk döneme, *komünizm*i de daha sonraki sınıfsız döneme atfen kullanmıştır. Yine de bu ayrım, hem kendilerinin hem de diğer komünistlerin, kitap veya örgüt adı belirlerken bu iki kelime arasında mekik dokumasına engel olmamıştır.[2] Ben *sosyalizm*i kullanma eğilimindeyim, çünkü ABD'de şanına daha az leke düşmüş durumda. Öte yandan, eğer gelecek neslin muazzam işçi sınıfı savaşçıları kendilerine *komünist* derse, bir dakika bile düşünmem, hemen dönerim.

"Sosyalizm" ve "komünizm" arasındaki sözde farkın ironisi, iki tarafın da Marx'ın yazdıklarından çok, birbirlerine benzemeleri. Hem sosyal demokrasi hem de Stalinizm, özgürlüğün, işçilere ister mecliste seçilmiş ister Kızıl Ordu tanklarıyla gelmiş olsun, cömert sosyalist önderlerce verileceği –Hal Draper'ın *Two Souls of Socialism*'de [Sosyalizmin İki Ruhu] yazdığı gibi– bir tür "tepeden sosyalizm"dir:

> Her zaman farklı "sosyalizm türleri" olmuştur ve bunlar, alışıldığı gibi reformcu veya devrimci, barışçıl veya şiddet içeren, demokratik veya otoriter vb. olarak bölünmüştür. Bu ayrışmalar vardır ama altında yatan ayrım başkadır. Sosyalist hareketlerin ve fikirlerin tarihi boyunca temel ayrım, tepeden sosyalizm ile tabandan sosyalizm arasındadır.

2 Marx ve Engels'in erken dönem eserlerinden biri *Komünist Manifesto*'ydu. İzleyen eser, Engels'in *Ütopyadan Bilime Sosyalizmin Gelişimi* adlı kitapçığıydı. Bolşevikler ilk olarak Sosyal Demokrat Parti'nin bir parçasıydı. Sonra kendilerini ılımlılardan ayırmak için isimlerini "komünist"e çevirdiler.

> Tepeden sosyalizmin pek çok farklı biçimini birleştiren düşünce, sosyalizmin şu ya da bu biçimiyle, aslında onların denetimine tabi olmayan bir yöneten elit kesim tarafından minnettar kitlelere bahşedilmesi gerektiğidir. Tabandan sosyalizmin temeli, sosyalizmin, ancak tarih sahnesinde, (özne değil) aktör olarak kendi kaderlerini belirlemek üzere harekete geçmiş kitlelerin özgürleşmesiyle "tabandan" gerçekleştirilebileceği görüşüdür. "İşçi sınıfının kendini özgürleştirmesi, işçi sınıfının kendisi tarafından başarılmalıdır"; bu, Marx'ın Birinci Enternasyonal için kaleme aldığı kuralların ilk cümlesi ve yaşam boyu uğraşının ilk ilkesidir.

Draper, on yıllar boyunca yavaş yavaş yol alan,[3] işçi sınıfının kendi kendini demokratik idaresini Marksizmin ruhu olarak gören ve buna vurguyu korumaya çalışan nispeten ufak bir Troçkist harekete dahildi. Ama Troçkistler, "gerçekte var olan sosyalizm" örneği olarak parmakla gösterilecek (ve çabalarına kaynak sağlayacak) herhangi büyük bir ülkenin yokluğunda bir avuç entelektüelden fazlasını cezbetmekte genellikle zorlandı. İşçi sınıfının kendini özgürleştirmesine en odaklanmış sosyalistler, ironik biçimde aynı zamanda gerçek işçilerden en soyutlanmış olanlardı. Bazıları çareyi keskin bir mizah duygusu geliştirmede, bazılarıysa acınası huysuzlar haline gelmede buldu. Hâlâ pek çok solcu toplaşmada ikisini de bulabilirsiniz.

Stalinizm, sosyal demokrasi ve diğer sosyalizm biçimlerinin tümü, yirminci yüzyılın son on yıllarında düşüşe geçti. Ama bu, dünyanın her yerindeki insanları Troçkizme yardım etmektense sosyalizmi kafadan reddetmeye itti. Sonuç itibarıyla son yıllarda kapitalizmle boy ölçüşmeye niyetli pek çok

3 Biraz *Yapabilen Küçük Lokomotif* gibi [The Little Engine That Could, bir Amerikan masalıdır. Uzun bir trenin yolda kalmasının ardından yardım istenen tüm büyük lokomotifler teklifi geri çevirir. Yalnızca bir küçük lokomotif deneyeceğine söz verir ve "Yapa-bilirim, yapa-bilirim" sözünü tekrarlayarak büyük treni kurtarmayı başarır. *-çev.*). Tek fark, Troçkistlerin, bu "Yapa-bilirim, yapa-bilirim" sözünü, zavallı küçük trenin maddi koşullarını hesaba katmayan hayalci bir idealizm olduğu gerekçesiyle yerden yere vurması.

insan, -ne kadar demokratik olursa olsun- tüm önderlik ve yapısal örgütlenme biçimlerini reddeden anarşizmden etkilenmiştir.[4] Anarşistler bazı ilham veren ve yaratıcı protestolar ortaya koymuştur, fakat genellikle kafa dengi insan çevrelerinden daha geniş kitlelere uzanan kalıcı yapılar yaratamamışlardır.[5]

Ama sosyalizmin son yıllardaki oldukça kasvetli tarihi, şunu sormayı gerektiriyor: Neden bu kadar tarihî yük taşıyan bir adı kullanmaya devam edelim? Bazı aktivistler, kendimize ne dediğimizin, grevleri desteklemek ve sınır dışı etmelerle mücadele etmek gibi yaptıklarımızdan daha az önemli olduğunu söylüyor. Gayet makul, ama grevlerin ve sınır dışı etmelerin temelindeki sebep kapitalizmdir ve *sosyalizm* gibi kelimelerden kaçınmak, yeni aktivistleri bu temel sebepler hakkında eğitmediğimiz -ya da önünde sonunda tüm sömürülerden ve ulusal sınırlardan arındırılmış bir dünyada nasıl yaşayabileceğimize dair bir yol göstermediğimiz- anlamına gelir.

Buna benzeyen bir sav, kendilerini sosyalist, anarşist veya eşsiz bireysel dünya görüşlerini kısıtlayacaklarını düşündükleri herhangi bir "etiket"le adlandırmayanlardan gelir. Ama sosyalist veya anarşist olmaya karar vermek, fikirlerinizi kısıtlamaz. Onlara yapı kazandırır, bu da kapitalizmin fikirlerinin egemen olduğu bir toplumda kendiniz için düşünmenize aslında yardımcı olur. Tüm "izm"leri reddeden çoğu aktivist, aslında hayatlarımızı ve düşüncelerimizi her bakımdan biçimlendiren büyük "izm"in sistematik değerlendirmesinden kaçınan sınırlı düşünürlerken, özgür düşünürler olduklarını

4 Bundan çok daha esnek olan, yapı ve örgüt ihtiyacını anlayan bazı önemli anarşist aktivistler de mevcut. Fakat en etkin uygulayıcıların, anarşizmin temeldeki görüşlerinden çoğunu reddedenler arasından çıkması, bir kuram olarak anarşizm hakkında çok açıklayıcı değil sanki.

5 Kuru gürültü esprisi yapmayacağım, kuru gürültü esprisi yapmayacağım...

sanarak kendilerini kandırırlar. Artık neredeyse Demokrat ve Cumhuriyetçi partilerdeki kadar insanın "bağımsız" olarak kayıtlı göründüğü seçimlerde de benzer bir olgu var. Ama bu, iki partiden bağımsız bir siyasi gücün yükselişine sebep olmadı. Bu yalnızca, sunulan iki berbat seçenek arasında ileri geri gitmeye istekli daha fazla insan olduğu anlamına gelir.

Kendilerini siyasi bağımsız olarak gören çoğu solcu, farkında olsalar da olmasalar da neredeyse kaçınılmaz olarak siyasi bir geleneğin parçasıdır: liberalizm. Liberalizm -göçmen hakları aktivistlerinden tarihteki tüm başkanlardan çok daha fazla insanı sınır dışı etmiş Demokrat başkana kadar- geniş bir fikir yelpazesini kapsayabilir. Çünkü liberalizm, varsayılan bir kategoridir. Bir liberal olmak için karar vermenize gerek yoktur; muhafazakâr olmayan herkese verilen ad budur. Ama hem liberalizm hem de muhafazakârlık, kapitalizmin mümkün en iyi sistem olduğu önermesinden yola çıkar: Liberalizm, kapitalizmin sorunlarının düzeltilmesi gerektiğini düşünürken, her tür değişiklikle gelebilecek istikrarsızlıktan korkan muhafazakârlardan ayrışırlar. Liberalizmin aksine sosyalizm, bilinçli bir tercih -insanlığın kapitalizmden daha iyisini yapamayacağı fikrinin reddi- olmak zorundadır. Bu yüzden kendinizi bir sosyalist olarak tanımlamak entelektüel ufkunuzu kısıtlamaz, serbestleştirir.

Ayrıca adların aslında çok şey ifade ettiğini ve bu yüzden tarihsel olarak sosyalizmden daha az lekelenmiş yeni bir isim bulmamız gerektiğini ileri sürenler de var. Komünizmde olduğu gibi, ben, eskilerden daha iyi iş göreceğini kanıtlayan her yeni isme kucak açmaya hazırım. Bugünlerde radikal çocuklar hangi argoyu kullanıyorsa onu kullanmaya istekli, utanmaz yaşlı adam olurum. Ama bu gerçekleşene dek, zamanımı devrimi yeniden markalaştırmaya çabalayarak harcamayacağım. *Açık Kaynak Ekonomisi! Viki-izm!*

Sosyalizmi yeniden adlandırma fikirlerinin çoğu, aslen, kapitalizmi devirmenin büyüklüğünü baltalamaya çalışan, "gerçek demokrasi" gibi masum kavramlar içeriyor. Bu çabalar bana, Amerika Sosyalist Partisi'nin reformcu önderi Norman Thomas'ın yaklaşımını hatırlatıyor. "Amerikan halkı," demişti, "sosyalizmi hiçbir zaman bilerek benimsemeyecek. Ama 'liberalizm' adı altında sosyalist programın her parçasını benimseyecek, ta ki bir gün Amerika, ne olduğunun farkına varmadan sosyalist bir ulus olana dek." Ne yazık ki Thomas'ın öngörüsü alaşağı oldu. Dünyanın her yerindeki reformcu sosyalist partiler, değişimi yavaş yavaş gerçekleştirme adı altında liberal programın her parçasını benimsedi, ta ki bir gün ne olduğunun farkına varmadan kapitalist partiler olana dek. Dil fark yaratır ve hedeflerimizi tanımlamak için kullandığımız sözcükleri sulandırırsak, sonunda hedeflerimizi de sulandırmış oluruz.

Daha fazla insan kazanmak için nüfuz elde etmenin en iyi yolunun mümkün mertebe geniş ve kapsayıcı olmaktan geçtiği, pek çok aktivist tarafından kabul görür. Ama bu nüfuzun herhangi bir anlam teşkil etmesi için, ileriye doğru belirli bir yolu işaret eden bazı kesin ve keskin fikirlere dayanması gerekir. Bu kitapta sunulan sosyalizm, kapitalizme belirsiz bir alternatiften çok daha kapsamlı ve radikal. Kötü haber, bu sosyalizmin, dünyanın her yerindeki çoğunluk sınıfının kendi sancılı mücadelesinden toplumun efendileri haline nasıl geleceğini öğrenmelerini gerektirmesi; ki bu, birkaç yasa hatta hükümet değiştirmeyi başarmaktan bile çok daha zor. İyi haberse, bu sosyalizm, dünyanın her yerindeki çoğunluk sınıfının kendi sancılı mücadelesinden nasıl toplumun efendileri haline geleceğini öğreneceğini tasavvur eder; ki bunu birkaç yasa, hatta hükümet değiştirerek bile geriye döndürmek çok daha zor olacaktır.

IV. KISIM

MUHTEMELEN HİÇ SORMADIĞINIZ SIKÇA SORULAN SORULAR

10. Bölüm

Sosyalizm Sıkıcı mı Olacak?

Yıl 2081'di ve sonunda herkes eşitti. Yalnızca Tanrı ve kanun önünde değil, her yönden eşitlerdi. Kimse kimseden daha *akıllı değildi. Kimse ötekinden daha hoş görünmüyordu. Kimse kimseden daha güçlü ya da çabuk değildi. Tüm bu eşitlik, 211, 212 ve 213. Anayasa Değişiklikleri ve ABD Genel Engelleme ajanlarının dur durak bilmeyen dikkati sayesindeydi.*

Merak etmeyin, bu bir başka "Danny sosyalizm hayali kuruyor" bölümü olmayacak. Bu benim 2081 tasvirim değil, Kurt Vonnegut'un herkesin eşit olduğu bir geleceğe dair öyküsü "Harrison Bergeron"un ilk cümleleri. Çekici insanların maske giymeye zorlandığı, akıllı insanların düşünmelerini yüksek seslerle düzenli olarak aksatan kulaklıklar taktığı, vesaire. Vonnegut'tan bekleyeceğimiz gibi bazı esrarengiz komik anlar –tıpkı dansçıların ayaklarına ağırlık zincirlendiği bale gösterisinde olduğu gibi– olsa da "Harrison Bergeron", yazarın çoğu öyküsünün aksine gerici bir önermeden yola çıkar: Eşitlik, ancak en yeteneklileri, kitlelerin vasatlığına indirgeyerek elde edilebilir.

Sosyalizm, bilimkurguda bu tür gri distopya kavramlarıyla resmedilir; bu pek çok sanatçının kapitalizme yönelik duygu karmaşasının yansımasıdır. Sanatçılar, genellikle toplumlarının insanlık karşıtı değerleri ve ticarileştirilmiş kültürlerinden iğrenir ama aynı zamanda toplum içinde kendi yaratıcı kişi-

liklerini ifade etmelerine -sattığı sürece- izin veren benzersiz bir konumları olduğunun da farkındadır. Sosyalizmin onları bu konumdan mahrum bırakarak salt işçilerin seviyesine indirgeyeceğinden korkarlar, çünkü tüm mensuplarının sanatsal ifadesine önem verip bunu teşvik eden bir dünya hayal edemezler.[1]

Sosyalist toplumların zalim ve iç karartıcı olarak hayal edilmesinin tabii ki başka bir sebebi daha var: Kendilerine sosyalist demiş toplumların çoğu zalim ve iç karartıcı olmuştur. Sovyetler Birliği'nin egemenliğini sonlandıran Doğu Avrupa'daki devrimlerden kısa bir süre sonra Rolling Stones, Prag'da kültürel kahramanlar olarak karşılandıkları efsane bir konser vermişti.[2] Dikkat edilmesi gereken nokta, sene 1990'dı, Mick Jagger ve Keith Richards neredeyse elli yaşındaydı ve en son hit şarkıları, "Harlem Shuffle" adında korkunç bir parçaydı. Sansürlenmiş kitapları ve gösteri yasaklarını unutun. Eğer Stalinist toplumun ne kadar sıkıcı olduğunu anlamak istiyorsanız, "Harlem Shuffle" videosunu izleyin ve Avrupa'nın en havalı şehirlerinden birinin, o adamları görme fırsatını elde ettiklerinde neşeyle keçileri kaçırması üzerine bir daha düşünün.[3]

Sosyalizmin sıkıcı olup olmaması gerçekten önemli mi? Belki de kapitalizmin sabah akşam çektirdiği dehşetlerle karşılaştırıldığında, böylesi önemsiz bir mesele hakkında endişelenmek aptalca, hatta incitici görünüyordur. İklim değişikliğin-

1 Öfkeli Ursula Le Guin ve China Miéville hayranlarının bana muhtemelen hatırlatacağı gibi, bu tüm bilimkurgu yazarları için geçerli değildir.

2 Prag'daki Stones konseri, Tom Stoppard'ın (1937 Çekoslavakya doğumlu İngiliz oyun ve senaryo yazarı -*çev.*), Stalinizmi reddeden bir Çek rock hayranının ve Stalinizme sonuna kadar sadık kalan bir İngiliz profesörün bakış açısından Stalinizmi anlattığı muhteşem oyunu *Rock 'n' Roll*'unun geçtiği yerdir.

3 Tamam; çalışma kampları, Budapeşte, Prag ve Polonya'daki halk devrimlerinin bastırılması ve komünizmin adını on yıllarca kötüye çıkarması kadar kötü olmasa da cidden, o şarkı berbat.

den kaynaklanan kasırgalarla kontrol edilemeyen yangınların gittikçe artan tehlikelerini, evinizi ya da işinizi kaybetmenin travmasını ya da yanınızda oturan adamın sizi tecavüz adayı olarak görüp görmediğini bilmemenin güvensizliğini iyice düşünün. Dünyanın sonu veya zorluklara karşı gelen insanlar hakkında filmler izlenmekten hoşlanıyoruz ama çoğumuz, asıl hayatlarımızda öngörülebilirliği ve rutini tercih ediyoruz.

Sosyalizmin sıkıcı olabileceği hakkında endişelenmek -internet diliyle- tam bir "Beyaz adam problemi" gibi görülebilir. *Yoksulluğu, savaşı ve ırkçılığı ortadan kaldırmak elbette hoş olacaktır . . . ama ya sıkılırsam?* Ancak bu tabii ki önemlidir çünkü yaratıcılık ve heyecanın olmadığı bir toplumda yaşamak istemeyiz. Ayrıca eğer bunlar bastırılırsa o zaman -bizim iyiliğimiz için olduğunu düşünseler de düşünmeseler de- bastırmayı gerçekleştiren belli bir yönetici klik veya sınıf olması gerekir. Son olarak, eğer sosyalizm bayat ve durağansa, haklı olarak pek çok nahoş denilebilecek ama asla sıkıcı addedilemeyecek şey kapitalizmin hiçbir zaman yerine geçemeyecektir.

Kapitalizm, geçtiğimiz iki yüzyılda dünyayı pek çok kez kökten değiştirmiş, nasıl düşündüğümüzü, göründüğümüzü, iletişime geçtiğimizi ve çalıştığımızı etkilemiştir. Bu sistem, son birkaç on yılda, 60'ların ve 70'lerin küresel protesto ve grev dalgasına çabucak ve etkin biçimde uyum sağlamıştır: Sendikalaşmış fabrikalar kapatılarak dünyanın farklı köşelerine taşınmış, hükümetin belirlenmiş rolü halka yardımcı olmaktan çıkıp, şirketlerin halka yardımcı olmasına yardımcı olmaya kaymış ve son olarak tüm bu değişiklikler ve diğerleri, bize protestocuların öteden beri uğruna mücadele ettiği şeyler -her erkek, kadın ve çocuğun istediği kadar akıllı telefon ve yırtık kot alma eşit hakkıyla doğduğu bir dünya- olarak satılmıştır.

Kapitalizm, önceki iktisadi düzenlerin hepsinden çok daha çabukça kendini yeniden şekillendirebilir. Marx ve Engels, *Komünist Manifesto*'da "Eski üretim tarzının olduğu gibi korunması daha önceki bütün sanayici sınıfların ilk varoluş koşuluydu. Üretimin durmadan altüst edilmesi, bütün toplumsal koşulların aralıksız sarsılışı ve bitmek bilmeyen bir belirsizlik ve çalkantı burjuva dönemini öteki bütün dönemlerden ayırt eder." diye yazar. Erken sınıf toplumları, mevcut durumu umutsuzca korumaya çalışırken kapitalizm bunu altüst ederek gelişir.

Sonuç, sürekli hareket halinde bir dünyadır. Dünün fabrika semti, bugünün gecekondu mahallesi, yarının hipster muhitidir. Katı olan her şey buharlaşıyor. Bu da *Manifesto*'dan alıntı bir cümledir ve aynı zamanda modern kapitalizmde yaşamanın "kendimizi, bize macera, güç, neşe, büyüme, kendimizin ve dünyanın dönüşmesini vaat eden –ve aynı zamanda sahip olduğumuz, bildiğimiz, olduğumuz her şeyi yok etme tehdidinde bulunan– bir çevrede bulmak" olduğunu yazan Marshall Berman'ın harikulade kitabının da adıdır.

Yine de hayatlarımızın çoğu heyecan verici olmaktan çok uzak. Bizim akılsız kuklalar olmamızı isteyen patronlar için çalışıyoruz. İşyerimize havalı yeni bir icat geldiğinde bile bunun önünde sonunda bizim daha çok işi daha az zamanda yapmamız için kullanılacağına emin olabiliriz. Bu, yönetimin tutkularını canlandırabilir ama bizim günlerimizi yalnızca angaryayla dolduracaktır. İşin dışında da hikâye aynıdır. Okullar, başlıca rollerinin, çocuklara "kariyer hazırlığı" vermek olduğunu kabul ediyor ki bu, işin zırvalıklarını idare etmeye hazırlamanın zararsız bir ifadesidir. Kendimize ait olması gereken birkaç saat bile çoğunlukla çamaşır yıkamak, yemek hazırlamak, temizlik yapmak, ev ödevlerini kontrol etmek ve kendimizle ailemizi bir sonraki günkü işe hazırlamak için gerekli tüm diğer görevlere gidiyor. Çoğumuz kapitalizmin heyecanını, başkalarının ha-

yatında meydana gelen bir şey olarak deneyimliyoruz: Zengin insanlar için yeni aletler, ünlüler için çılgın partiler, kanepenizden izleyebileceğiniz akla ziyan gösteriler. İşin iyi yanı, en azından çoğunun "Harlem Shuffle"dan iyi olması.

Daha da kötüsü, heyecanla yüz yüze kalıyorsak eğer, bu genellikle işin ticari boyutu bize dokunduğu içindir. Sözgelimi, işlerimizin yerine o inanılmaz yeni robotun geçmesi, sokağın karşısına o güzel lüks kule inşa edileli beri kiralarımızın çok pahalılaşması, bizim payımıza düşen heyecan. Üstüne üstlük, şikâyet etmeye kalkışacak olursak, ilerlemeye düşman olmakla damgalanırız. Toplumsal ilerleme uğruna bireyleri feda etmenin, sözde kamu yararına hareket eden meçhul bürokratlarca idare edilen bir dünya olan sosyalizmin dehşetlerinden biri olduğu söylenir. Ama kapitalist toplumda, bizi tanımasa da ameliyatımızın "gerekli" olup olmadığını saptayabilen sağlık sigortası görevlilerinden, hiç ziyaret etmedikleri okulları "fiyasko" ilan eden ve milyarderlerden beslenen vakıflara kadar, yığınla görünmez ve seçilmemiş karar verici var.

Sosyalizm de pek çok değişim, ayaklanma ve hatta kaos barındırır ama bu kaos, Hal Draper'ın da dile getirdiği gibi, tabandan gelir. Rus Devrimi sırasında, Bolşeviklerin yönettiği Sovyet hükümeti, iktidara geldikten bir ay sonra evliliği kilisenin kontrolünden çıkartarak çiftlerin, herhangi bir eşin isteğiyle boşanmasına izin verdi. Bu yasalar, aile dinamiklerini ve kadınların yaşamını çarpıcı biçimde değiştirdi ve bu, kırsal Rus köylerinde meşhur olan bazı şarkı sözlerine yansıdı:

> Bir zamanlar kullanırdı kocam yumruğunu ve gücünü
> Ama şimdi çok nazik; korkuyor boşanmaktan çünkü
> Korkmuyorum artık kocamdan, veremezsek el ele
> Ayırırız yolları, giderim mahkemeye.[4]

4 Devrimci Rusya'daki bu ve diğer müthiş seks ve aşk eğlencelikleri için, Jason Yanowitz'in konu hakkında wearemany.org adresindeki konuşmasını dinleyin.

Tabii ki boşanmak özgürleştirici olabileceği gibi yürek de parçalayabilir. Devrimler, önderlerimizden sevdiklerimize, her şeye yeni bir ışık tutar, bu hem heyecan verici hem de dayanılmaz olabilir. Troçki, 1923 tarihli bir gazete makalesinde "Devasa olaylar, eski haliyle ailenin, savaşın ve devrimin üstüne çullandı. Ve onları takiben, geldi yavaşça sürünerek yeraltı köstebeği –eleştirel düşünce, aile ilişkilerinin ve yaşam biçimlerinin bilinçli incelenmesi ve değerlendirilmesi... Bu sürecin, aile ilişkilerine en içeriden ve dolayısıyla en acı veren şekilde etki etmesi boşuna değil" diye yazmıştır.

Troçki, bir başka makalesinde devrimci Rusya'daki günlük deneyimi "çalışan kitlelerin günlük yaşamının parçalanıp yeniden biçimlendirildiği süreç" olarak tasvir etmiştir. Kapitalizm gibi sosyalizme doğru atılan bu ilk adımlar da hem yaratım vaadini hem de yıkım tehdidini sunmuştur ama can alıcı fark, Troçki'nin, hakkında yazdığı insanların, dünyalarının nasıl değiştiğini belirlemede aktif bir rol oynuyor olmalarıydı. Özellikle de çarlığın ve dünya savaşının miras bıraktığı kitlesel yoksulluk ve cehalet üzerinde mutlak kontrole sahip olmaktan çok uzaklardı. Ama bu acınası koşullarda bile Ekim Devrimi ile Stalin'in iktidarı nihai olarak sağlamlaştırması arasında geçen yıllar, çoğunluk sınıflarına yeni kapıların ilk kez açıldığı bir toplumun heyecanını gözler önüne sermiştir.

Kültür-sanat patlama yapmıştı. En çağdaş ressamlarla heykeltıraşlar, Rus şehirlerinin kent meydanlarını fütürist sanatlarıyla süsledi. Kayıtlara geçsin diye söylüyorum, Lenin fütüristlerden nefret ederdi ama bu, hükümetin onların *Halk Sanatı* dergisine kaynak sağlamasını engellemedi. Baleler ve tiyatrolar geniş izleyici kitlelerine açıldı. Kültürel gruplar ve işçi konseyleri, sanatı ve sanat eğitimini fabrikalara taşımak için bir araya geldi. Film yapımcısı Sergey Ayzenştayn, Rus Devrimi'ni anlatan filmlerinin çığır açan tekniğiyle dünyaca ün kazandı.

"Harrison Bergeron"un aptalca önermesi çürütüldü. Sosyalizm, yetenekli sanatçıları "eşitliğe" bir tehdit olarak görmemiş veya bireysel sanatçıları takdir etmekle, önceden seçkin olan sanat dünyasını işçi ve köylü kitlelerine açmak arasında çelişki görmemiştir.

Dünyanın birkaç yıl boyunca Rusya'da görür gibi olduğu sosyalizm olasılıkları, bir avuç kuramcı tarafından kontrol edilen steril bir deney değil, savaş mağlubu yoksul bir ülkenin korkunç koşullarında toplumu yönetmenin ve tüm becerileri, engelleri ve kapitalizm altında yaşarken edindikleri nevrozlarıyla birbirlerine davranmanın farklı bir yolunu el yordamıyla arayan on milyonlarca insanın karman çorman ve nefes kesici bir yaratımıydı. Her açıdan ellerine yüzlerine bulaştırdılar ama aynı zamanda sosyalizmin, gerçek insanların ihtiyaçlarına uymayan ütopik bir hayal değil, gerçek bir olasılık olduğunu gösterdiler. Ve işaret ettikleri toplum, eşitliğin, toplumun genel kültürel ve entelektüel seviyesini düşürmek değil yükseltmek anlamına geldiği bir yerdi.

Sosyalizmin sahnelendiği pek çok roman, film ve diğer sanatsal yorumda, artan boşanma oranları ve sanat hakkındaki ateşli tartışmalar pek az yer tutar. Çoğu, çatışmasız toplumlar hayal eder, bunlar –sosyalizmin tanıtımını yapmayı amaçlayanlar dahil– bu yüzden bu kadar ürpertici görünür.

Benzer bir sorun, bugünün pek çok protesto hareketinin içinde de var. Bazı aktivistler, neredeyse mevcut herkesin bir karar üzerinde uzlaşması gerektiği anlamına gelen bir fikir birliği modeli üzerine hareketler ve toplantılar örgütlemek istiyor. Fikir birliği, birbirini tanımayan ve birbirine güvenmeyen insanlar arasında güven oluşturmak için kimi zaman etkili bir yol olabilir; özellikle de bu sözde demokratik toplumdaki çoğu insanın tartışma, müzakere ve ardından çoğunluk oyundan oluşan demokratik sürece dahil olma tecrübesi neredeyse hiç

olmadığı için.[5] Örgütleyiciler, fikir birliğini geçici bir taktik değil de toplumun idaresi için bir model olarak görürlerse, sorun çıkar. Ben, anlaşmazlıklar ve tartışmaların olduğu, insanların inandıkları şeyleri savunmaktan korkmadığı ve bir anlaşmaya varıldığında baştan hepimizin aynı fikirdeymiş gibi davranmamız gerekmediğinden fikirlerini yumuşatmak için baskı hissetmedikleri demokratik bir toplumda yaşamak istiyorum. Eğer sizin sosyalizm iddianız, insanların tartışmaya girmeyi ve hatta ara sıra bir ahmak gibi davranmayı bırakacağı fikrine dayanıyorsa, kendinize muhtemelen başka bir ülkü bulmalısınız.

Lenin bir zamanlar, sosyalizmin "soyut insan malzemesiyle veya bizim tarafımızdan özellikle hazırlanmış insan malzemesiyle değil, bize kapitalizmden miras kalan insan malzemesiyle" yaratılacağını yazmıştı. "Doğrudur, bu kolay değil, ama bu vazifeye başka herhangi bir yaklaşım, tartışma gerektirecek ciddiyette değildir." Etkin bir sosyalist olmak için insanlardan hoşlanmak ziyadesiyle faydalıdır. Bir kavram olarak insanlık değil ama gerçek, terli insanlar. Berman, *Katı Olan Her Şey Buharlaşıyor*'da, kafasındaki yeni otoyolların bulunduğu yerlerdeki tüm mahalleleri dümdüz eden meşhur New York şehir planlayıcısı Robert Moses hakkında bir hikâye anlatır. Bir arkadaşının dediğine göre Moses, "halkı severdi, ama insanı sevmezdi." Karşılaştığı işçi sınıfından New Yorkluların çoğundan tiksinmesine rağmen kitleler istifade etsin diye parklar, kumsallar ve otoyolları inşa etmişti.

Halkı sevip insanları sevmemek, seçkinci sosyalistlerin de bir özelliğidir. Onların inançları, yüzlerce milyonun ilham alıp özgürleştirildiğinde elde edebileceği mucizelerden çok, beş yıl-

5 2000'li yıllarda Arjantin'deki fabrika işgallerine dair belgeseldeki (*The Take* [El Koyma]) müthiş bir sahnede, bir işçi, başlarda insanların fabrika konseyinde bir oylama kaybettiklerinde sinirlendiklerini, ama zamanla "kazanmaya da kaybetmeye de alıştıklarını" söyler.

lık kalkınma planlarına, hayalî tasarımlara ya da gelecek seçimleri kazanmaya dayanır. Bu yüzden sosyalizm düşleri, bu kadar sönük ve hayal gücünden yoksundur. Buna karşılık, sıklıkla soyutlanmış bir entelektüel olarak sunulan Marx, kaba, tartışmacı, komik, tutkulu bir insandı. Bir seferinde en sevdiği sözün şu özdeyiş olduğunu söylemişti: "Ben bir insanım, insani olan hiçbir şeyi kendime yabancı saymam."

Olağanüstü ve sinir bozucu biçimde farklı yeteneklerimiz, kişiliklerimiz, çılgınlıklarımız ve tutkularımızla, insanların çoğunluğunca yönetilen bir dünyanın sıkıcı olabileceğini aklım almıyor.

11. Bölüm

Sosyalizm Bir Din midir?

Sosyalistler, bazılarınca dinsiz kafirler, bazılarınca ise işçilere kendi cennet krallıklarını vaat eden yeni bir kilise kurmaya çalışan madrabazlar olarak suçlanır. Karşıtlarımız için şunu söyleyeceğim: Kendilerini sağlama almakta iyiler.

"Din halkın afyonunu oluşturuyor." Bu, Marx'ın en bilindik ve aynı zamanda en yanlış anlaşılan sözlerinden biridir, çünkü genelde ona güzelliğini ve derinliğini veren daha büyük anlamdan koparılır:

> Dinsel üzüntü, bir ölçüde gerçek üzüntünün dışavurumu, bir başka ölçüde de gerçek üzüntüye karşı protesto oluyor. Din ezilen insanın içli ezgisini, kalpsiz bir dünyanın sıcaklığını, tinin dıştalandığı toplumsal koşulların tinini oluşturuyor. Din, halkın afyonunu oluşturuyor.
>
> Halkın *aldatıcı* mutluluğu olarak dini ortadan kaldırmak, halkın *gerçek* mutluluğunu istemek anlamına geliyor. Halkın kendi durumu üzerindeki yanılsamalardan vazgeçmesini istemek, halkın yanılsamalara gereksinim duyan bir durumdan vazgeçmesini istemek anlamına geliyor.[1]

Marx, insanların cennete inanıp inanmadığından çok, bu kadar çok insanı öldükten sonra daha mutlu olacağı ile avutmaya iten dünya hakkında endişeliydi. Çoğu sosyalistin, din-

1 *Hegel'in Hukuk Felsefesinin Eleştirisi*, Karl Marx, Sol Yayınları, Kenan Somer çevirisi, 2. basımdan alınmıştır. *-çev.*

lerle alay eden ve bu kadar çok insan için dini gerekli kılan kapitalizmin insanlık dışı koşulları hakkında tek kelime etmeyip tüm sorunlarımızın kökünün dinler olduğunu iddia eden ateistlerle alakası yoktur. Ateizmi, tüm dinlerin ötesinde İslam'ı şeytanlaştırmak için liberal bir kılıf olarak kullananlara ayrıca teessüf ederim. Bu ikiyüzlüler, kiliseye gitmeye tenezzül etmeden günümüzde bir Haçlı Seferi başlatmak istiyor.

Eğer din, ufak önemsiz yaşamlarımızın devasa korkutucu evrendeki yerini anlamaya çalışmamız olarak tanımlanırsa, o zaman sosyalistler dine; kültüre, felsefeye veya insan zekâsının diğer temellerine karşı çıkmamızdan daha çok karşı çıkmaz. Örgütlü dinlerin dünyayı açıklamak için öne sürdüğü açıklamaların çoğuna katılmasak da sıklıkla kendimizi bu dinlerin güçlü ve varlıklı liderleriyle karşı karşıya buluruz. Ama aynı şeyi üniversiteler ve Hollywood stüdyoları için de söyleyebilirsiniz ve bu, sosyalistlerin filmlere karşı olduğu anlamına gelmez.[2]

Ben bir ateistim ama kendimi hiçbir zaman inançsız olarak tanımlamam. İnsanların içinde, yalnız onları dışarı çıkarmak için tasarlanmış bir toplumda etkinleştirilebilecek, daha yüksek güçler olduğuna inanıyorum. Bu güçlere inancım o kadar güçlü ki, varlıklarını kanıtlayamasam bile hayatımı bunların etrafına ördüm. Benim sosyalizmim, dinî bir inanç mı? Bu çoktandır devam eden bir eleştiri, en meşhuru da II. Dünya Savaşı'nın ardından hayal kırıklığına uğramış eski Komünist Parti destekçilerinin yazdığı kitap *The God That Failed*'de [*Başarısız Tanrı*] geçer. Yazarların başarısızlıktan sorumlu tuttukları tek tanrının neden sosyalizm olduğuna emin değilim. Nazilerin ve Hiroşima ile Nagazaki'deki nükleer yıkımın ardından olağan Tanrı hangi notu aldı, C+ mı? Asıl başarısızlı-

2 İlk defa bir sosyalist gruba katıldığımda, [sosyalist olmayan] bazı arkadaşlarımın, sanki bir manastıra katılmışım gibi, "hâlâ televizyon izleme iznim olup olmadığını" sorduğunu hatırlıyorum. 1990'lar dostum, ne saçma zamanlardı!

ğa uğrayan, bu eski sosyalistlerin umutlarıydı; onların ve aynı kuşaktakilerin pek çoğunun tüm ülkülerine ihanet eden siyasi partilere emanet ettiği umutlar.

Sosyalizmi dinî bir fantezi olarak kapı dışarı etmek, sizi kapitalizmi tek rasyonel gerçeklik olarak kabul etmek zorunda bırakır, ki bu bir sorundur çünkü kapitalizm gerçektir ama kesinlikle rasyonel değildir. Kapitalist iktisadi kuram, bazen gizemli yollardan işleyen ama O'nun kurallarına göre yaşadığımız için hiçbir zaman sorgulanmaması gereken, her zaman her yerde var olan güç Serbest Piyasa'yı Tanrı'nın yerine koyarak dinden ciddi ölçüde esinlenir. Ekonomiler başarılı olduğunda tüm övgü Serbest Piyasa'nındır. Başarısız olduklarında, asgari ücreti yükseltmek ya da fabrikaların havayı ne kadar kirletebileceğini kısıtlamak gibi, O'nu kızdıracak bir şey yapmış olmalıyızdır. Ya da en azından sıradan insanlar için O'nun işleyişine tercüman olan tuzu kuru yüce rahiplerin bize anlattığı budur.

Kapitalist ideoloji, tam olarak din sayılmaz. Bir ruhumuz olup olmadığını söylemez veya öldükten sonra ne olduğunu anlamamıza yardımcı olmaz. Aksini düşünen, azımsanamayacak sayıda milyarder egomanyak üretse de tapınacağımız bir ilahı yoktur. Hırs ve bencillikten oluşan değerler sistemi, bize toplumdaki yerimizi kabul etmeyi öğreten o geleneksel dinlerin zıddıdır. Ama kapitalizmin, tüm dinlerin değinmeyi amaçladığı varoluşsal sorulara cevapları vardır.

Hayatın anlamı nedir?

Yarın, bugün sahip olduğumdan fazlasına sahip olmak.

Evrendeki yerim ne?

En fazlasını kazanmak için komşumla yarışmak ve geri kalanını Görünmez El'e bırakmak.

Bunlar, bugün dünyadaki merkezî dini öğretiler. Tabii ki daha eski dinler hâlâ çok geçerli. Milyarlarca insanın beslenme alışkanlıklarına, günlük rutinlerine ve derinlemesine inançlarına rehberlik ediyorlar ama artık dünyadaki daha büyük kararları belirleyemiyorlar. Hıristiyan başkanlar ve Hindu başbakanlar, sermayenin ebedi büyüme doktrinine kendilerini eş derecede adamış durumda. Daha önceki dinlerin aksine kapitalizm, türümüzün muazzam gücü ve üretkenliğini üretenin, insanların -duaları değil- emeği, ticareti ve fikirleri olduğunu anlıyor.

Ama aynı zamanda biz ölümlülerin, kendi yarattığımız milyonlarca iktisadi ilişkinin karmaşıklığını kavramasının mümkün olmadığını da ileri sürüyor. Ekonomiyi planlayıp yönetme girişiminde bulunmak için Serbest Piyasa'ya ilişmek, büyük günahlardan kibri işlemeye girer, ki bunun güneşe çok yakın uçan oğlanın kaderine benzer bir yere gideceği alnında yazılıdır. Belçikalı sosyalist Ernest Mandel, piyasanın bilinemez işleyişlerini çevreleyen mitolojik önermenin, "insanlığın, kendi evriminin kurallarının içyüzünü anlamasının, yemesinin yasak olması gereken bir meyve" olduğunu yazar.

Sosyalizmin cüretkâr olduğu kadar mantıklı da olan iddiası, yarattığımız yapıların kontrolünü ele alarak bunları, işbirliğini rekabetin üzerine çıkarmak için kullanabileceğimizdir. Bu, kapitalizmin amansız bireysellikten doğan ahlaki başarısızlığının üstesinden sosyalizmin gelmesini mümkün kılar. Sosyalizm, bizim bireyliğimizi yabana atmaz. Buna ekleme yaparak daha büyük bir şeyin parçası yapar. Marx ve Engels, *Manifesto*'da sosyalizm altında "her kişinin özgür gelişmesi, herkesin özgür gelişiminin koşuludur." diye yazmıştır. Terry Eagleton bunu şöyle açar:

> Bu anlamda, bireye tutkuyla bağlılığıyla, sosyalizm basitçe [kapitalist] liberal toplumu reddetmez. Bunun yerine, onun üstüne

> inşa eder ve onu tamamlar. Bunu yaparak, sizin özgürlüğünüzün, benimkinin pahasına gelişebildiği liberal toplumun bazı çelişkilerinin nasıl çözülebileceğini gösterir. Yalnızca başkalarının aracılığıyla en sonunda kendimizinkine ulaşabiliriz. Bu, bireysel özgürlüklerin azaltılması değil zenginleştirilmesi anlamına gelir. Bundan daha güzel bir ahlak sistemini düşünmek zordur. Kişisel düzlemde bunun adı sevgidir.[3]

Sosyalizm, dine kapitalizmden daha az benzer çünkü üzerimizdeki gizemli bir gücün bizi gözettiğine dair sahte bir umut vermez. Ama sosyalist bir toplum, Büyük Sorular'dan bazılarına daha sağlıklı cevaplar verebilir.

Evrendeki yerim ne?

Bireysel yeteneklerimle fikirlerimi insanlığın geri kalanınınkine katmak ve aynı zamanda bu katkıların en iyi nasıl kullanılacağını çözmek için karar alma organlarının bir parçası olmaktır.

Hayatın anlamı . . . Yok, oraya hiç girmeyeceğim.

Sosyalist hareket, zirvede olduğu yirminci yüzyıl başlarında, Hıristiyan mesajının kendi biçimi olan, daha iyi bir dünya yaratmanın işçilerin kaderi olduğu yolundaki -tarihçi Lars Lih'in deyimiyle- "müjde"sini kendinden emin bir şekilde yaydı. Başarısız devrimler ve ihanete uğramış umutlarla dolu yüz yıl sonra, seleflerimizin biraz fazla iyimser olduğunu söyleyebiliriz. Marx ve diğerlerinin, zaman zaman sosyalizmi kaçınılmaz gibi göstererek kapitalizmin, derin krizlerini (işçilerin zararına) çözerek -bazıları sosyalizm adını kullanan- farklı biçimlere evrimleşme yeteneğini azımsadıklarını şimdi daha açıkça görebiliyoruz. Artık Rosa Luxemburg'un sosyalizmle

3 Terry Eagleton, *Marx Neden Haklıydı?*, Yordam Kitap, çev. Oya Köymen, 1. basımdan alınmıştır. *-çev.*

barbarlık arasında olduğunu ilan ettiği çekişmede, bizim tarafın zayıf olduğunun her zamankinden daha fazla farkındayız.

Radikallerin bugün önlem alması gereken tehlike, devrimin gelmekte olduğundan doğan kendini beğenmiş pasiflik değil, hiçbir zaman gerçekleşmeyeceğinden kaynaklanan umutsuzluktur. İnsani iyiliğe inanılmayan bir çağda yaşıyoruz. Bu çürüyen toplumun iktisadi ve ekolojik açmazlarını çözmek için net planlara sahip olmayan siyaset ve piyasa önderleri, toplumun tepesindeki yerlerinden kemiklerde kalan son etleri (işçilerin emekli maaşlarını, devlet okulları ile dairelerinin altında yatan gayrimenkulleri ve geri kalan petrol ve gazdan bulabildiklerini) sıyırmakla yetiniyor.

Popüler kültürde her iyi niyet ve içten duygu, binlerce alaycı trol ve tweet ile ödüllendiriliyor. Neyi doğru yapabileceğimiz önerilerinde bulunmak yerine, pek çoklarının yandaşı aktivistlerin yanlışlarını bütünüyle yermeyi daha kolay bulduğu dinmek bilmeyen olumsuzluk havası, solun da içine sızıyor. Bugün devrimin yalnızca televizyondan verilmekle kalmayacağını, aynı zamanda ağır trolleneceğini de biliyoruz.

Gezegenin atmosferinin, 60'lardan beri çıkan en büyük küresel isyanın elektriğiyle uğuldayarak çatırdadığı senenin sadece 2011 olduğunu unutmak kolay. Arap Baharı'nda diktatörler sarsılmış ve devrilmiş, İspanya ile Yunanistan'da kent meydanları işgal edilmiş ve İşgal hareketi Wall Street'ten dünyanın her tarafındaki şehirlere sıçramıştı. İnsanlar 2011'de ayaklandıklarında birbirlerini keşfetti. Öğretmenler, inşaat işçileri, eski askerler ve göçmenler kamusal alanların işgalinde bir araya gelerek ortak bir sınıfta birleştiklerini fark etti.

Ayaklanmaların en ileri gittiği Ortadoğu ve Kuzey Afrika'da, eski engellerin yıkılması da aynı şiddette oldu. *New York Times*, o büyülü yılın Haziran ayında şöyle bir haber geçti:

> Sana Üniversitesi'nin dışında yayılan çadır kentte, hasım kabile üyeleri, birlikte oturmak, yemek yemek ve halay çekmek için kan davalarını yeminle reddetmiş durumda. Üniversite öğrencileri, kuzeyli Zeydi isyancılarla konuşuyor ve onların aslında hükümet gazetelerinde resmedildikleri şeytanlar olmadıklarını keşfediyor. Hayatlarını evlerine kapalı geçirmiş kadınlar, şaşkın kalabalıklara coşkulu konuşmalar yapıyor. Şimdiki adıyla "Değişim Meydanı"nda artık dört adet günlük ve neredeyse 20 adet haftalık gazete yayımlanıyor.

Toplumların yalnızca içerisinde değil arasında da yeni iletişim kanalları kuruldu. Protestocular Wisconsin ile Mısır arasında dayanışma mesajları -ve pizza siparişleri- paylaştı. Örgütleyiciler, devlet baskısına karşı işgalcilerin cesaretini ve yaratıcılığını duyuran, alternatif bir küresel medya yaratmak için Twitter, Facebook ve diğer sosyal medya platformlarını kullandı. Daha temel bir düzeyde, sıradan insanlar arasında dünya çapında bir iletişimin başlangıcı -veya canlanması- vardı. Uluslararası yönetici sınıf, dünyanın nasıl işlemesi gerektiğine dair düzenli zirve ve konferanslar düzenliyor. 2011, uluslararası işçi sınıfının da aynısını -kitlesel eylem dilini de kullanarak sosyal medya üzerinden- nasıl yapabileceğine dair bir kesit sundu.

Tunusluların ABD destekli diktatörlüklere karşı ayaklanma zamanının geldiğini duyurmasıyla küresel diyalog başladı. Mısırlıların Kahire'deki Tahrir Meydanı'nı işgaliyle yanıt vermesi, mesajı Libya, Yemen, Bahreyn ve Suriye'deki milyonlara yaydı. Başka yerlerde çalışan insanlar Wisconsin kongre binasını, İspanya ve Yunanistan'da kent meydanlarını işgal ederek Ortadoğu'nun ötesindeki insanların da ayaklanma zamanının geldiğini duyurdu. Birkaç ay içinde New York'taki birkaç yüz aktivist, sözü dünya çapındaki düşmanın kalesine taşıdı. Hareketi Wall Street İşgali olarak damgaladı, *Yüzde Bir*

ve *Yüzde Doksan Dokuz* ifadeleriyle, konuşmaya ortak bir dağarcık kattı.

Bu protesto hareketlerinin her biri, izleyen birkaç yıl içinde ya geri çekildi ya da bastırıldı. Bazıları bu hareketlerin, –ister neşeyle ister öfkeyle– hiçbir zaman şansları olmadığını ve vaatlerine aldanmamamız gerektiğini ilan etti. Değişim Meydanı'nın veya İşgal'in ruhunun, sırf onu göremediğimiz için yok olduğunu gerçekten düşünüyor muyuz? 2011'de dünyanın her yerine tohumlar ekildi ve bunları beslemek, filizlerini korumak ve bu dünyanın üzerlerine boca edebileceği tüm zehre karşı koyacak kadar güçlendirmek için milyonlarca sosyaliste ihtiyacımız olacak.

Her daim göremediğiniz bir ülküye kendimizi adamak, belli bir inanç düzeyi –meydan okuyan yeni fikirler ve koşullar karşısında sıkıca tutunacak bir dogma değil, farklı dünya vizyonunuz uğruna savaşmaya devam etmek için bir güven duygusu– gerektirir. O dünyanın neye benzeyeceğini ya da onu elde etmenin ne kadar süreceğini tam olarak bilmiyoruz, çünkü o cevaplar, dinî ya da laik, herhangi bir kutsal kitapta bulunmuyor. Tarihi, kendimiz için yazmamız gerekecek.

Bir amininizi alabilir miyim?

SONUÇ

~~Hayli Etkili~~ Nispeten Bozulmamış Sosyalistlerin Beş Huyu

Size özel tavsiyelerde bulunmak isterdim aslında, ama Google ve Ulusal Güvenlik Ajansı'nın aksine kim veya nerede olduğunuzu bilmiyorum. O yüzden bu bölümü kısa ve genel tutacağım.

1. Tarafınızı seçin

Sosyalizmin esas bileşeni, kapitalizm çözümlemesi değil, halkın yanında savaşma tutkusudur. Kuram, ancak bu mücadeleye yardımcı olduğu derecede (ki çok yardımcıdır) önem taşır. Yani biri sosyalist olup olmadığına karar vermeden önce, kendisine daha basit şu soruyu sormalıdır: Ben hangi taraftayım?

2014 yazında ben bu kitabı yazarken İsrail Gazze'ye bomba yağdırıyor ve Siyahlar Ferguson, Missouri sokaklarında polis şiddetini protesto ediyordu. Bu ve başka çatışmalarda bazıları zalimlerle, bazıları mazlumlarla özdeşleşti. Bir de kendilerine liberal ve solcu diyen pek çokları da dahil olmak üzere tarafsız kıçlarının üzerinde sağ salim oturmayı haklı göstermek için her iki tarafı da dikkatlice eleştirenler vardı.

Bunu yapmayın. Direnişteki insanların kullandığı şu ya da bu stratejiyle veya fikirlerle görüş ayrılıklarımızı dile getirebiliriz ama onları elimizden geldiğince ve açıkça desteklemeliyiz.

Sosyalist hareket şu an olduğundan çok daha büyük olana dek kapitalizme meydan okuyanlar, esas itibarıyla sosyalist stratejiler kullanmayan insanlar olacak. Diğer nefretçiler dışında kimsenin dinlemediği zamanlarda kenardan eleştirebilir ya da mücadeleye katılarak bu süreçte daha fazla insanı sosyalizme kazanmayı umabiliriz.

2. Diğer sosyalistlerle örgütlenin

Bir birey olmaktansa bir örgütün parçası olarak daha fazla şey başarılabileceği, solda genel geçer bir fikirdi. Bugünlerde pek çok insan tek başına kalarak sosyal medya üzerinden geçici koalisyonlarda örgütlenmeyi tercih ediyor. Bu, belirli meselelerde fena işlemese de uzun vadede kapitalizmle boy ölçüşmek için ihtiyacımız olan gücü oluşturmaya katkı sağlamıyor.

Ne yazık ki, başarısızlıklarla geçen on yılların ardından, çoğu sosyalist örgüt içler acısı bir halde. Bu noktada çoğu, birbiriyle ağız dalaşına girmek ile devrimin gelecekteki önderleri olduğunu beyan etmek arasında gidip gelerek ihtiyarlayan bir avuç radikalden oluşuyor. Benim dahil olduğum gibi diğer örgütler çok daha sağlıklı durumda ama elde etmek istediğimiz etkiye ulaşmak için çok daha büyük ve geniş olmak zorundadır. Anladınız siz onu.

3. Züppe olmayın

Sosyalist olmak, aydınlatıcı bir deneyimdir. Dünyanın daha önce hiç sorgulamadığınız ne çok yönünün adaletsiz ya da düpedüz aptalca olduğunu fark etmeye başlarsınız. Her gözlem, sosyalizmin gerekliliğini daha da gözünüze sokar, o kadar ki meslektaşlarınızla arkadaşlarınızın bunu neden görmediğini anlamazsınız. Bu, solun eski bir hastalığıdır. Savaşın, başkanın

yaptığı affedilebilir bir hata olduğunu düşünerek 1967'deki ilk Vietnam Savaşı karşıtı protestoya giden masum öğrencilerin pek çoğu, 1968'e gelindiğinde savaşın, başkanın yaptığı affedilebilir bir hata olduğunu düşünecek kadar saf oldukları için yeni protestocuları hor gören bezgin radikaller haline gelmişti. O kişi olmayın. Bu çirkin bir tutum olmakla kalmaz, bizim saflara destek toplamanın da en kötü yolunu teşkil eder.

4. Sabır Duası'nı ezberleyin

Her Adsız Alkolikler toplantısında insanlar şu sözleri tekrarlar: "Tanrım, bana değiştiremeyeceğim şeyleri kabul etmek için sabır, değiştirebileceğim şeyler için cesaret ve aradaki farkı bilmem için bilgelik ver." Sizi haddinden fazla içmeye iten kapitalizm olsun ya da olmasın, bu, sosyalist olma görevine fena bir yaklaşım değil. Saldırgan kapitalist bir toplumun karşısında fikirlerimizi savunmak için cesarete, aynı zamanda tek başımıza bizim değil daha büyük işçi sınıfının bu fikirleri gerçeğe dönüştürme gücüne sahip olduğunu anlamak için sabra ihtiyacımız var. Yüz milyonlarca insanın direnmeye karar verdiği, o kontrol edemediğimiz nadir tarihî anlara hazırlanırken sayılarımızı olabilecek en üst seviyeye çıkarmak için, şu anda kontrol edebileceğimiz unsurların farkına varmamız lazım.

Yeri gelmişken, bu dengeyi bir nebze doğru tutturmamızın tek yolu, ileriye giden en iyi yol hakkında birbirimizle özgürce tartışabilmemiz ve o tartışmaların kalıcı ve keskin kinlere dönüşerek önümüzü tıkamasına izin vermememizden geçer.

5. "Aklın karamsarlığı, iradenin iyimserliği"

Bunu İtalyan devrimci Antonio Gramsci'den aralıyorum (bu saatten sonra kim tutar beni!). Emekçi yığınların dünyayı

yönetme potansiyelini gerçeğe dönüştürecek bir hareket, hem bunun mümkün olduğuna inanacak ilhamı hem de bunun ne kadar zor olabileceğini anlayacak kadar aklı başında olmayı gerektirir. Kazanma şansımız olduğu sürece, gidişatın iç karartıcı olmadığını zırvalama ve kendine acımakla debelenmenin ikiz tuzağından uzak durmaya çalışın.

Deneyimlerime göre yoldan şaşmamanın en iyi yolu, -kapitalizmin absürtlüklerine ve bazı beceriksiz meydan okuma çabalarımıza- gülmek için sebepler bulmaktan geçiyor. Sosyalistlerin toplantılarına gitmeye başladığımda, öfke ve kuram arasına sıkıştırılan bol kepçe mizaha şaşırmıştım. Sosyalistlerin, bu kadar karanlık bir zamanda gamsızlığı uygun bulmayacağını düşünmüştüm. *Herkesin karnı doyana kadar kimse gülmeyecek!* Anlaşıldı ki meseleyi tersinden anlamışım. En coşkun kahkaha, dünyanın boku yediğinin bilincinde olan ve hayatlarını bunu değiştirmek için ölümüne savaşmaktan daha iyi şekilde geçiremeyeceklerini bilen insanların arasındayken atılan kahkahadır.

Dizin

Afganistan 79, 98
Afrika 43, 48, 110, 116, 139, 161
Afrikalı-Amerikalı 32, 37, 61, 69, 95
Almanya 32, 46, 127, 130, 132, 138
Amerikan Devrimi 21, 124, 131
anayasa 24, 66, 69, 124, 147
Arap Baharı 68, 116, 117, 161
Arjantin 32, 154
Asya 70, 79, 139
Ayzenştayn, Sergey 152

Bağımsızlık Bildirgesi 124
Birleşmiş Milletler 59, 71
Bloomberg, Michael 72
Bolşevik [Parti] 14, 123, 128, 129, 131, 132, 133, 134
Bolşevikler 125, 127, 129, 132, 140
Bush, George W. 34, 36
Büyük Oyun 79

CIA 69, 78, 118
Clinton, Bill 19, 70
Cortright, David 27
Cumhuriyetçi Parti 19, 29, 30, 33, 70, 112, 122, 139, 142
Cumhuriyetçi(ler) 24, 31, 33, 71
Çin 22, 77, 139

Darwin, Charles 41, 42
Debs, Eugene 107
Demokrat Parti 19, 70, 120, 139, 140, 142, 143
Demokrat(lar) 29, 33, 71, 112
Douglass, Frederick 103, 104
Draper, Hal 73, 140, 141, 151

Eagleton, Terry 35, 114, 159, 160
El Kaide 36
Engels, Friedrich 19, 20, 22, 45, 65, 75, 140, 150, 159

Facebook 48, 111, 162
Fransa 22, 25, 32, 116, 126, 129
Friedman, Thomas 76

Gazze 165
Google 48, 49, 94, 165
Graeber, David 133, 134
Gramsci, Antonio 167
Greenwald, Glenn 77
Guatemala 77
Güneydoğu Asya 70

Haiti Devrimi 12, 14
Heilbroner, Robert 53
Hitler, Adolf 67
Hobbes, Thomas 44, 45
HSBC (Bankası) 36

I. Dünya Savaşı 93, 107, 126, 130
II. Dünya Savaşı 76, 133, 157
Irak 79, 98
İncil 42
İngiltere 74, 79, 126, 129
İran 77
İslam 157
İspanya 27, 28, 68, 132, 161, 162
İsrail 165

James, C.L.R. 14
Japonya 46

Kahire 162
Kapital (Marx) 43, 63, 100
Kızılderili(ler) 91
Kızıl Ordu 140
Kissinger, Henry 118
Klein, Naomi 12, 93
Komünist Manifesto (Marx-Engels) 19, 20, 21, 22, 47, 75, 103, 140, 150
Kongre [ABD] 71, 73, 112
Kore 70, 77
Kornilov, Lavr 127, 128
Küba 139

Latin (kökenliler) 32, 33, 37
Lenin, Vladimir 14, 25, 123, 124, 125, 127, 131, 140, 152, 154
Libya 116, 162
Liebknecht, Karl 130
Louis Bonaparte'ın 18 Brumaire'i (Marx) 23
Luxemburg, Rosa 25, 93, 108, 130, 160

Macaristan 132, 133
Mali 46
Mandel, Ernest 159
Marksizm 137
Marx, Karl 9, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 35, 43, 50, 52, 63, 73, 74, 75, 92, 93, 96, 100, 103, 104, 110, 119, 129, 132, 140, 141, 150, 155, 156, 159, 160
Meksika 46, 70

Mısır 23, 47, 68, 116, 162
Moses, Robert 154
Muldoon, Amy 9, 109

neolitik 45
New York Times 63, 76, 161

Obama, Barack 34, 36, 69, 70, 130
Ortadoğu 71, 116, 161, 162
Orwell, George 27, 28, 49

Paris 20, 23, 25, 27, 116, 122
Paris Komünü 25, 27
Pentagon 78, 79, 88
Phillips, Kevin 139
Polonya 32, 132, 133, 148
Prag 148
Prusya 74

Reed, John 9, 27
Ruder, Eric 53, 54
Rus Devrimi 27, 123, 125, 128, 130, 132, 133, 134, 138, 139, 151, 152
Rusya 8, 22, 27, 28, 49, 79, 123, 126, 127, 129, 130, 131, 132, 133, 137, 138, 151, 152, 153

Savage, Dan 29
Savunma Bakanlığı [ABD] 78
Scalia, Antonin 30
Schneider, Nathan 26
Shelley, Percy 60
Silikon Vadisi 76, 94
Singer, Daniel 116, 122
Smith, Adam 50, 51, 52, 53, 54, 63, 64, 66, 75, 97
Snowden, Edward 69, 77
Sosyal Darvincilik 41, 42
Sovyetler Birliği 132, 139, 148
Stalin, Josef 123, 131, 132, 133, 138, 152
Suriye 116, 162
Suudi Arabistan 63
Şili 118, 132

Tahrir Meydanı 162
Thomas, Norton 44, 76, 144
Troçki, Lev 123, 128, 131, 138, 152
Truman, Harry 112
Tunus 23, 68
Twitter 94, 162

Ulusal Güvenlik Ajansı [NSA] 19, 69, 77, 165

Vietnam 27, 77, 167
Vonnegut, Kurt 147

Wall Street (İşgali) 19, 23, 26, 28, 62, 88, 92, 130, 161, 162

Washington, George 37, 67, 131, 132
Webb, Gary 78
White, Richard 94
Wright, Erik Olin 99

Yanowitz, Jason 151
Yunanistan 68, 161, 162
Yüksek Mahkeme 29, 66, 69, 75
Yüzde Bir 19, 34, 55, 71, 95, 126, 162

Zinn, Howard 107
Žižek, Slavoj 92
Zweig, Michael 100, 113

Danny Katch, elinizdeki kitabı yazma sürecinde, henüz kitabın adına karar vermemişken, konusunu soranlara "sosyalizm üzerine" diye cevap verir. Cevabı duyanlar şaşırır: "Sosyalizm üzerine mi? Ciddi misin?"

Çünkü yazar ve aktivist Danny Katch bir Amerikalı ve olay, haliyle, Amerika Birleşik Devletleri'nde, yani sosyalizmin tehdit bile oluşturamayacak kadar marjinal kabul edildiği bir ülkede geçiyor. Üstelik yıl 2014... Bernie Sanders henüz ABD başkanlığına aday bile olmamış.

Ama görünüş aldatıcıdır. Evet, o yıllarda da ABD bildiğimiz ABD'ydi, ama kapitalizm artık bildiğimiz kapitalizm değildi. "2008 Küresel Finans Krizi" yaşanmıştı. Ve hemen ardından gelen Wall Street'i İşgal Et protestoları...

O yıllarda kapitalizm, artık adalet ve verimlilik gibi yalanların arkasına sığınma ihtiyacı bile duymadan, açık açık "güçlü haklıdır" ilkesine göre işler hale gelmişti. Ve ABD'de, "ne bileyim işte, daha iyi bir şey"ciler yavaş yavaş sesli düşünmeye başlamıştı. Peki, kim bu "daha iyi bir şey"ciler? Kapitalizm kötü, tamam. İyi de alternatifi ne? Katch'in kitabı için seçtiği ad, işte bu soruya cevap veriyor: Tabii ki sosyalizm. Evet, sosyalizm. Yanlış duymadınız, sosyalizm. *Ciddi Ciddi Sosyalizm*!

Bu kitabın iki amacı, iki de sıra dışı yöntemi var. İlk amacı, sosyalizmi anlatmak, ete kemiğe büründürmek. İkincisi ise kapitalizmi anlatmak ve "kapitalizmin çürüyen temellerine kadar inmek!"

Yöntemleri ise çok basit. Birincisi, muhafazakârlardan feyiz almak! "Ama sosyalizm ara sıra imkânsız gibi görünse de, gelişinin eli kulağında olduğunu düşünen muhafazakârlardan cesaret almalıyız. Kapitalizm kırılgandır ve muhafazakârlar bunu gayet iyi bilir. Biraz örnek alalım!"

İkinci yöntemi ise, mizah! "Kapitalizm, yıkıcı ve insanlık dışıdır ama aynı zamanda saçmadır da. Kapitalizmin abeslikleriyle dalga geçmek insana, bu kadar aptalca bir sistemin elbette yıkılabilir olduğunu da hatırlatır."

Aslında ülkemizin insanları, özellikle gençleri, saçmalığın nasıl mizaha dönüştürüldüğünü iyi bilir. Gezi'nin, yaşanan kayıplara rağmen, önünde sonunda gülerek hatırlanması bundan. İşte Danny Katch biraz da Gezi'de yapılanı yapıyor: *O kadar saçma ki, beni bir gülme alıyor!* Siz de gülün!

LÂL KİTABEVİ
0 326 216 50 09
@lalkitabevi
zerdustsahaf@hotmail.com
lalkitabevi@hotmail.com

Yordam Kitap
YordamKitap YordamKitap YordamKitap

20 TL. KDV'den muaftır

SBN 978-605-172-344-0
786051 723440